

Broedvogelinventarisatie 2022

Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek in Eindhoven



Broedvogelinventarisatie 2022

Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek

in Eindhoven



Door

IVN Veldhoven Eindhoven Vessem (VEV)

Door Heine van Maar, tekst

Gerard Lijten, Hans Reitsma, Theo Kampshof, foto's

Theo Kampshof en Gerard Lijten, kaarten en opmaak

Oktober 2022.

Deelnemers:

Henk van Berchum
Jos de Bruijn
Peter Buijsman
Wil Busink
Jan-Karel op de Coul
Mado Dalsem
Martin van Dam
Maxine Derksen
Wil Dijkhuizen
Corien van den Heuvel
Peter Janssen
Theo Kampshof
Jan Koopsen
Tine Langerak
Gerard Lijten
Heine van Maar
Richt Nicolai
Laura Noordam
Lambert Prüst
Hans Reitsma
Erwin Ridders
Leonhard Schrofer
Frans Slegers
Anne-Marie Stoop
Joost Vullings
Ans de Zeeuw

Inhoud

Inleiding	pagina 5
Het onderzochte gebied	pagina 6
Uitvoering van de broedvogelinventarisatie	pagina 13
Resultaten van het onderzoek	pagina 16
Soortbespreking	pagina 18
Conclusies	pagina 58
Overwegingen	pagina 63
Overige waarnemingen	pagina 66
Literatuurlijst en herkomst kaartmateriaal en foto's	pagina 68
Bijlagen	pagina 68

Inleiding

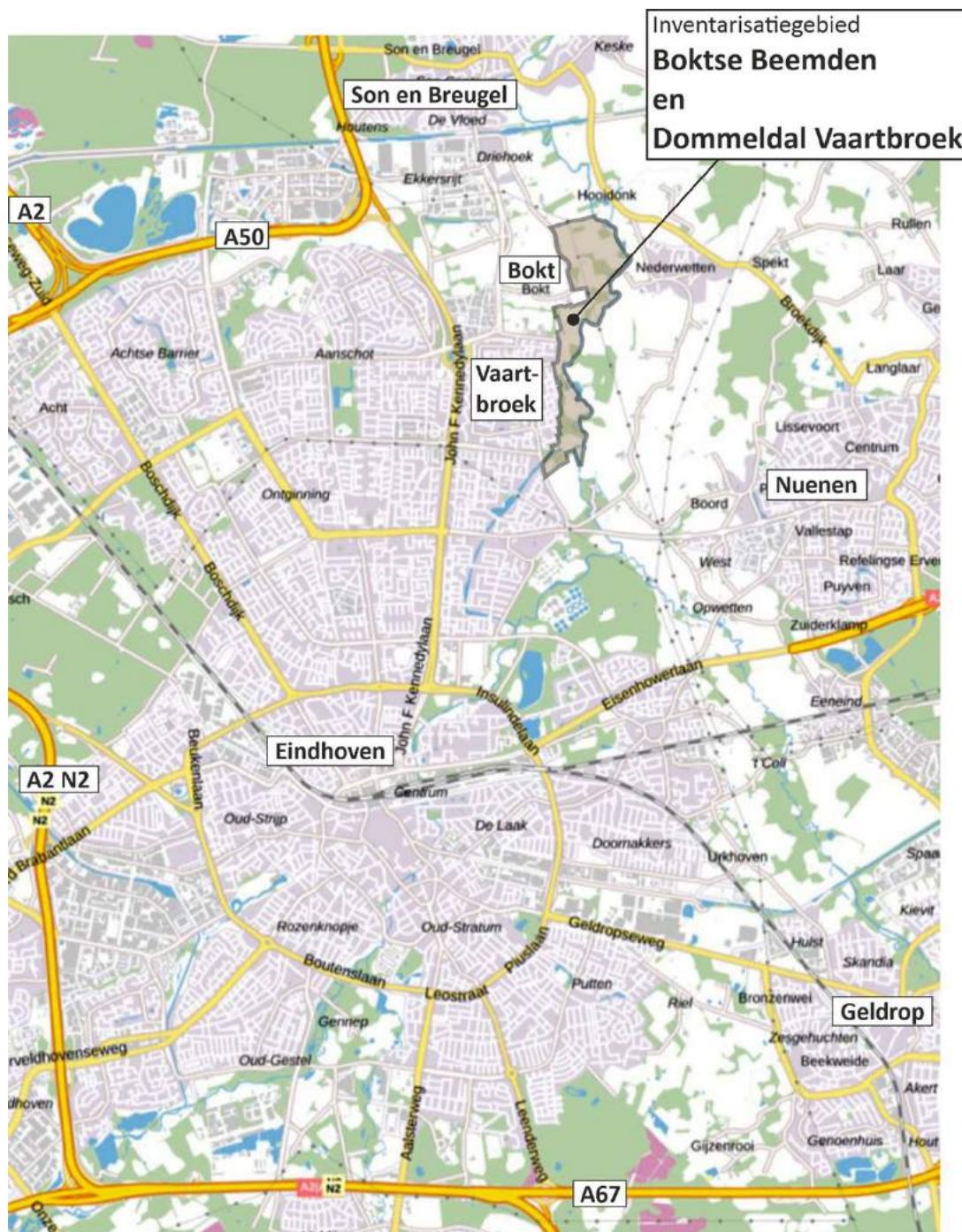
Een contact met de gemeente Eindhoven in de personen van Frank Verhagen en Karel Beljaars leidt tot het idee om in het noorden van de gemeente Eindhoven de Boktse Beemden en het Dommeldal Vaartbroek te inventariseren op broedvogels. Dit beekdalgedeelte van de Dommel kent een gevarieerd landschap. In 2018 hebben we de andere kant van het beekdal, de Rietmussen in eigendom van Staatsbosbeheer in de gemeente Nuenen, al op broedvogels onderzocht en tevens het aansluitende gebied van landgoed Soeterbeek. Door nu de Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek te inventariseren is dit beekdalgedeelte aan beide zijden geheel op broedvogels onderzocht. De gronden van de Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek zijn vrijwel helemaal in eigendom en beheer van de gemeente Eindhoven. Ze hebben de bestemming natuur. Een relatief klein deel is in pacht bij boeren en wordt binnen de kaders van natuurbeheer extensief begraasd. Het onderzochte gebied is 83 ha groot. De Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek werden bij ons weten niet eerder zo uitgebreid op broedvogels onderzocht.

De inventarisatie in 2022 past in een reeks broedvogelonderzoeken die we als vogelwerkgroep van het IVN VEV al sinds het jaar 2000 uitvoeren. Ieder jaar is een rapport verschenen dat te vinden is op de site van deze IVN afdeling. We hebben geïnventariseerd volgens de landelijke BMP-A methode, (broedvogelmonitoringsproject-Alle soorten) van SOVON. Iedere waarneming is ingevoerd op de site van deze organisatie. Volgens de methode wordt de gehele populatie broedvogels in een bepaald gebied in kaart gebracht. Door de omvang van het gebied hebben we 3 deelgroepen gevormd voor het inventariseren. Iedere deelgroep wisselt steeds van telgebied. Daarmee verhoog je de kwaliteit. Er zijn een achttal bezoekerondes in de vroege ochtenduren. De 9^e ronde begint wat later op de dag. Verder ook een aantal avondbezoeken voor o.a. uilen, en houtsnip. Wij proberen daarmee een zo volledig mogelijk onderzoek uit te voeren. Het onderzoek is vlakdekkend, wat wil zeggen dat de gehele oppervlakte van het gebied op alle voorkomende soorten in kaart wordt gebracht. De inventarisatierondes vinden zowel plaats op de zaterdagochtend, maar ook door de week. We brengen dit rapport uit als rapport van het IVN, afdeling Veldhoven-Eindhoven-Vessem (VEV), waar wij als vogelwerkgroep onderdeel van uitmaken.

We bedanken de gemeente Eindhoven in de personen van Frank Verhagen en Karel Beljaars voor het steunen van de inventarisatie en het geven van toestemming voor het betreden van de gebieden.



Ligging inventarisatiegebied



Het onderzochte gebied

Het Dommeldal in het noorden van Eindhoven was voor de vogelaars uit Veldhoven een vrij onbekend gebied. Gelukkig verandert dat als je er veel gaat rondlopen en alle hoeken en gaten bezoekt. De recreatiedruk is hoog, zeker voor het gedeelte Vaartbroek dat direct grenst aan de

woonwijk. Het noordelijke deel van Bokt is het rustigste. Opvallend is het heel kleinschalige karakter van Bokt. Je vindt de historische patronen in het landschap goed terug. In de afgelopen jaren heeft een sterke vernatting plaatsgevonden, waardoor veel gedeeltes tot lang in het voorjaar ontoegankelijk blijven door de hoge waterstand. Het einde van de winter dit jaar in februari geeft veel regen. De Dommel treedt buiten haar oevers en een deel van Bokt is onbereikbaar, er staat op sommige plaatsen een halve meter water. Dit water is pas 2 maanden later verdwenen.

De Boktse Beemden liggen in het noorden van Eindhoven aan de westzijde van de Dommel. Ze zijn onderdeel van een grote natte natuurparel in het Natuur Netwerk Brabant (NNB) die zich uitstrekt langs de Kleine Dommel en de Dommel aan de oostzijde van Eindhoven. De Boktse Beemden hebben van oudsher een rijke vegetatie, maar hebben ook lang onder invloed gestaan van verdroging en staan nu nog onder invloed van de neerslag van stikstof. Daardoor verminderden de natuurwaarden. Toch zijn de Boktse Beemden momenteel zeer waardevol vanwege de flora. In 2013 is een herinrichtingsplan vastgesteld om de zeer grote kwelpotenties van het gebied te herstellen en water langer in het gebied vast te gaan houden. Inmiddels zijn de maatregelen uitgevoerd. Op veel plaatsen in het beekdal van de Boktse Beemden, maar ook in het Dommeldal Vaartbroek staat het water nu tot in maaiveld door uittredende kwel. Het gebied heeft in de loop van de afgelopen honderden jaren steeds het karakter gehad van een halfopen landschap met kleine hooilandpercelen en lijnvormige begroeiing ertussen in de vorm van houtsingels met veel elzen. Toch zijn er op sommige gedeeltes houtsingels verdwenen door schaalvergroting vanuit de landbouw. Bospercelen kwamen er niet in voor. Een jaar of 50 geleden werden er toch enkele percelen met essen of populieren ingeplant. De bospercelen vertonen nu groot verval door het afsterven van populieren en het verdwijnen van de es als boomsoort door de essentaksterfte. Er is een jaar of 30 intensiever geboerd in het beekdal, tot ongeveer eind jaren tachtig van de vorige eeuw. Toen is natuurbeheer ingesteld. In de Boktse Beemden is de landschappelijke schaal op dit moment wisselend, met enerzijds wat grotere open hooilanden, maar ook groepen van kleine percelen met houtsingels. In het zuidelijke deel van het door ons onderzochte gebied, Dommeldal Vaartbroek, komen veel kleine bosjes van struikwilg en kleine rietvelden voor. Ook ligt er een strook loofhoutbos direct langs de woonwijken. Dommeldal Vaartbroek is daarmee eveneens landschappelijk heel aantrekkelijk.

De bodem van Bokt en Vaartbroek bestaat uit beekerdgronden en veengronden. Dat laatste alleen in Bokt. Veengronden komen weinig meer voor in Brabant en moeten daarom strikt beschermd worden. De vergelijking met de Collse Zeggen/Urkhovense Zeggen is hier op zijn plaats, met name met het herstelde moeras wat daar nu functioneert. Na de vernatting van de Boktse Beemden komt op veel plekken weer kwel in het maaiveld aan de oppervlakte. Het basenrijke water stroomt van zuidwest naar noordoost richting de weinige sloten en richting de Dommel. De slootoevers laten eveneens overvloedige kwel zien. Een hoopvol gegeven voor de verdere ontwikkeling van het doorstroomzeggenmoeras wat hier gaat ontstaan.

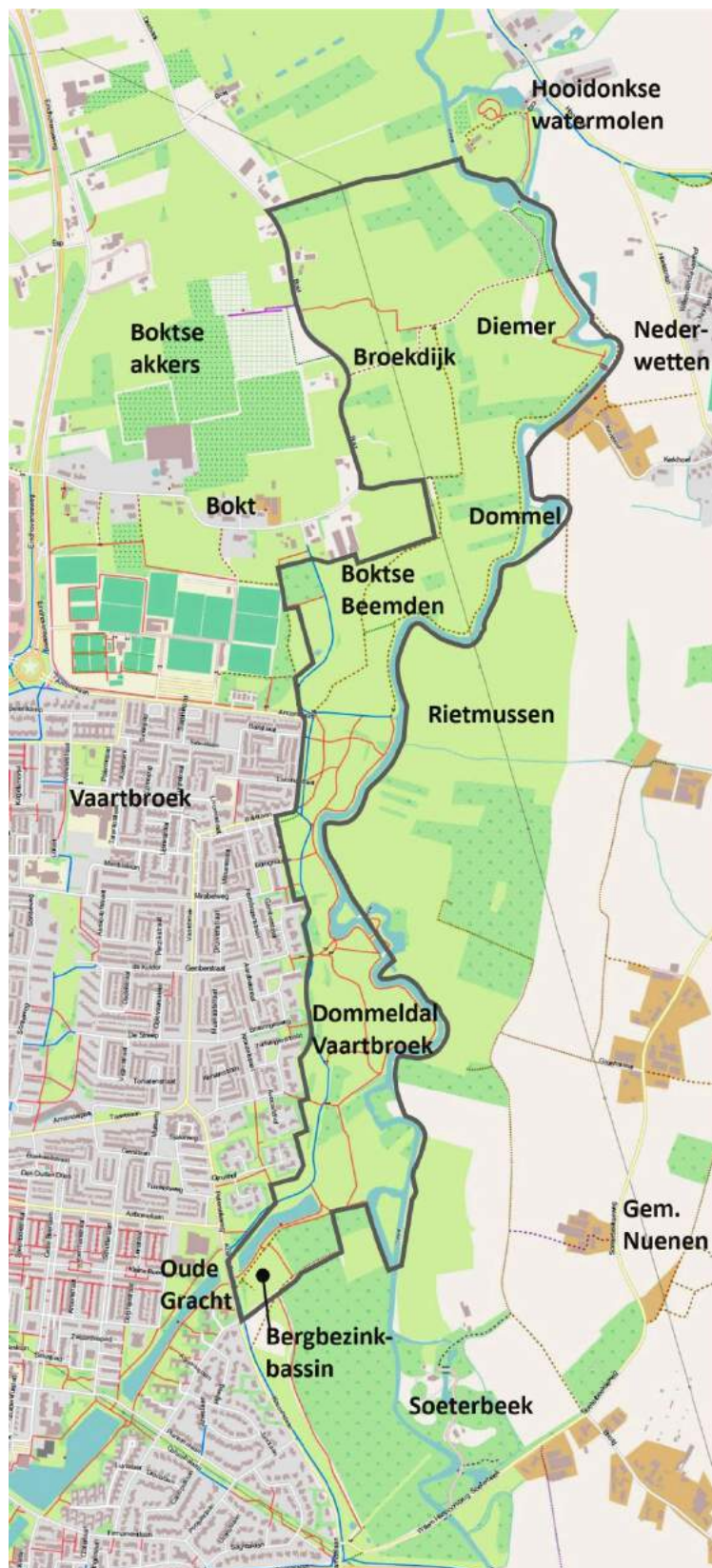
De Dommel is als beek eveneens een belangrijk element met de vele eilanden die zijn ontstaan na de uitgevoerde hermeandering door waterschap de Dommel, bestaande uit het weer aantakken van nog bestaande meanders. De rijke oeverbegroeiing en de ruige begroeiing van de eilandjes zorgen voor veel dekking voor vogels en zoogdieren zoals de bever.

De Boktse Beemden en het beekdal bij Vaartbroek zijn een recreatief belangrijk gebied. Er wordt veel gebruik van gemaakt. In Dommeldal Vaartbroek liggen veel wandelpaden, waardoor het gebied goed toegankelijk maar ook versnipperd is, in de Boktse Beemden valt dit mee. Toch is de recreatieve druk hoog, dit in tegenstelling tot de oostzijde van de Dommel, in Nuenen, met het natuurgebied de Rietmussen, waar nauwelijks paden te vinden zijn en ook weinig wandelaars komen.

In 2018 hebben we de Rietmussen op broedvogels geïnventariseerd. Waar dat interessant is maken we een vergelijking tussen de Rietmussen en de Boktse beemden. Sinds 1986 is er natuurbeheer in

de Boktse beemden ingesteld. Een deel van de weilanden werd uitgegeven in pacht aan boeren. Het beheer in de Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek bestaat nu uit maaien met een wetlandtrack van de natste gedeeltes en het extensief begrazen van de iets drogere delen.

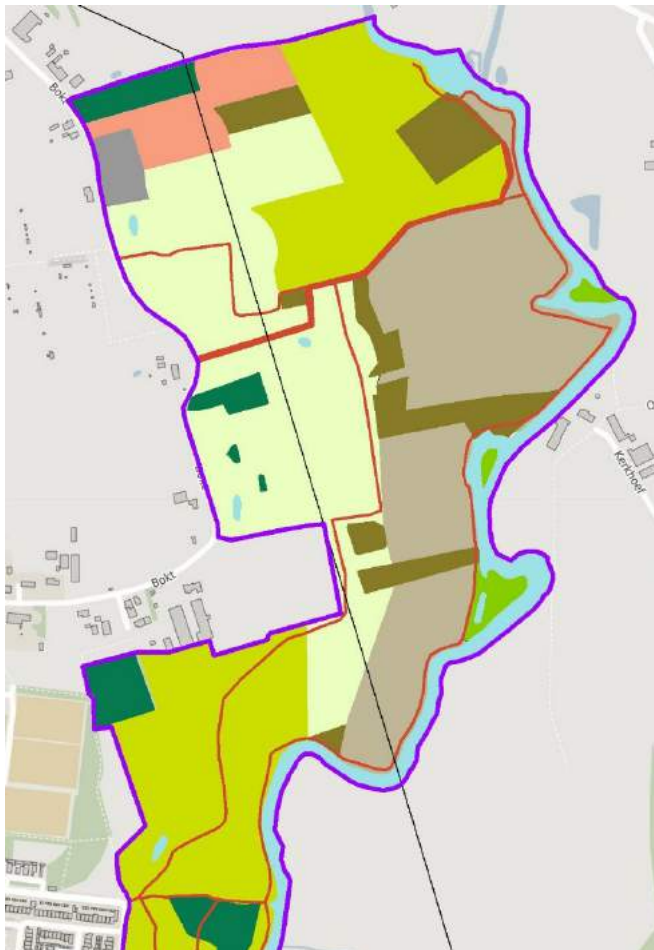
Toponiemen



Te onderscheiden natuur- en landschapstypen in Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek

We beschrijven de verschillende voorkomende soorten natuur- en landschapstypen in het onderzochte gebied. We sluiten aan bij de provinciale systematiek voor het Natuur Netwerk Brabant (NNB) als onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Dit is de vroegere EHS.

Natuur- en landschapstypen



Boktse Beemden



Dommeldal Vaartbroek

Legenda

	Zoete plas, beek en poel		Wilgenopslag
	Dynamisch- en veenmoeras		Struweel
	Nat schraalland		Dennen-, eiken- en beukenbos
	Kruiden- en faunairijk grasland		Erf en tuin
	Vochtig loofbos		Intensief gebruikt agrarisch weiland

- Zoete plas, beek en poel (4,5 ha).



De Dommel is rijk begroeid met riet en andere vegetatie. Enkele jaren geleden zijn oude meanders weer aangesloten op de Dommel en zijn de meanders veelal de hoofdstroom geworden. Op een aantal plaatsen levert dit verlande beekarmen op en eilandjes die niet of nauwelijks toegankelijk zijn. Op sommige stukken zijn er hogere beekoevers of heeft de Dommel een bredere bedding. De Dommel kent op veel plaatsen een ruige vegetatie waardoor delen van de oever, vooral meer in het noorden weinig toegankelijk en zichtbaar zijn door een dichte rietkraag of wilgenstruweel. Hierdoor kunnen territoria gemist zijn. De Dommel ligt benedenstrooms van de RWZI in Eindhoven noord, waardoor gezuiverd effluent in de beek terechtkomt. Benedenstrooms ligt een stuw ten behoeve van de Hooidonkse watermolen op grondgebied van Nederwetten. Bij deze categorie natuurtypen hebben we ook de zoete plas ondergebracht, in dit geval de Dode Gracht, de arm van de Dommel die meestal de Oude Gracht genoemd wordt. Verder vallen de aanwezige poelen onder deze categorie. Veel poelen zijn klein en bieden geen broedgelegenheid aan vogels. De Dommel heeft een lengte van 3,5 kilometer in het onderzochte gebied. Er liggen 5 poelen in het stroomdal.

- Dynamisch moeras en veenmoeras (12,6 ha).



Een deel van de Boktse Beemden heeft een bodem die uit veen bestaat. Dit is het geval ten zuiden van de Broekdijk, het zandpad dat van west naar oost door Bokt loopt tot aan de Dommel. Dit gebied wordt de Diemer genoemd. Ook een deel ten noorden van deze Broekdijk heeft veen aan het oppervlak of veen in de ondiepe ondergrond. Het maaiveld ligt hier lager dan het peil van de Dommel. De oorzaak is het in

gebruik nemen in het verre verleden van de watermolen waardoor de oeverwal in de loop van de eeuwen verhoogde en de Diemer in verhouding lager kwam te liggen. Er liggen hooilandjes (de Diemer) en zeggenmoeras met een waardevolle vegetatie. In de ondergrond is een hoge kweldruk aanwezig met basen- en ijzerrijke kwel tot in maaiveld in dit deel van Bokt. De Diemer bestaat uit smalle langwerpige percelen afgescheiden door elzensingels. De waterstand is hier continu tot in het maaiveld. De potentie voor het gebied met veenbodem is hoog. Hier kan een doorstroommoeras ontstaan, dat wellicht vergelijkbaar wordt met de Collse Zeggen.

- Nat schraalland (14,1 ha).
Op de beekdalflank tussen de akkers van Bokt en de beek ligt nat schraalland. Ook hier komt basen- en ijzerrijke kwel voor tot in het maaiveld. In de lente zakt het waterpeil hier wat onder maaiveld. Het natte schraalland bestaat uit hooilandpercelen met in het noordelijke deel van Bokt tussen de percelen elzensingels en enkele kleine bosjes. In het midden van Bokt is het schraalland meer open van karakter met bij de sloten soms wat struikbegroeiing en braamkoepels. Hier zijn in het verleden enkele bosjes met essen aangeplant. Deze zijn recent verdwenen door de essentaksterfte, waardoor er nu bramenruigte met wat struikbegroeiing te zien is. Voor het gemak hebben we deze restanten essenbos niet apart meer op de kaart aangegeven.
- Kruiden- en faunarijk grasland (36,5 ha).



Dit natuurbeheertype is op 2 plaatsen ingetekend. In het noorden van de Boktse Beemden ligt een deel dat extensief begraaasd wordt en een nog vrij monotone vegetatie heeft. De ondergrond bevat veen en de kweldruk is hoog. Het andere deel ligt in deelgebied Vaartbroek. De smallere beekdalzone die hier ligt heeft een heel wisselende vegetatie. Er zijn delen met hooiland, delen die extensief begraaasd worden en nattere delen met ontoegankelijke vegetatie van riet en wilgenkoepels. Voor het gemak hebben we alleen de wat grotere bosjes met boombegroeiing aangegeven. Ook hier is kweldruk aanwezig. Het landschapsbeeld is zeer gevarieerd: natte vegetatie, of droger, overal kleine bosjes, houtsingels, rijen met populier langs de Dommel. Bijzonder fraai in onze beleving.

- Vochtig loofbos (beekbegeleidend bos) (8,3 ha).
Het beekdal heeft weinig bos. Dit is van oorsprong ook zo geweest, zoals blijkt uit historische kaarten. De huidige bospercelen werden nog niet zo lang geleden aangeplant met populieren of essen, waaronder inmiddels een meer natuurlijke boomopslag is ontstaan. De bospercelen staan alle op de kaart met de aanduiding vochtig loofbos. Op de gedeeltes met een veenbodem zal het aanwezige bos bestaan uit elzenbroekbos (laagveenbos). In Bokt zijn veel populieren aan het einde van hun omloop en vrijwel alle essen zijn door de essentaksterfte verdwenen. In Vaartbroek liggen de bospercelen er wat beter bij met een gevarieerde boombegroeiing.
- Wilgenopslag (beekbegeleidend bos) (1,9 ha).



De genoemde eilandjes die recent zijn ontstaan in de Dommel begroeien met vooral schietwilg met een dichte en ontoegankelijke structuur. De bever zal hier voordeel mee doen.

- Struweel (beekbegeleidend bos) (0,8 ha).
Een perceel in het zuiden van Vaartbroek ligt op het aangelegde bergbezinkbassin. Hier is met creativiteit struikbegroeiing aangeplant met op de zandafdeklaag veel duindoorn en verder een grote variatie aan inlandse struiken. Het geheel is ondoordringbaar.
- Dennen-, eiken- en beukenbos (2,0 ha).
De bosgedeeltes op de drogere gronden aan de rand van het beekdal bestaan uit gemengd eikenloofbos. Het gaat maar om een geringe oppervlakte. In Vaartbroek hebben we de kleinere bosstroken langs de woonwijk Vaartbroek voor het gemak niet aangegeven.
- Erf en tuin (0,6 ha).
In het noorden van het onderzochte gebied ligt een boerderij en een woonhuis. Bij deze boerderij ligt ook het enige intensief gebruikte weiland in het onderzochte gebied.

- Weiland in agrarisch gebruik (1,7 ha).
De gemeente Eindhoven heeft vrijwel alle percelen in het onderzochte gebied in handen gekregen. Een mooie prestatie. Het enige regulier gebruikte perceel voor landbouw ligt in het noorden van het onderzochte gebied.

Oppervlakte in hectares

Natuurbeheertype	Boktse beemden	Dommeldal Vaartbroek	totaal
Zoete plas, beek, poel	2,2	2,3	4,5
Dynamisch moeras en veenmoeras	12,6		12,6
Nat schraalland	14,1		14,1
Kruiden- en faunarijk grasland	13,9	22,6	36,5
Vochtig loofbos/Broekbos (beekbegeleidend bos)	5,2	3,1	8,3
Wilgenopslag (beekbegeleidend bos)	0,7	1,2	1,9
Struweel (beekbegeleidend bos)		0,8	0,8
Dennen-, eiken- en beukenbos	1,0	1,0	2,0
Erf en tuin	0,6		0,6
Agrarisch gebruikt weiland	1,7		1,7
Totaal	52,0	31,0	83,0

Uitvoering van de broedvogelinventarisatie

Het broedvogelonderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Handleiding Broedvogel Monitoring Project voor alle soorten (BMP-A), waarbij soorten door territoriumindicaties (bijvoorbeeld zang) worden vastgesteld. Voor iedere vogelsoort bestaat een geldige periode van enkele maanden waarbinnen een territorium kan worden geconstateerd. Voor de soorten waarvan één of meer territoria zijn bepaald geldt tevens dat uitgegaan kan worden van het daadwerkelijk broeden in het gebied. Indien twijfels bestaan over het broeden dan is dit bij de soortbespreking benoemd. We hebben het autoclusterprogramma van Sovon gebruikt. Dit programma stelt stippenkaarten samen, die we in dit rapport hebben opgenomen.

Er zijn 3 inventarisatiegroepen samengesteld, die de 3 gevormde deelgebieden (2 voor Boktse Beemden en 1 voor Dommeldal Vaartbroek) in een wisselrooster onderzoeken. Een route wordt afwisselend linksom of rechtsom gelopen. Een inventarisatieronde vindt steeds plaats tussen een begindatum en een einddatum in een week om daarmee te garanderen dat 2 opeenvolgende rondes minstens 10 dagen uit elkaar liggen, zoals het BMP onderzoek vereist. Het inventariseren met 3 deelgroepen vraagt om wat correctiewerk op de grenzen van de deeltelgebieden. Het kan bijvoorbeeld zomaar voorkomen dat groep 1 een zingend exemplaar noteert binnen de begrenzing van een deelgebied en dat een uur later (of een dag later) groep 2 komt voor het aangrenzende deeltelgebied en ook een zingend exemplaar noteert van deze soort. Het kan dan om dezelfde vogel gaan, als het territorium zich uitstrekt over de beide aangrenzende deeltelgebieden. We hebben geprobeerd met gezond verstand correcties voor deze dubbelingen uit te voeren, waarbij de fusieafstand voor de soort een belangrijke maatstaf is geweest. Daarnaast zijn er andere risico's op dubbelingen voor soorten die veel roepen en zich over grotere afstanden verplaatsen. Denk aan

groene specht en koekoek. Hier is gecorrigeerd op een aannemelijk aantal territoria als je naar het aanwezige biotoop kijkt. Naast de 9 reguliere telrondes hebben we in beperkte mate aanvullende waarnemingen gedaan, vaak overdag. Ook is in enkele gevallen gebruik gemaakt van waarneming.nl die een aanvulling vormt voor enkele soorten. We merken dat in sommige gevallen in de autoclustering door Sovon, de territoriumstip op een heel onlogische plek terecht komt, waar een nest zich zeker niet zal bevinden. Ook dit is zo veel mogelijk gecorrigeerd. Naast de reguliere tellingen voeren we enkele avondbezoeken uit. De avondbezoeken zijn ten behoeve van uilen, watersnip, houtsnip en waterral. Ieder bezoek aan het inventarisatiegebied moet gescoord worden met een percentage. Als je het gehele gebied één keer geheel hebt bezocht, dan is dat 100%. Maar we hebben te maken met gevormde deelgebieden en met bezoeken die alleen voor bepaalde soorten dienen. Hoe hebben we dit gescoord? Ieder regulier bezoek in de vroege ochtend is in het totaal 100%. De extra ochtendbezoeken hebben we met 5% van het gebied gewaardeerd en de bezoeken voor één soort met 1%. De genoemde percentages zijn van belang voor de clustering die Sovon uitvoert. Daarbij geldt het principe dat hoe meer bezoektijd in een gebied wordt besteed, hoe vaker een soort dan ook opgemerkt moet worden. Het aantal bezoeken telt daarbij en de lengte van een bezoek. Met 8 rondes in de vroege ochtenduren, en 1 bezoek met wat latere starttijd aan het einde, de extra ochtend- en avondbezoeken en de aanvulling vanuit waarneming.nl verwachten we dat we de meeste territoria hebben vastgesteld.

We noteren 32 waarnemingsmomenten in Dommeldal Vaartbroek en de Boktse Beemden samen.

Weeroverzicht

De winter van 2021 op 2022 was voor de neerslag normaal. De grondwaterstand is in veel gebieden weer ongeveer op orde na heel droge zomers van de afgelopen jaren. De winter was 1,5 graad warmer dan het 30 jarige gemiddelde.

Februari is een roerige maand met tussen 15 februari en 21 februari 6 dagen met vrijwel onafgebroken stormachtig weer met uitschieters tot B 8 in het binnenland. Er gaan veel bomen om. Aan neerslag valt er in Eindhoven 110 mm in deze maand, geconcentreerd in een beperkte periode. Hierdoor is de Dommel buiten de oevers getreden en staat op sommige weilanden 50 cm. water.



Maart is daarna extreem droog met alleen op 31 maart 3 mm sneeuw, normaal is 55 mm neerslag. Het is een vrij zachte maand en zeer zonnig.

April heeft aan het begin van de maand neerslag te weten 33 mm, normaal 40 mm voor Eindhoven. De neerslag valt tot 7 april, de rest van de maand blijft het droog. Het is een zonnige en vrij koele maand.

In mei zet de droogte uit april door, pas vanaf 19 mei valt er weer neerslag, te weten 34 mm, normaal 55 mm voor Eindhoven. Daardoor is er 6 weken geen neerslag geweest.

Juni heeft maar op enkele dagen neerslag en dan in de vorm van stevige buien. Er valt 120 mm, normaal 65 mm. Het is opnieuw een zonnige maand die 1,5 graad warmer is dan normaal.

In juli nemen we het weer mee tot de eerste helft van de maand. De temperatuur is normaal, het is zonnig en er valt nauwelijks regen, 10 mm. Het vermelden van 19 juli is toch de moeite waard. In Eindhoven wordt het deze dag 38,3 graad Celsius.

Samenvattend is het een prima inventarisatieseizoen geweest met vrijwel altijd goed weer om te tellen. Gelukkig heeft het in februari nog veel geregend, daarna is het droog tot in juni als enkele plensbuien zorgen voor wat aanvulling van water in het gebied.

Nadat we de inventarisatie hebben beeindigd blijft het vanaf half juli heel droog met hoge temperaturen. Het neerslagtekort komt richting 250 mm. en natuur en landschap verdrogen.

Tijdstippen van de inventarisaties in 2022

17 tot 19 febr	Ronde 1	7.15 uur tot 10.15 uur
3 tot 5 mrt	Ronde 2	6.45 uur tot 9.45 uur
17 tot 19 mrt	Ronde 3	6.15 uur tot 9.15 uur
31 mrt tot 2 apr	Ronde 4	6.45 uur tot 9.45 uur
14 tot 16 apr	Ronde 5	6.15 uur tot 9.15 uur
28 tot 30 apr	Ronde 6	5.45 uur tot 8.45 uur
19 tot 21 mei	Ronde 7	5.15 uur tot 8.15 uur
2 tot 4 jun	Ronde 8	5.00 uur tot 8.00 uur
17 juni	Ronde 9	4.45 uur tot 7.45 uur

Data van aanvullend onderzoek:

Avondbezoeken op 10 februari, 12 april en 24 mei.

Verder enkele dagbezoeken. Daarnaast zijn een aantal afzonderlijke waarnemingen van individuele soorten ingevoerd, vaak vanuit eigen bezoeken aan het gebied, maar soms ook vanuit het bestand van waarneming.nl

Resultaten van het onderzoek

Overzicht van de vastgestelde territoria in 2022

Broedvogelsoort	Aantal vast gestelde territoria (83 ha)	Veel-eisendheid	Dichtheid van de territoria per 100 ha	Hoogste broed code
Grote canadese gans	3	nvt	3,6	12
Grauwe gans	3	2	3,6	3
Knobbelzwaan	2	1	2,4	12
Nijlgans	2	1	2,4	3
Krakeend	3	2	3,6	3
Wilde eend	34	1	41,0	12
Soepeend	4	1	4,8	3
Wintertaling	2	2	2,4	3
Kuifeend	2	2	2,4	3
Fazant	7	1	8,4	4
Dodaars	3	3	3,6	4
Fuut	2	1	2,4	12
Sperwer	1	2	1,2	3
Buizerd	1	2	1,2	6
Waterhoen	14	1	16,9	3
Meerkoet	16	1	19,3	15
Houtsnip	1	2	1,2	2
Holenduif	10	2	12,0	16
Houtduif	27	1	32,5	4
Turkse tortel	4	1	4,8	4
Koekoek	3	1	3,6	4
Bosuil	1	2	1,2	1
Ijsvogel	1	3	1,2	1
Kleine bonte specht	6	3	7,2	4
Grote bonte specht	15	1	18,1	13
Groene specht	2	2	2,4	4
Gaai	7	1	8,4	14
Ekster	3	1	3,6	13
Kauw	5	1	6,0	13
Zwarte kraai	13	1	15,7	13
Matkop	2	1	2,4	4
Pimpelmees	16	1	19,3	12
Koolmees	30	1	36,1	14
Staartmees	2	1	2,4	3
Fitis	2	1	2,4	4
Tjiftjaf	55	1	66,3	4
Kleine karekiet	32	1	38,6	4
Bosrietzanger	32	1	38,6	4
Spotvogel	9	2	10,8	4
Zwartkop	57	1	68,7	12
Tuinfluit	26	1	31,3	4
Grasmus	32	2	38,6	4
Winterkoning	61	1	73,5	7

Broedvogelsoort	Aantal vast gestelde territoria (83 ha)	Veel-eisendheid	Dichtheid van de territoria per 100 ha	Hoogste broed code
Boomklever	4	2	4,8	12
Boomkruiper	18	1	21,7	4
Spreeuw	19	1	22,9	16
Merel	32	1	38,6	14
Zanglijster	11	2	13,3	14
Roodborst	30	1	36,1	4
Blauwborst	1	2	1,2	12
Roodborsttapuit	2	2	2,4	4
Huisemus	4	1	4,8	4
Heggenmus	23	1	27,7	4
Grote gele kwikstaart	1	3	1,2	12
Witte kwikstaart	2	1	2,4	12
Vink	20	1	24,1	4
Goudvink	1	2	1,2	4
Groenling	3	2	3,6	4
Putter	7	2	8,4	4
Rietgors	9	1	10,8	4
Totaal	60 srt			

Toelichting op de tabel

- Rode lijst soorten. Het betreft 4 soorten die in rood staan aangegeven.
- Aantal vastgestelde territoria
Het aantal vastgestelde territoria is bepaald door het toepassen van de gestandaardiseerde automatische clustering, beschikbaar via www.sovon.nl
- Veeleisendheid
Een vogelsoort kan kenmerkend zijn voor een biotoop en vertoont veeleisendheid binnen dat biotoop. De veeleisendheid van een soort geeft aan hoeveel eisen aan het biotoop van die soort worden gesteld. Soorten met een brede biotoopkeuze zijn “weinig kritisch”, soorten met een smalle biotoopkeuze zijn “kritisch”. In goed ontwikkelde terreinen komen naast veel gewone soorten ook “kritische” soorten voor. De aanwezigheid van vrij kritische of kritische soorten zegt dus iets over de kwaliteit van de broedvogelgemeenschap en van het biotoop. De veeleisendheid is benoemd in de indicatiewaarde. De beschrijving van de indicatiewaarde is als volgt. Indicatiewaarde 1 betreft een weinig kritische soort. Ze bewonen een breed spectrum aan vegetatietypen of zijn tevreden met een kleine oppervlakte van dat type. Indicatiewaarde 2 betreft een vrij kritische soort. Deze stellen tamelijk strenge eisen aan hun leefomgeving. Deze soorten zijn bij uitstek geschikt om de kwaliteit van een terreindeel te bepalen. Het zijn soorten die vaak in redelijke aantallen voorkomen. Indicatiewaarde 3 betreft kritische soorten. Door de lage aantallen van kritische soorten spelen toeval en externe omstandigheden een grote rol in het al dan niet aanwezig zijn. In de tabel hebben we vanuit bovenstaande de indicatiewaarde 1 apart gezet en de indicatiewaarde 2 en 3 bij elkaar, omdat deze soorten het meeste zeggen over de kwaliteit

van de broedvogelgemeenschap. In de paragraaf conclusies bespreken we relevante ecologische vogelgroepen.

- **Dichtheid van de territoria per 100 ha**
Deze dichtheid meten we over het onderzochte gebied, waarvoor we voor het totaal 83 ha rekenen. Het is gebruikelijk het resultaat per 100 ha weer te geven.
- **Hoogste broedcode**
Het uitgevoerde veldonderzoek leidt tot territoria: gebieden die door een vogel of vogelpaar worden gemarkeerd en verdedigd tegen indringers van dezelfde soort. Het is in een territorium te verwachten dat er wordt gebroed maar zeker is dat niet. Uit het soort veldwaarneming volgt een broedcode. Dit is de kans dat een vogelpaar werkelijk heeft gebroed. We hebben tijdens het inventariseren geen speciale aandacht gehad voor de broedcodes, dit had meer tijd gevraagd. Samengevat leiden de codes tot:
Mogelijk broedend: code 1 en 2 bij een eenmalige waarneming.
Waarschijnlijk broedend: code 3 t/m 9
Zeker broedend: code 10 t/m 16



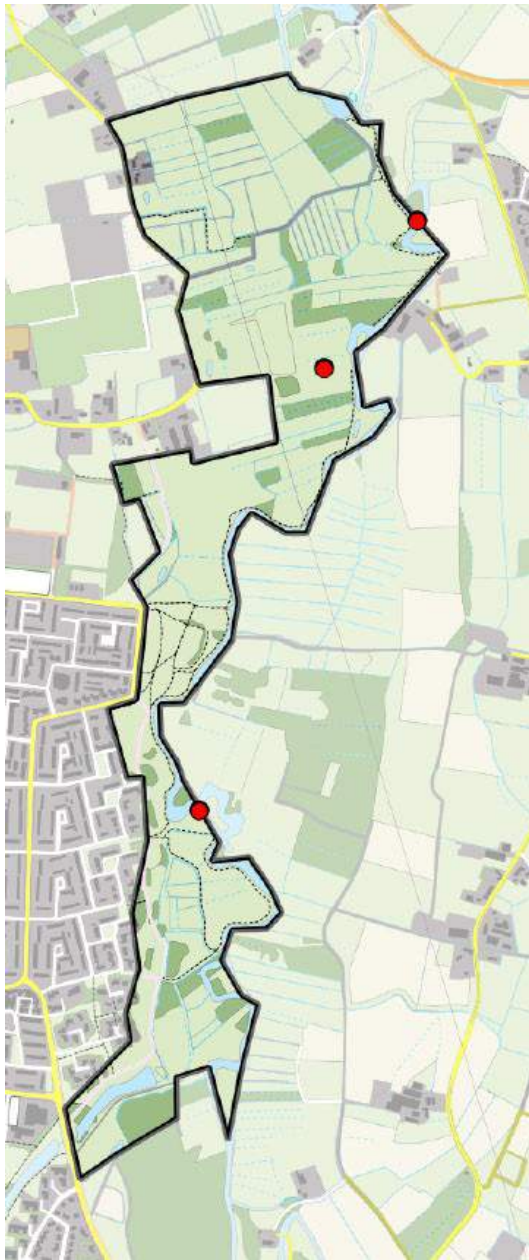
Soortbespreking

Bij de volgorde van het aangeven van de soorten hebben we de keuze gemaakt voor de taxonomische volgorde.

De opgenomen soorten in de onderstaande bespreking hebben minstens één territorium in het gebied in 2022. We hebben dit vastgesteld door toepassing van de landelijk gebruikte criteria die door Sovon worden toegepast. De autoclustering levert het juiste aantal territoria op. Meestal zal in een territorium ook gebroed zijn, maar dat hoeft niet. Als we twijfels hebben dan bespreken we dat bij de soort. Vrijwel alle waarnemingen zijn door ons gedaan. Bij bijzondere soorten is aanvullend gekeken naar gevalideerde waarnemingen op waarneming.nl. Met behulp van deze extra waarnemingen kon in een enkel geval een beter beeld ontstaan van het juiste aantal territoria.

Grote Canadese gans

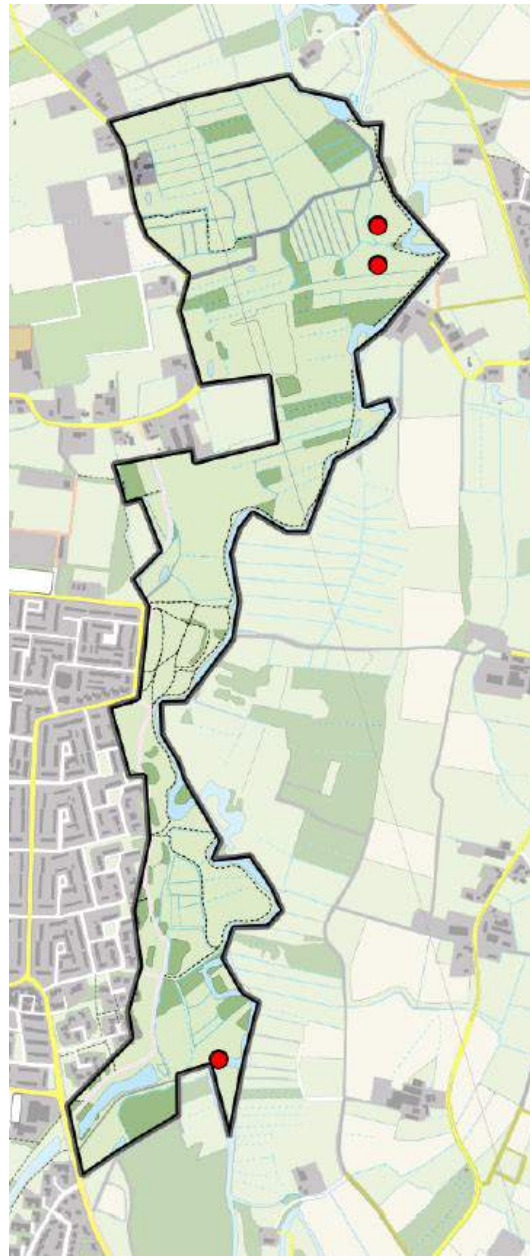
3 territoria



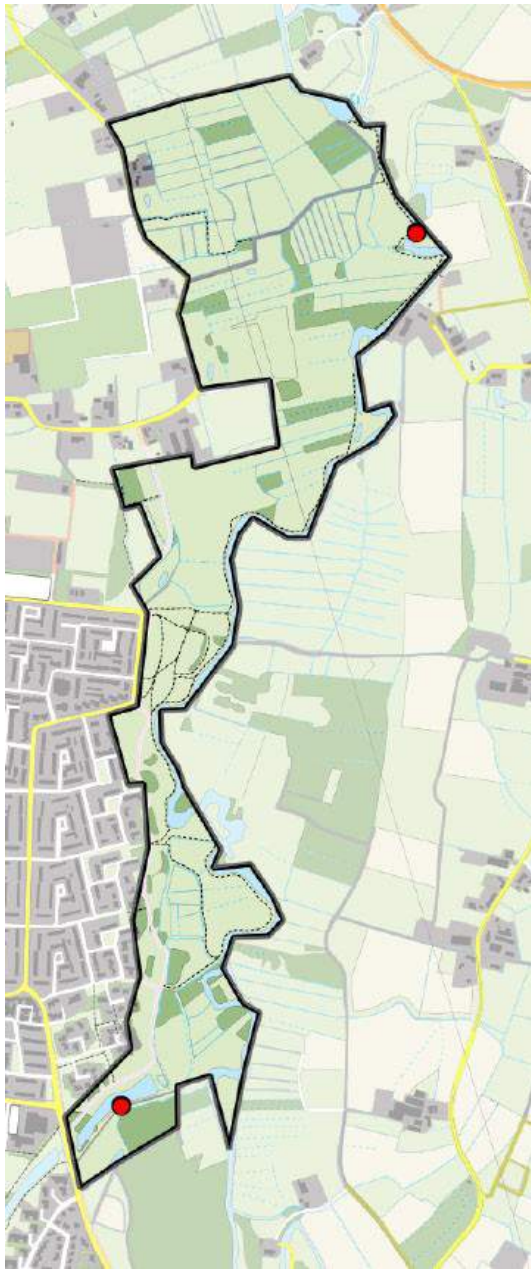
We zien de soort tijdens ieder bezoek in het veld, vaak in de natte weilanden. Hier zullen de nesten liggen. Op 20 mei heeft een paar juvenielen en zwemt in de Dommel. Ook 2 andere paren vinden we op deze dag in de Dommel, maar zonder juvenielen. Het zou daarmee kunnen dat slechts één paar succesvol is geweest.

Grauwe gans

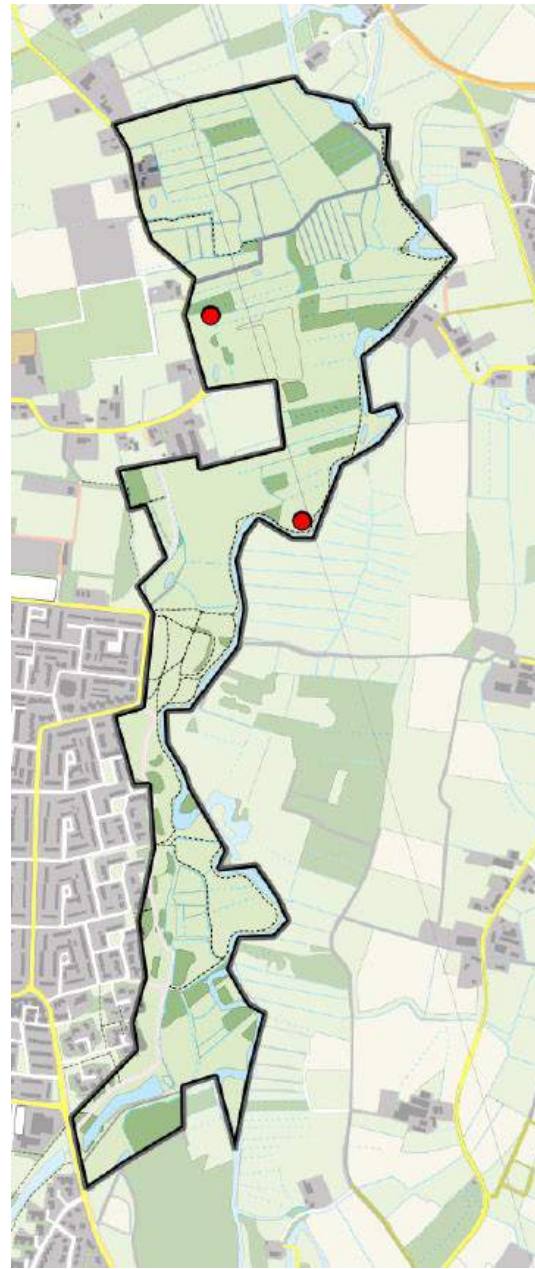
3 territoria



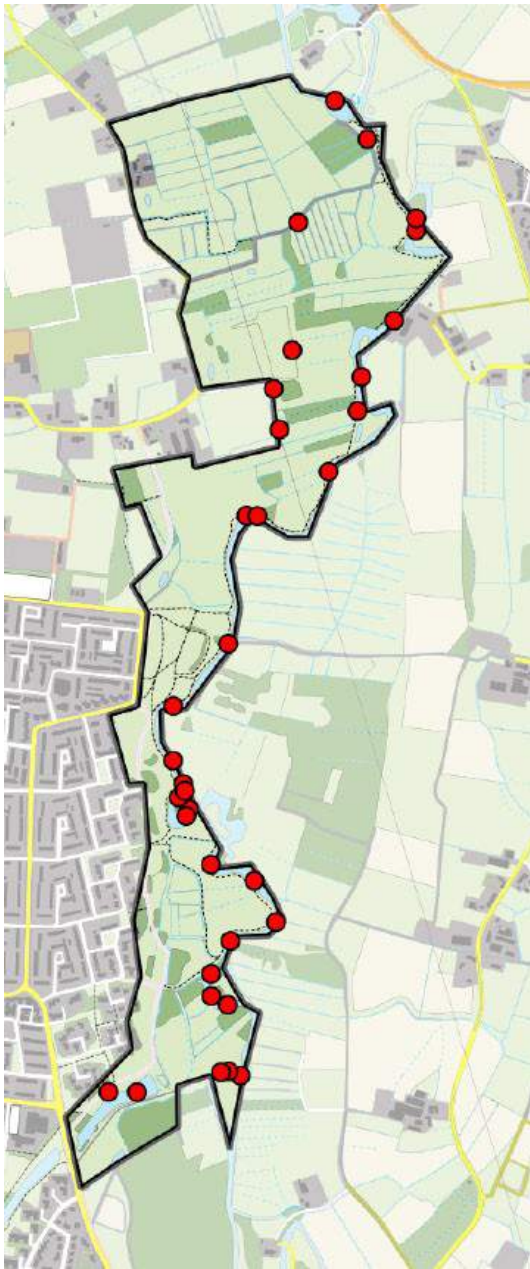
De weilanden in Bokt en Vaartbroek hebben dit voorjaar veel water, door de natte maanden februari en maart, maar zeker ook door de hoge grondwaterstand. Ideale omstandigheden voor de grauwe gans. We merken 3 territoria op, maar zien geen juvenielen.

Knobbelzwaan**2 territoria**

Eén territoriumstip in de Oude Gracht en één in de Dommel in de omgeving van de stuw bij de Hooidonkse watermolen. Het paar van de Oude Gracht zien we op 20 mei met juvenielen zwemmen in de Dommel in het gebied Vaartbroek. De clustersystematiek zorgt er in dit geval niet voor dat de plek met de juvenielen meteen de territoriumstip oplevert. Het noordelijke paar heeft geen jongen laten zien.

Nijlgans**2 territoria**

Eén paar is vaak te vinden bij enkele oude aftakelende populieren dicht langs landweg Bokt. Hier zal een boomnest aanwezig zijn. In het andere territorium is de mogelijke nestplaats onduidelijk. We hebben geen juvenielen gezien.

Wilde eend**34 territoria**

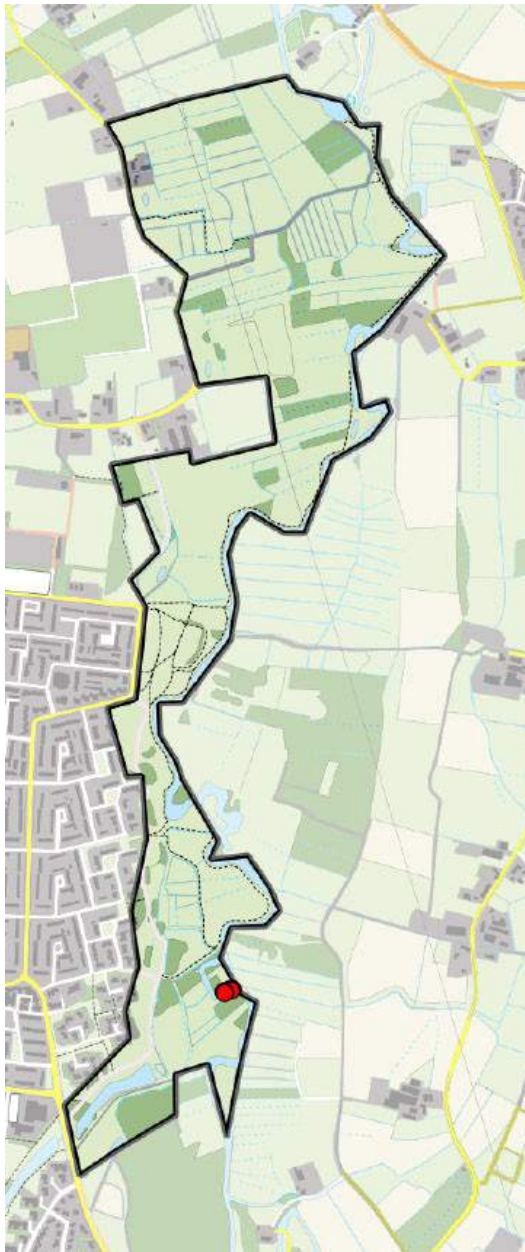
We zien enkele keren vrouwtjeseenden met juvenielen. Overal in de Dommel en op de Oude Gracht komt de wilde eend voor in een heel regelmatige spreiding. 34 territoria op een beeklengte van 3,5 km lijkt een goede bezetting, maar het aantal jongen dat we zien is laag. In hoeverre dat het clustersysteem het aantal territoria baseert op de mannetjes van de wilde eend zoals zou moeten is onduidelijk. Het aantal wilde eenden is landelijk sinds 1984 van een index 100 naar 60 gedaald en het nestsucces is sinds die tijd gehalveerd.

Soepeend**4 territoria**

Tussen de wilde eenden bevindt zich op 4 plaatsen een paar witter gekleurde eenden, geheel of gedeeltelijk, de zogenaamde soepeenden. Dit zijn afstammelingen van losgelaten of ontsnapte vogels. Kruising met wilde eenden komt veel voor.

Wintertaling

2 territoria



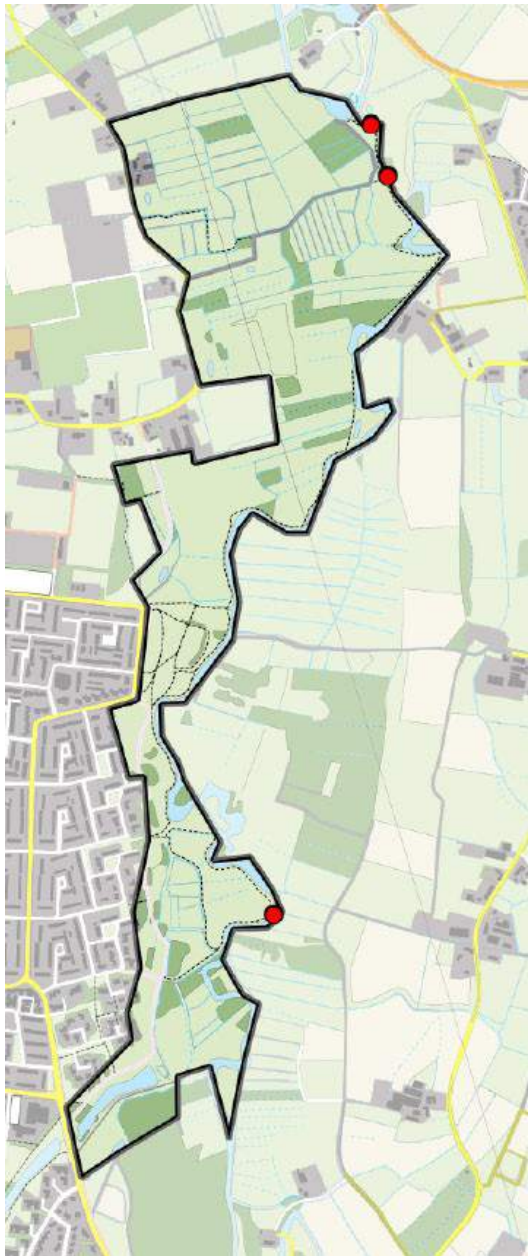
Op 21 jan horen we enkele exemplaren roepen. En we zien op 17 mrt bijvoorbeeld bij elkaar 15 exemplaren in de Dommel. Tot begin april zwemmen regelmatig wintertalingen op de Dommel en is de roep op verschillende plaatsen te horen. Daarna lijken de vogels verdwenen. Op 12 april tijdens een avondbezoek vliegen 2 paar evenwijdig aan de oever van de Dommel. We zien zelfs 6 exemplaren, maar in hoeverre deze groep gebonden is aan het gebied is onduidelijk. In de avond begeleidt het mannetje het vrouwtje tijdens het voedsel zoeken. De genoemde 2 paar vallen buiten de geldige periode, maar zouden een aanwijzing kunnen zijn voor territoria in het noorden van Bokt. Op 24 mei zien we tijdens een volgende avondtelling weer 2 paar vliegen, nu in het zuiden in Vaartbroek langs de Dommel. Dit leidt tot 2 territoria. Aangezien we geen gericht onderzoek in de avonduren langs de hele Dommel naar wintertaling hebben uitgevoerd, kan het aantal territoria wat hoger liggen, bijvoorbeeld 4. In eerdere door ons uitgevoerde onderzoeken van de Dommel van Valkenswaard-noord tot en met de Klotputten en het gedeelte Dommel van Eckart tot aan de Sterrenlaan zagen we geen territoria van de wintertaling (zie literatuurlijst). Daarmee zijn de 2 territoria in dit deel van de Dommel dus misschien een uitzondering voor deze beek? Landelijk neemt de soort sterk af, van index 100 in 1984 naar index 30 nu.

Kuifeend

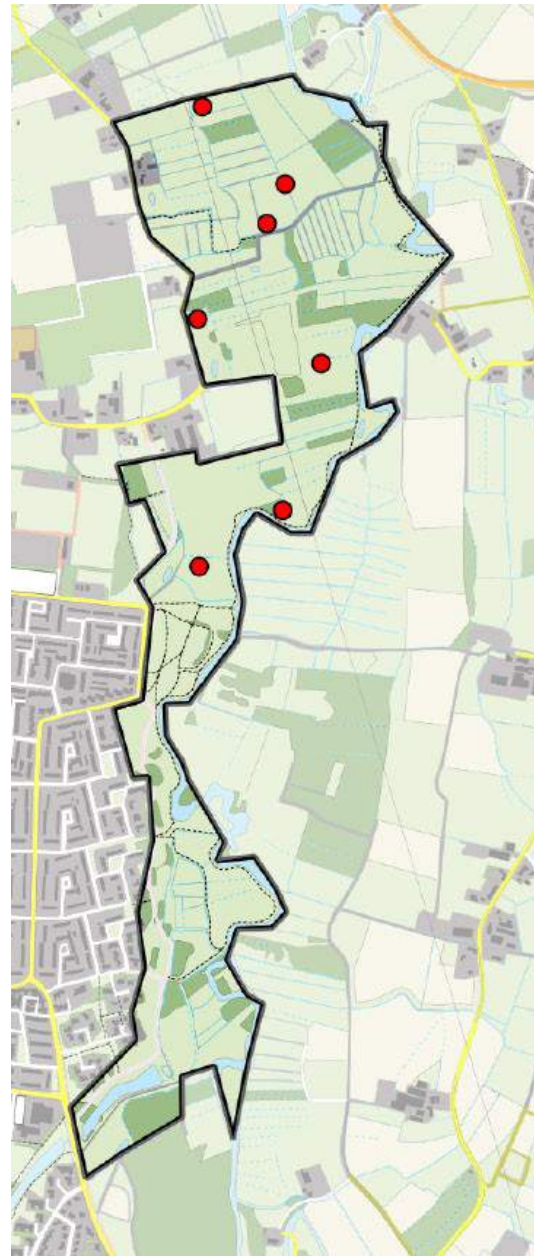
2 territoria



Het aantal kuifeenden in de Dommel is beperkt. Het zijn in tegenstelling tot de wintertaling opvallende eenden in hun aanwezigheid. Op 21 mei en op 3 juni zien we een paartje in het noorden en zuiden van Bokt in de Dommel. Dit aantal lijkt een juiste weergave. In 2018 stellen we de kuifeend niet vast tijdens de telling in de Rietmussen. In de Dommel ten zuiden van Eindhoven (Valkenswaard-noord totaan de Hogt) hebben we de kuifeend eveneens niet vastgesteld. Wél zagen we in 2009 bij de inventarisatie van de Klotputten 2 territoria in de toen al gehermeanderde Dommel. Soms broedt de soort in nieuw aangelegde poelen in het beekdal van de Dommel. Als de begroeiing daar in enkele jaren sterk toeneemt, verdwijnt de kuifeend hier weer. Landelijk is het aantal broedvogels stabiel.

Krakeend**3 territoria**

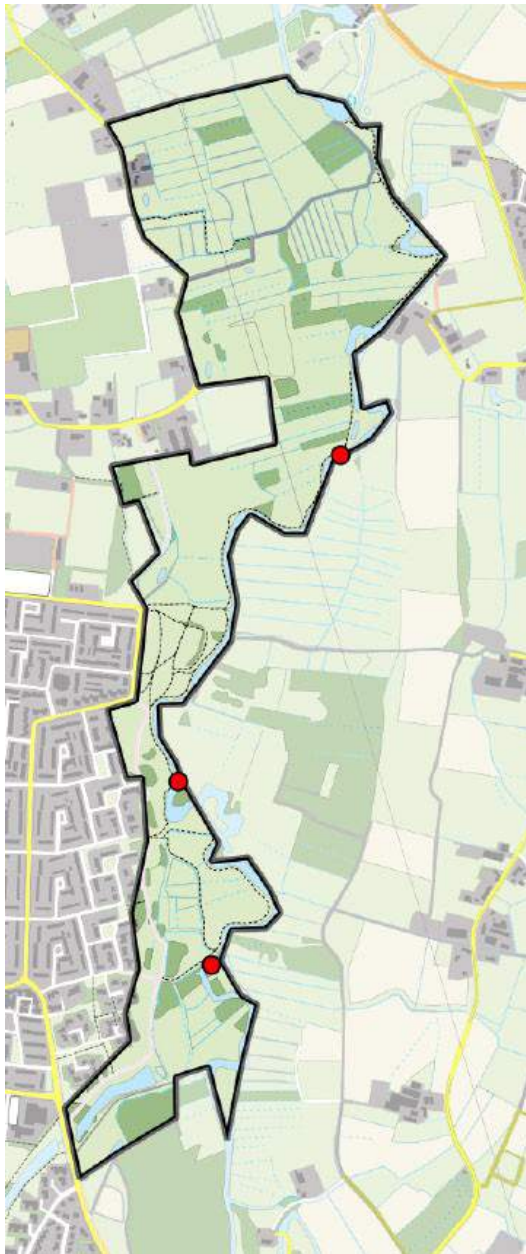
Gedurende iedere ronde zien we krakeenden, vrijwel altijd in de Dommel, maar een enkele keer in watervoerende sloten tussen de weilanden, zoals bijvoorbeeld op 12 april. De paren in de Dommel hebben voldoende dekking in de vaak dichte oevers en bij de vele eilanden tussen de diverse oude en nieuwe lopen van de beek. De nesten liggen in dichte oevervegetatie. In 2018 constateerden we 2 territoria in de Dommel. De soort neemt landelijk nog steeds toe.

Fazant**7 territoria**

Het gevaar van overtelling van deze soort is aanwezig. Hij verplaatst zich tijdens een inventarisatieronde en laat zich zeer luid horen. We hebben geprobeerd dit effect mee te nemen in de waarnemingen. Het biotoop varieert van drogere delen tot kletsnatte schraallanden. De soort ontbreekt in het beekdal van Vaartbroek.

Dodaars

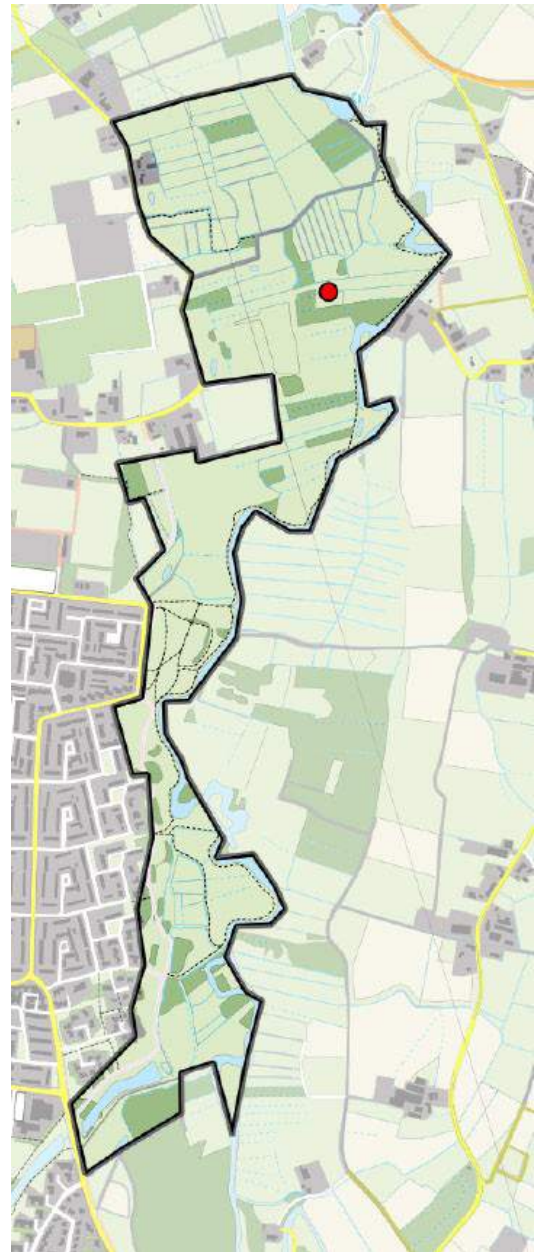
3 territoria



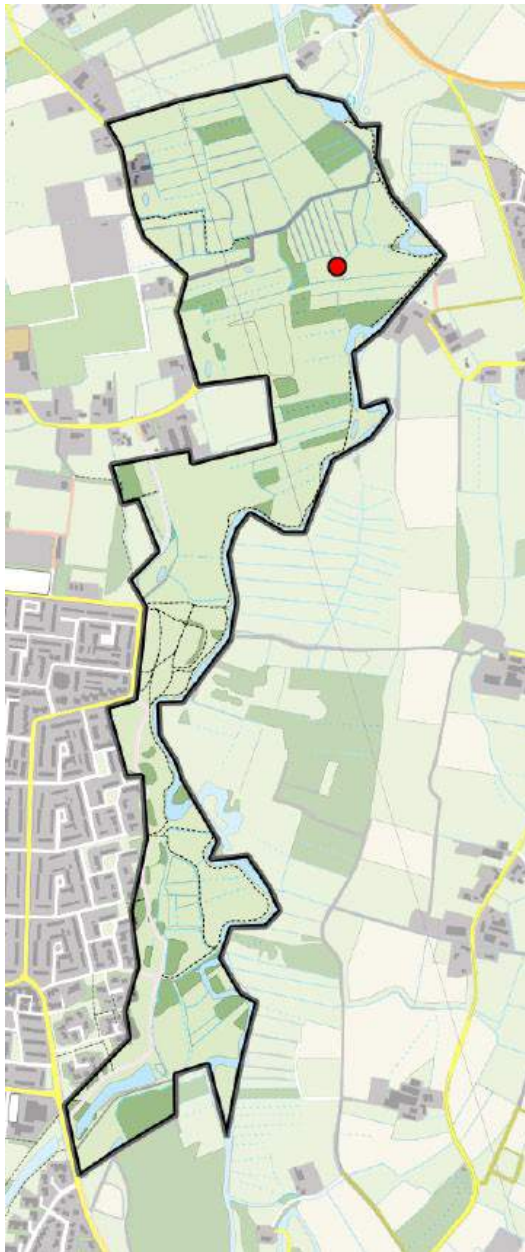
Op 3 maart zien we tot 10 dodaarzen verspreid in de Dommel, het zijn deels nog overwinteraars. In het broedseizoen verschijnen 3 territoria. Deze drie territoria liggen verspreid over de Dommel. Overall is veel oevervegetatie aanwezig, dus nestgelegenheid is er voldoende. De Dommel ten noorden van Eindhoven in dit gebied is breed en er stroomt steeds veel water doorheen, omdat het effluent van de waterzuivering van Eindhoven hier continu water levert. De dodaarsjes roepen maar af en toe, er gaan telrondes voorbij zonder dat we de soort opmerken. Het broeden in de Dommel is lokaal, maar in de Dommel ten noorden van Eindhoven ook geconstateerd in 2011 bij de inventarisatie van Eckart en de Bogten (2 territoria) en in 2018 bij de inventarisatie van de Rietmussen (2 territoria in de Dommel ter hoogte van Vaartbroek). Het is een kritische soort. Ten zuiden van Eindhoven ontbreekt de dodaars in de Dommel (inventarisatie in 2020 van het Dommeldal vanaf Valkenswaard tot aan de Hogt. De grotere breedte van de beek ten noorden van Eindhoven kan een rol spelen.

Fuut**2 territoria**

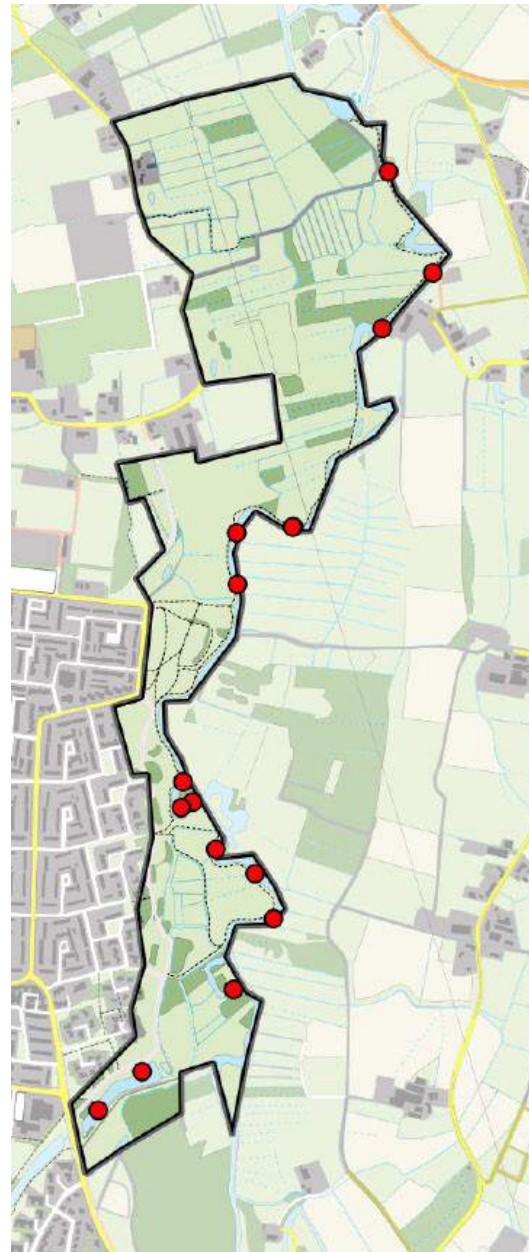
Van de twee territoria ligt er één op een plek waar de Dommel zowel een nieuwe als oude loop heeft met een rustig eiland er midden in. Dit vergroot het broedbiotoop. Het andere ligt in de loop van de Dommel. We zien de soort erg weinig, maar bij beide paren zien we juvenielen. Het broeden van de fuut in de Dommel is bijzonder. Ten zuiden van Eindhoven is dit niet geconstateerd (zie inventarisatie uit 2020 van Dommeldal), maar ook niet in de inventarisatie van de Rietmussen in 2018.

Sperwer**1 territorium**

Dit voorjaar zien we 7 keer een sperwer. De meeste waarnemingen stammen uit het noorden van Bokt. Het leidt tot een territorium. Het ontbreken van de havik in het gebied is gunstig voor de sperwer, die niets heeft te vrezen van predatie van de jongen door de havik.

Buizerd**1 territorium**

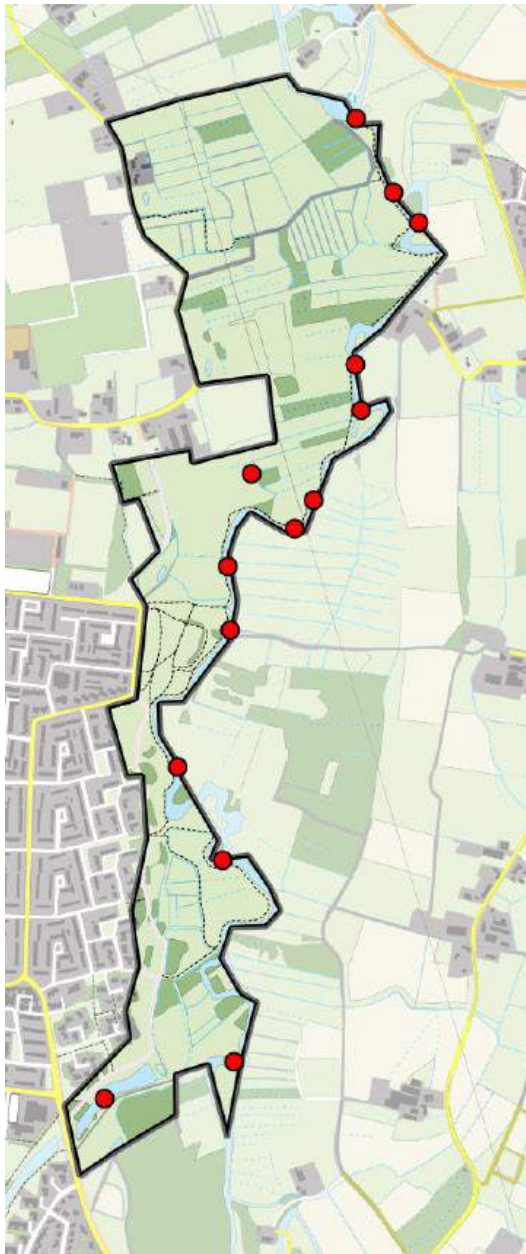
De meeste roofvogelwaarnemingen stammen van de buizerd. Deze roofvogel heeft de territoriumstip in het noorden van Bokt gekregen, in het oudere dichte bos. Hier zien we ook de meeste activiteit.

Meerkoet**16 territoria**

De meerkoet broedt verspreid overal in de Dommel en in de oude meanders. Ook in de Oude Gracht. De vegetatie biedt veel broedgelegenheid. Soms ligt het nest midden in de beek op wat vastliggende takken. We zien op meerdere plekken jonge vogels. Voor de meerkoet geldt hetzelfde als bij het waterhoen als we de Dommel ten noorden van Eindhoven vergelijken met de beek ten zuiden van de stad.

Waterhoen

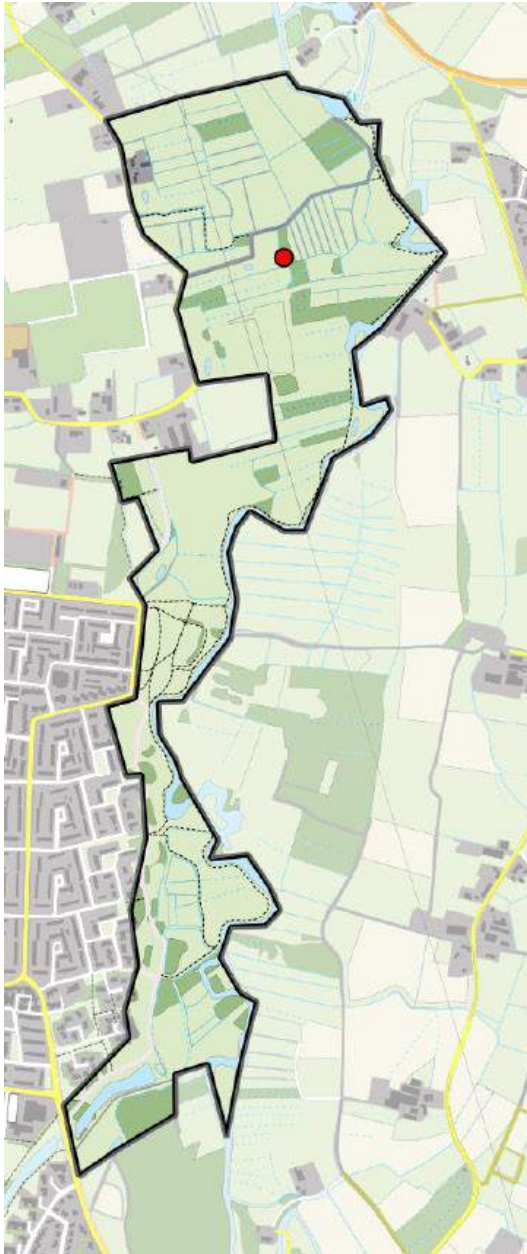
14 territoria



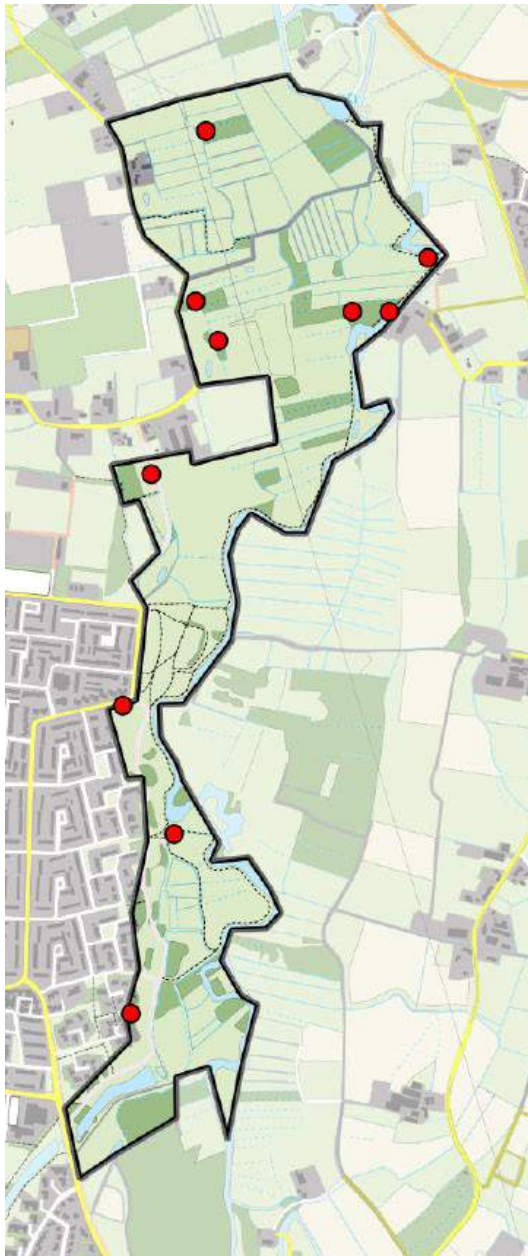
Deze soort houdt zich vaak gedekt in de dichte begroeiing langs de Dommel, maar verradert zich door de roep. Doordat de Dommel in Boks op een aantal plekken oude waterlopen heeft met veel dichte vegetatie komen er behoorlijk wat waterhoentjes voor. Bijzonder is een territorium in een moerasgedeelte op 100 meter afstand van de beek. Toch zou je de soort op meer plekken in moerasgedeeltes kunnen aantreffen, bijvoorbeeld in sloten in het moeras. Vergelijkend met de inventarisatie in de Rietmussen zien we daar in het noordelijke moeras 2 territoria. Opvallend is dat het waterhoen ook veel voorkomt in de Dommel en Kleine Dommel in Eckart en de Bogten, dus ten noorden van Eindhoven. Maar ten zuiden van Eindhoven van Valkenswaard noord tot aan de Hogt zien we maar 2 territoria in de beek, een enorm verschil. De breedte van de beek speelt hier misschien een rol? Aan de hoeveelheid oevervegetatie kan het niet liggen, die is in beide beektrajecten groot, met dank aan het waterschap voor een terughoudend maaibeleid in de (meeste) jaren.

Houtsnip

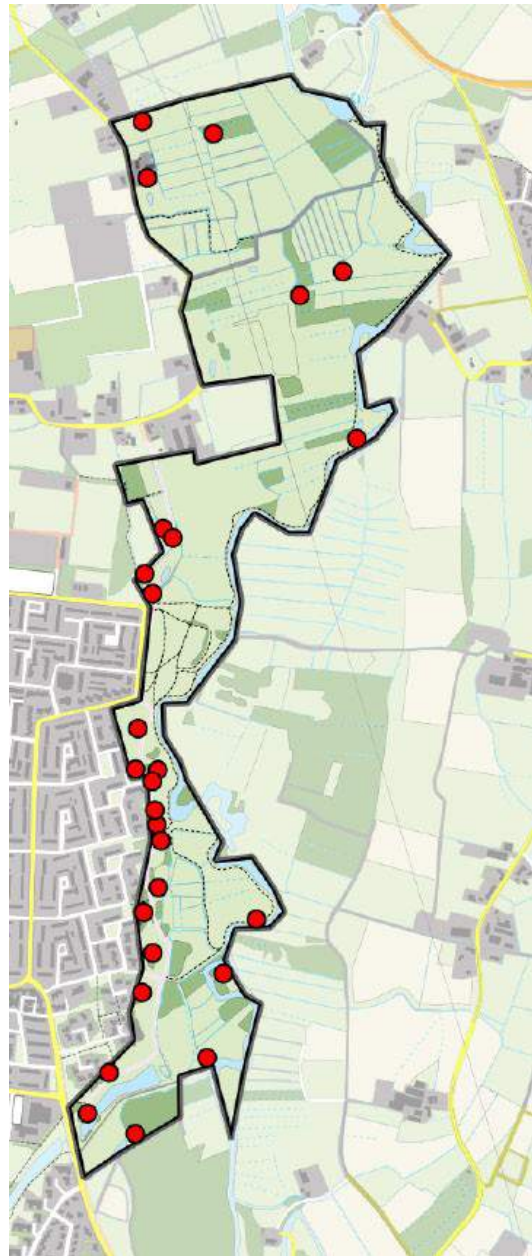
1 territorium



In maart zien we op 3 verschillende data een houtsnip opvliegen, steeds in het noordelijke gebied waar het voormalige essenbos ligt. Op andere locaties missen we de soort, ondanks 2 avondbezoeken. Dit resulteert in 1 territorium. Het gebied heeft geen grotere vochtige bospercelen meer. De essentaksterfte is hier debet aan. Het weinige voorkomen van de houtsnip ten noorden van Eindhoven staat in tegenstelling tot de 9 territoria die we vanaf Valkenswaard noord tot aan de Hogt hebben geconstateerd in het beekdal van de Dommel. Hier ligt een grotere oppervlakte vochtig bos.

Holenduif**10 territoria**

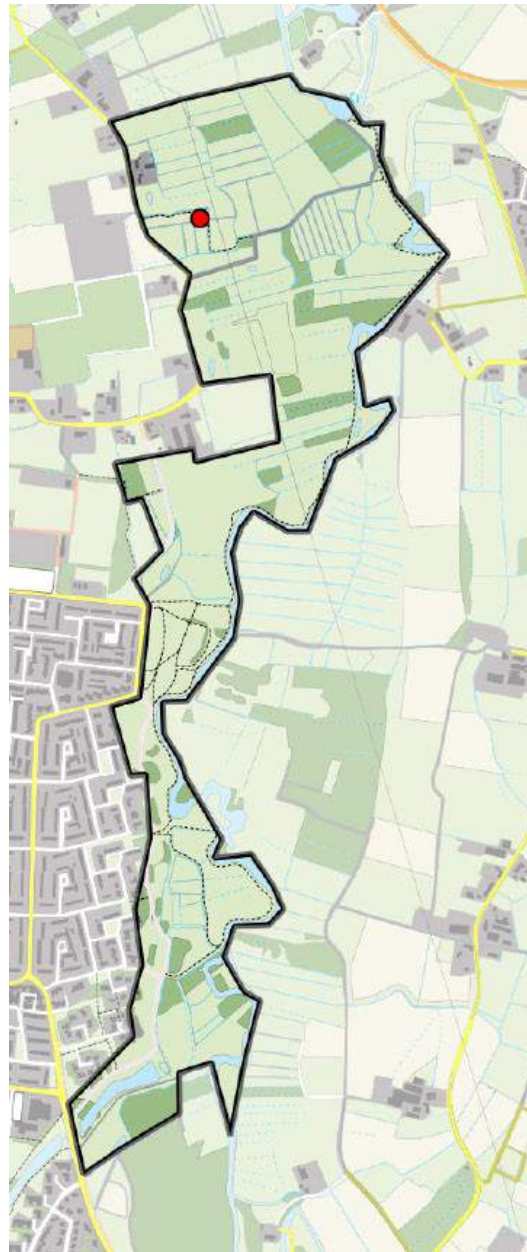
De soort komt mooi verspreid in het hele beekdal voor. Her en der staan oude populieren die voor nestgelegenheid zorgen. Ook liggen 2 territoria tegen de bebouwing aan, zodat daar gebroed zal worden in woningen of schuren.

Houtduif**27 territoria**

De houtduif is weinig kritisch. We vinden hem verspreid door het gebied in een vrij lage dichtheid. In de wat drogere bosjes langs de wijk Vaartbroek is de dichtheid veel hoger.

Turkse tortel**4 territoria**

De soort is gebonden aan bebouwing en tuinen. We merken enkele exemplaren op, maar bij 9 rondes zijn meerdere waarnemingen nodig, die voor enkele locaties ontbreken. Vier territoria is het resultaat.

Bosuil**1 territorium**

Het ontbreekt aan voldoende bos in Bokt en Vaartbroek en dus aan bosuilen. Op 10 feb zien we een bosuil vliegen in de omgeving van het volkstuincomplex ten westen van Bokt. Het enige vastgestelde territorium ligt in het noorden van het gebied. De kern van het territorium ligt ongetwijfeld buiten het onderzochte gebied. De bosuil was zeldzaam in Brabant tot ongeveer 1967 en is sindsdien aan een sterke uitbreiding begonnen.

Koekoek, kwetsbaar

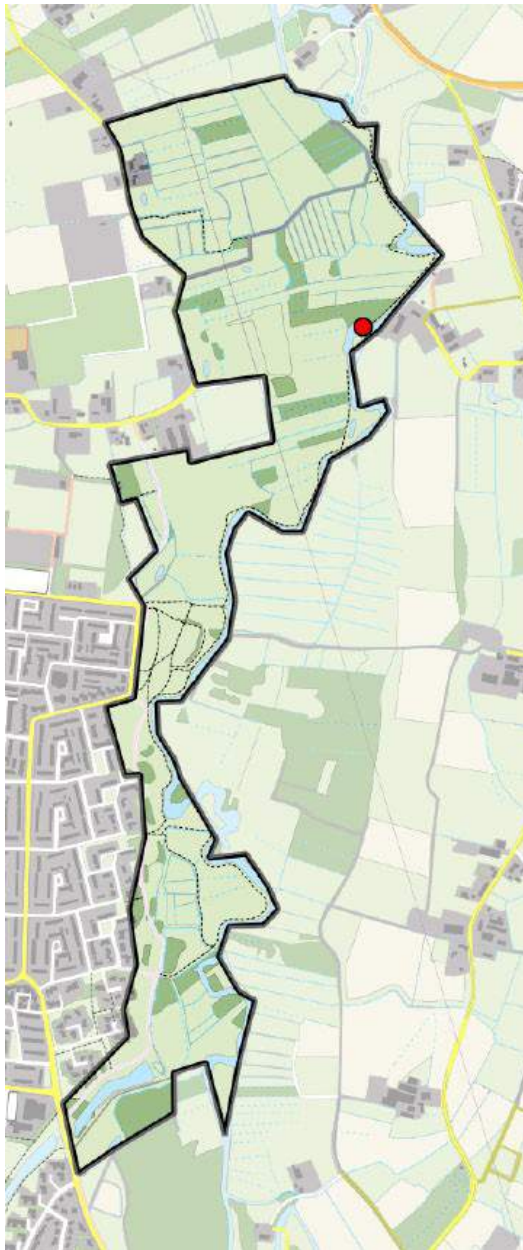
3 territoria



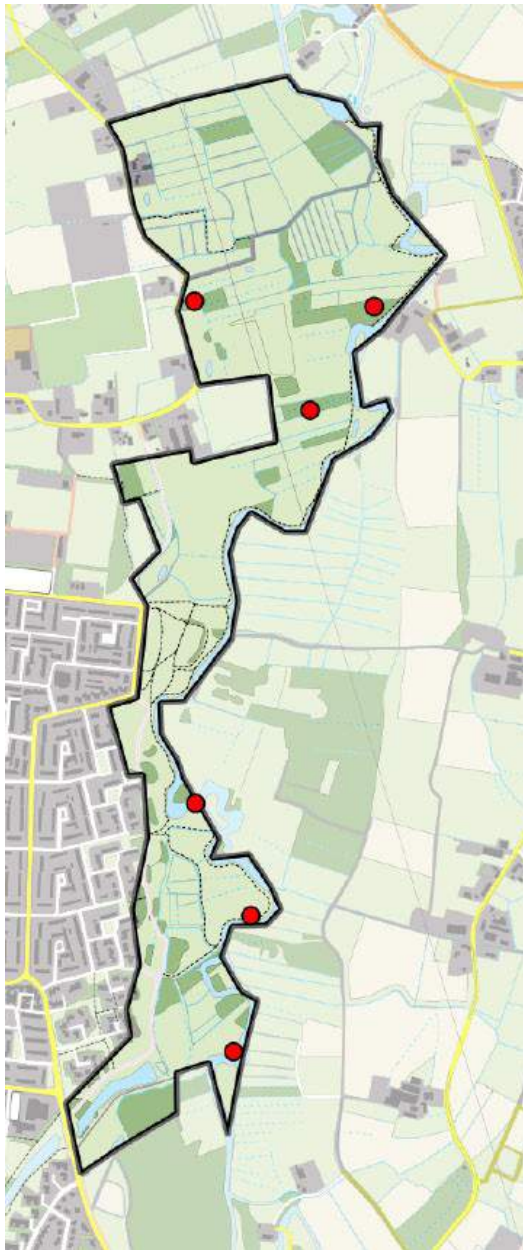
De sierlijke koekoek is een aanwinst voor ieder gebied. Zowel het geluid van de mannetjes als van de vrouwtjes is regelmatig te horen. Het tellen is wat lastiger. Ieder van de 3 afzonderlijke telgroepjes probeert alleen uitsluitende waarnemingen te doen, dus als waarschijnlijk is dat de roepende koekoeken ook echt verschillende exemplaren zijn. Door de verschillende dagen waarop een afzonderlijke telgroep in het veld is, zijn dubbeltellingen niet uit te sluiten. Het aantal territoria komt snel te hoog uit. Sovon meldt dat 5 tot 15 % van de waardvogels een koekoeksei ontvangt en dat een vrouwtje 8 tot 12 eieren per seizoen produceert (hele prestatie trouwens). Meest waarschijnlijke waardvogels in Bokt en Vaartbroek kunnen zijn bosrietzanger, kleine karekiet en heggenmus. Bij elkaar hebben deze soorten flink wat territoria. We hebben het aantal waarnemingen gecorrigeerd, zodat 3 territoria overblijven. Koekoeken hebben maar een kort seizoen in Nederland. De adulten vertrekken weer naar Afrika vanaf begin juni. De juvenielen doen er langer over om op de wieken te gaan. De koekoek staat op de rode lijst door biotoopafname in Nederland en oorzaken in Afrika.

IJsvogel

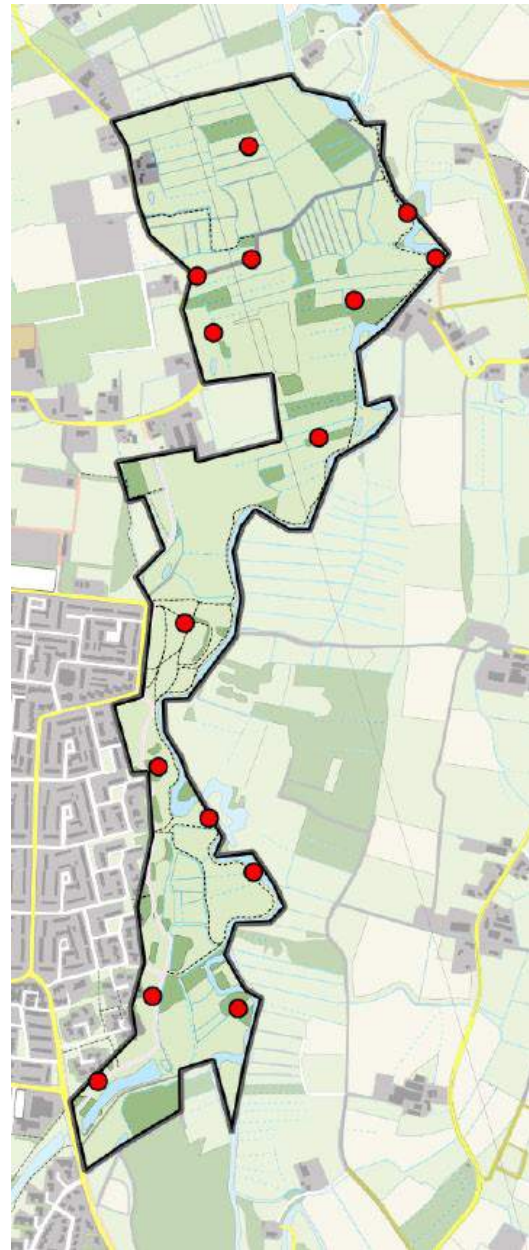
1 territorium



Op 6 momenten zien of horen we de ijsvogel bij of in de directe omgeving van de Dommel, maar heel verspreid over de grote lengte van de beek. Er komt geen kernlocatie naar boven. We hebben dus geen idee waar gebroed is. Het is aardig om een idee te geven van het aantal ijsvogelterritoria langs de Dommel vanaf Valkenswaard-noord tot en met de Klotputten en dan weer vanaf de Bogten/waterzuivering tot aan de watermolen van Hooidonk. Deze beektrajecten zijn in verschillende jaren door ons onderzocht, dus meer dan een indicatie is het niet. In de telling van de Keersop vanaf Valkenswaard-noord (2020) tot aan de Volmolen: 1 territoria, tijdens de Atlastelling in 2014 voor het traject Volmolen tot aan het afwateringskanaal bij de Klotputten: 4, in 2011 de Bogten en Eckart: 1, in 2018 Soeterbeek: 1, in 2018 Rietmussen Dommel tot aan Hooidonk: 2. Bij elkaar 9 territoria. Voor de Dommel tussen de aftakking van het afwateringskanaal tot aan de waterzuivering ontbreken gegevens bij ons. Maar je mag zeker stellen dat de Dommel vanaf de samenvoeging met de Keersop ten zuiden van Eindhoven tot aan de Hooidonkse watermolen ten noorden van Eindhoven een belangrijk broedgebied voor de ijsvogel is.

Kleine bonte specht**6 territoria**

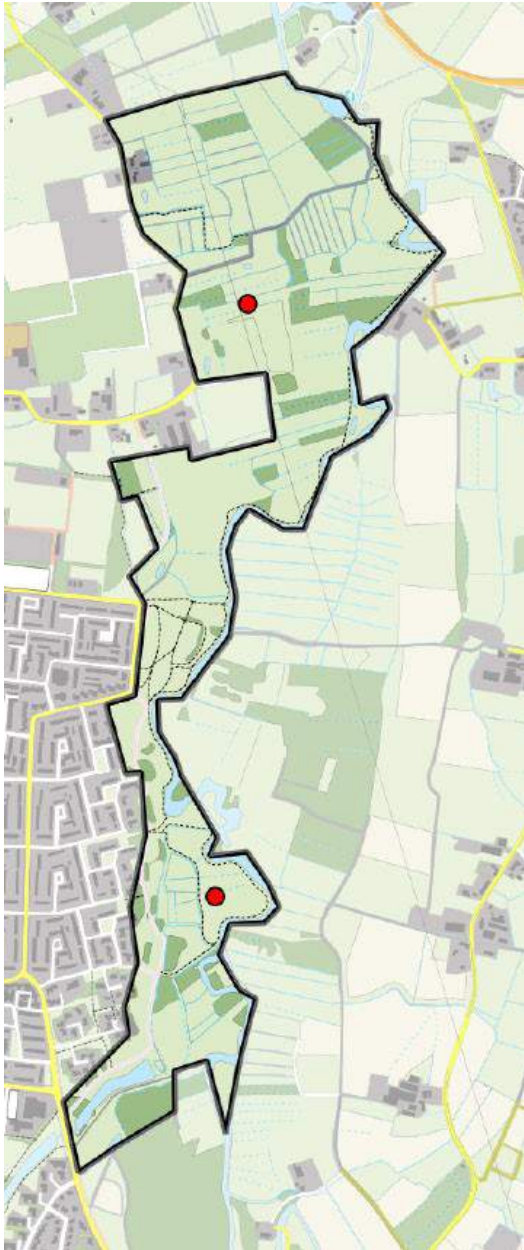
Dit kleine spechtje is wat kritischer dan zijn grote broer. De meeste territoria hebben binding met oude populieren in het gebied. Maar één territorium ligt in het oudere elzenbroek. Deze specht stelt een hoger eisenpakket aan het biotoop. 6 territoria is een te verwachten aantal en toont een stuk kwaliteit aan het beekdal van Bokt en Vaartbroek.

Grote bonte specht**15 territoria**

De grote bonte specht zien we verspreid door het hele gebied. Tijdens ronde 8 rond 3 juni is er veel activiteit met uitgevlogen jongen. De ouders zijn dan minder schuw. In 2021 is een waarneming in het broedseizoen van de middelste bonte specht gedaan (med. T. Heijnen)

Groene specht

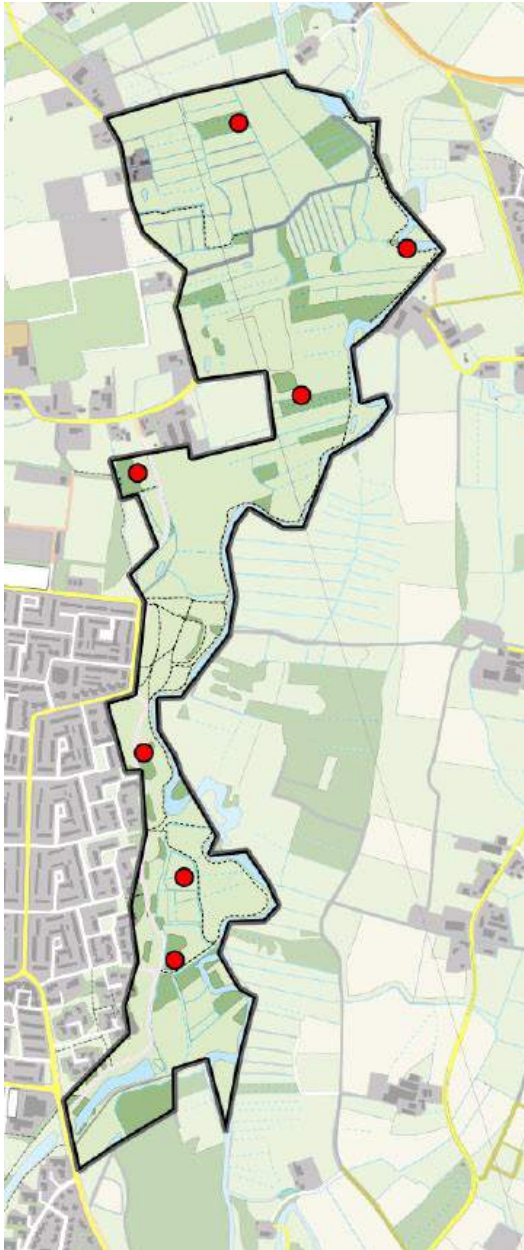
2 territoria



Doordat het gebied bij de inventarisatie is opgedeeld in 3 deeltelgebieden bestaat net als bij de koekoek het gevaar van overtelling. De spechten kunnen zich verplaatsen over grotere afstanden in het gebied waarbij ze actief blijven roepen. Daar komt nog bij dat beide sexen roepen en dat actief blijven doen gedurende het seizoen. Daarom zijn een aantal waarnemingen verwijderd om dit effect zo veel mogelijk op te heffen. De fusieafstand is 1000 meter, wat betekent dat er dan ongeveer 2 a 3 territoria in dit beekdal zouden zijn. De groene specht zal broeden in de oude populieren. De groene specht heeft voorkeur voor halfopen landschap met bossen en heeft rode mieren als hoofdvoedsel. In Brabant is het een vrij talrijke broedvogel.

Gaai

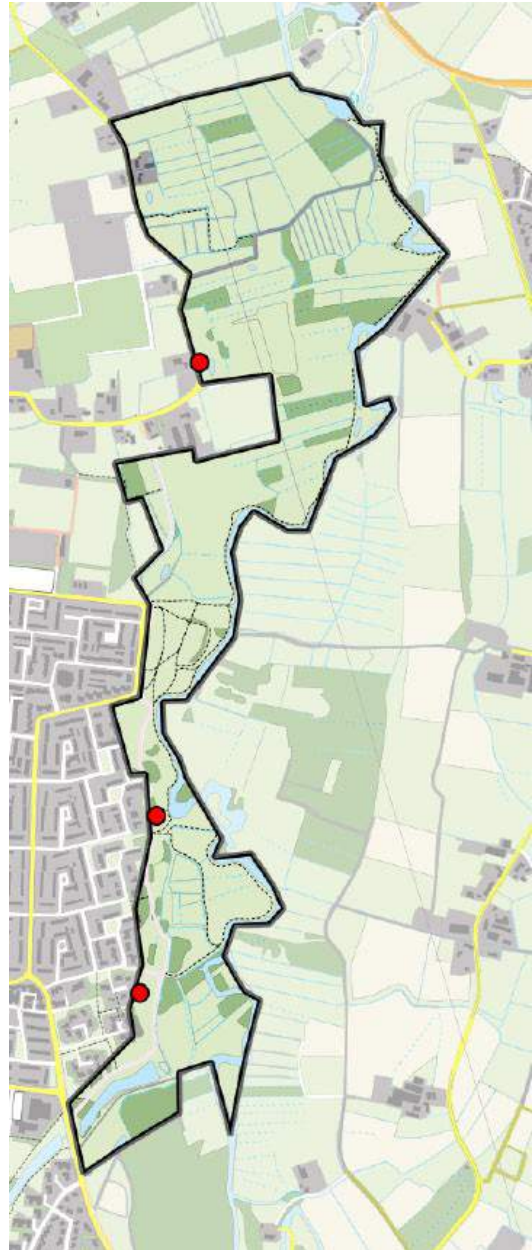
7 territoria



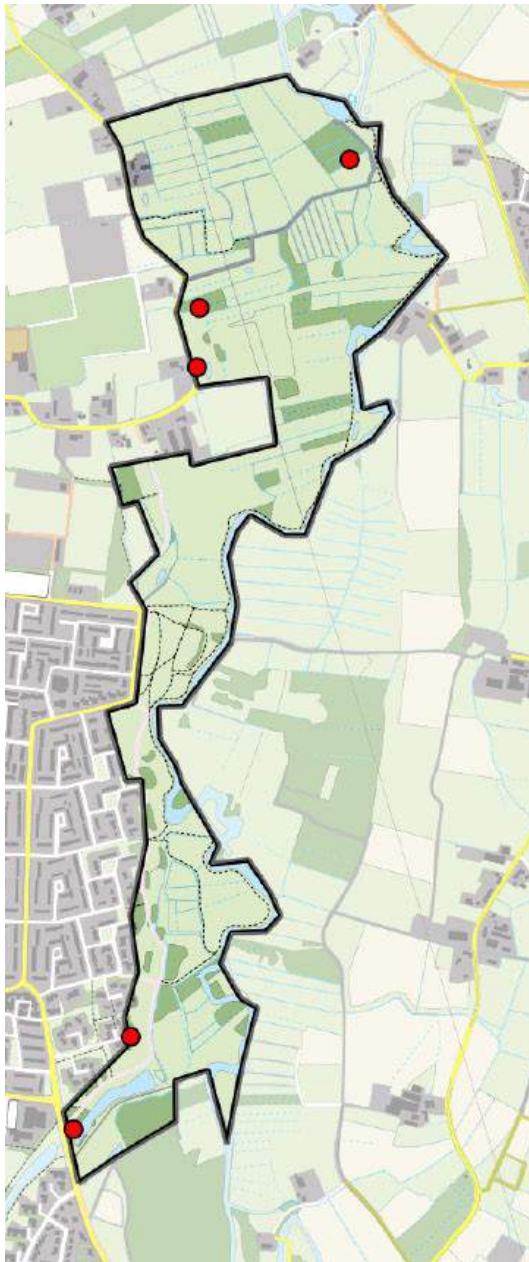
De Gaai komt regelmatig verspreid voor in het gebied. Aan het begin van het seizoen zien we groepjes baltende en luid krijsende gaaie die door het gebied struinen. Later vormen zich de paren en worden ze veel stiller.

Ekster

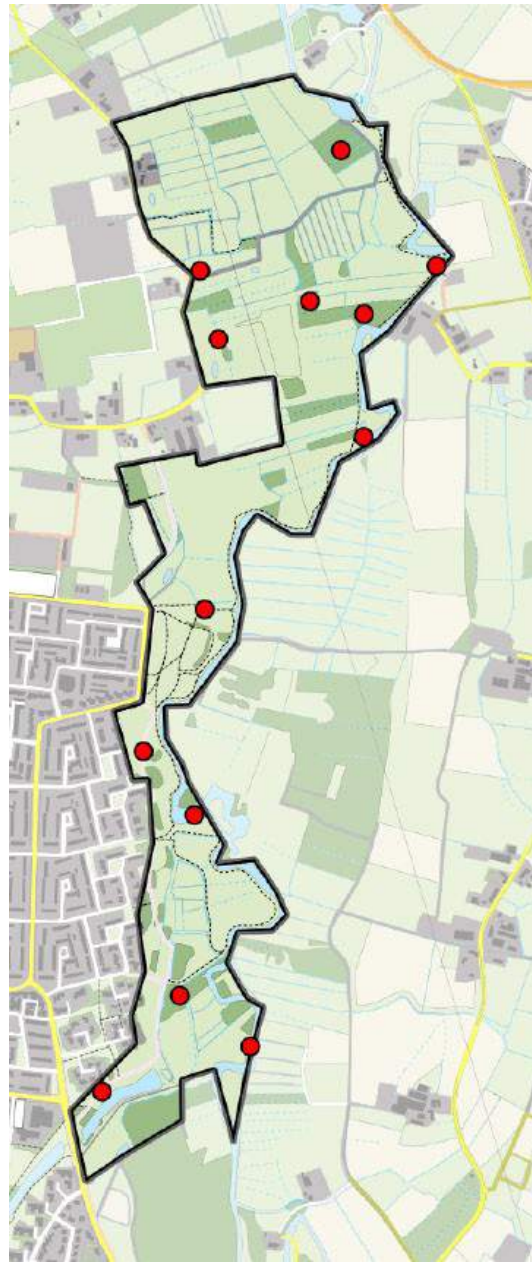
3 territoria



De soort is bijna altijd gebonden aan de veiligheid van de menselijke omgeving, waar de zwarte kraai minder ver in durft door te dringen. De 3 territoria liggen aan de rand van het gebied nabij bebouwing.

Kauw**5 territoria**

Op 14 april merken we een paartje op bij een nestkast voor een bosuil aan de westrand van Dommeldal Vaartbroek, tegen de bebouwing aan. De andere territoria liggen eveneens tegen de rand van de bebouwing aan. Het is aannemelijk dat er gebroed wordt in schoorstenen. In één geval ligt het territorium in oud populierenbos tegen de Dommel aan.

Zwarte kraai**13 territoria**

De kraai is goed verspreid in het gebied. Op 22 feb tijdens de eerste ronde zien we een groep van ongeveer 50 ex. Daarna worden de territoria zichtbaar. Het aantal territoria lijkt wat aan de hoge kant. Een oorzaak kan zijn dat de vele roepende kraaien wat zijn overteeld.

Matkop, gevoelig

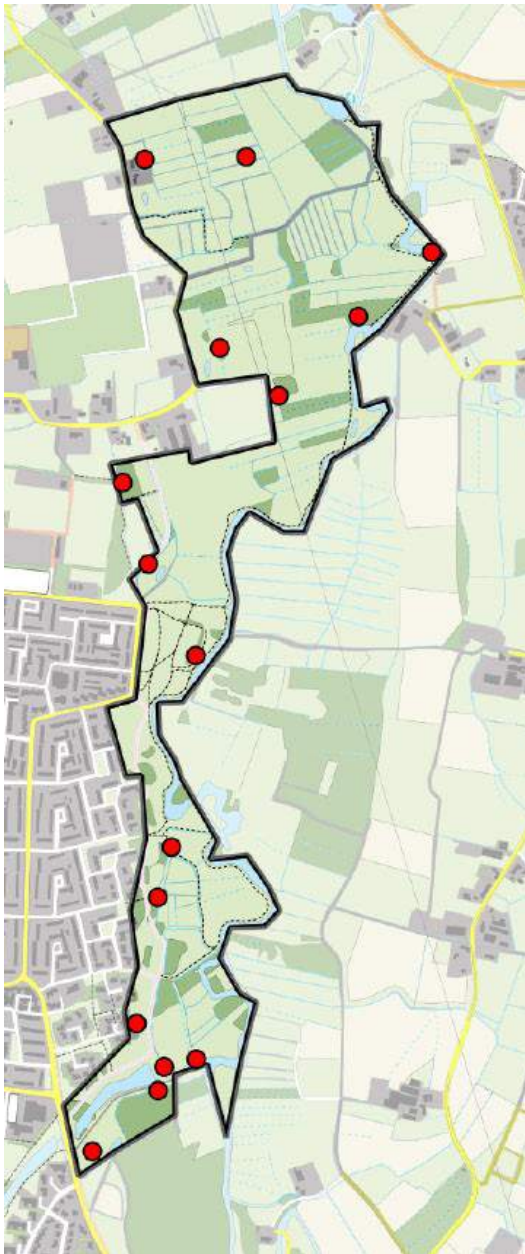
2 territoria



Een inmiddels zeldzame soort. Op 2 april horen we een roepende vogel in het struweel aan de zuidrand van Boktse Beemden en op 17 april meldt waarneming.nl een roepende vogel op dezelfde locatie. Op 12 juni merken we een 2e vogel op in het zuiden van Vaartbroek, zodat we op 2 territoria uitkomen. Sovon meldt dat de index die in 1984 op 100 is gesteld inmiddels is gedaald tot ongeveer 50. Onze ervaring met jaarlijkse broedvogelonderzoeken in met name beekdalen is dat de soort misschien nog wel sterker is afgenomen dan de landelijke index aangeeft. Sovon vermeldt dat verdroging van bossen mogelijk een rol speelt bij de afname.

Pimpelmees

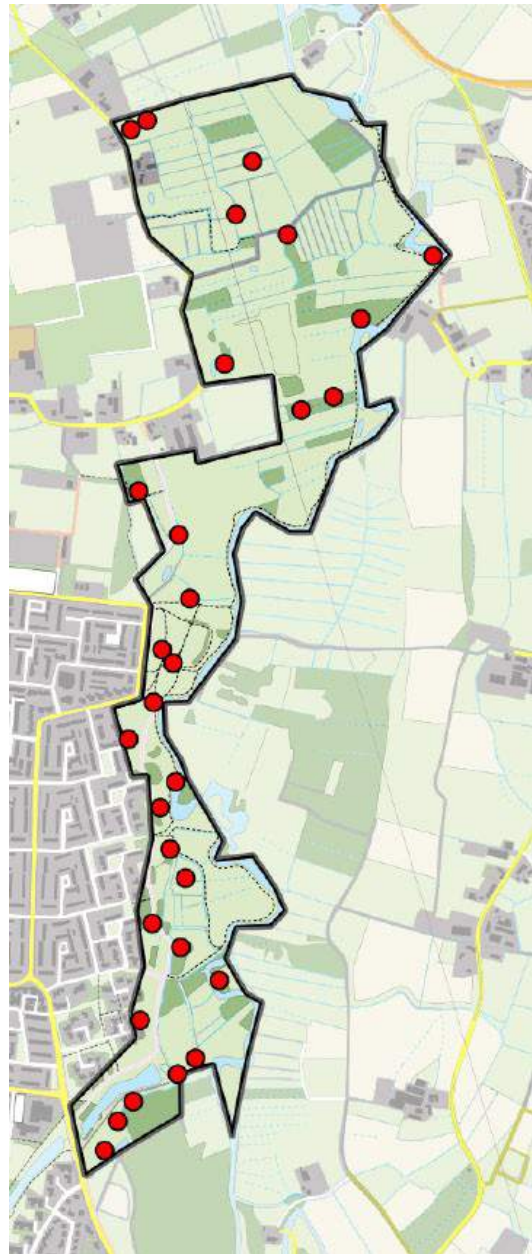
16 territoria



Deze mezensoort zien we verspreid door het hele gebied van Boks en Vaartbroek. Het is een soort die iets hogere eisen stelt aan het leefgebied dan de koolmees.

Koolmees

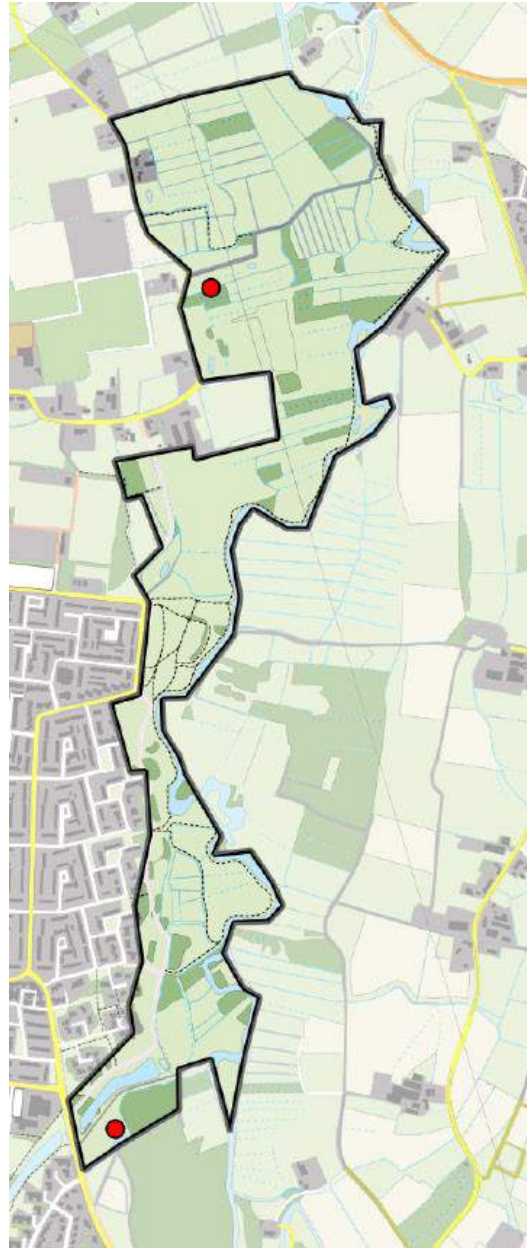
30 territoria



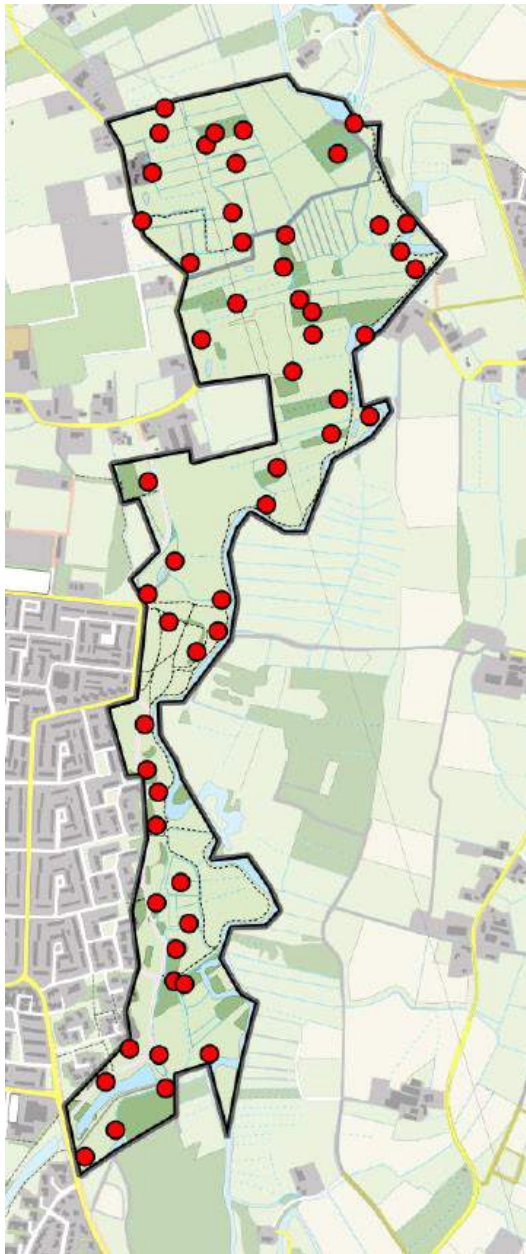
De dichtheid van de koolmees is in veel van onze onderzoeken ongeveer het dubbele van de pimpelmees. Ook hier is dat het geval.

Staartmees**2 territoria**

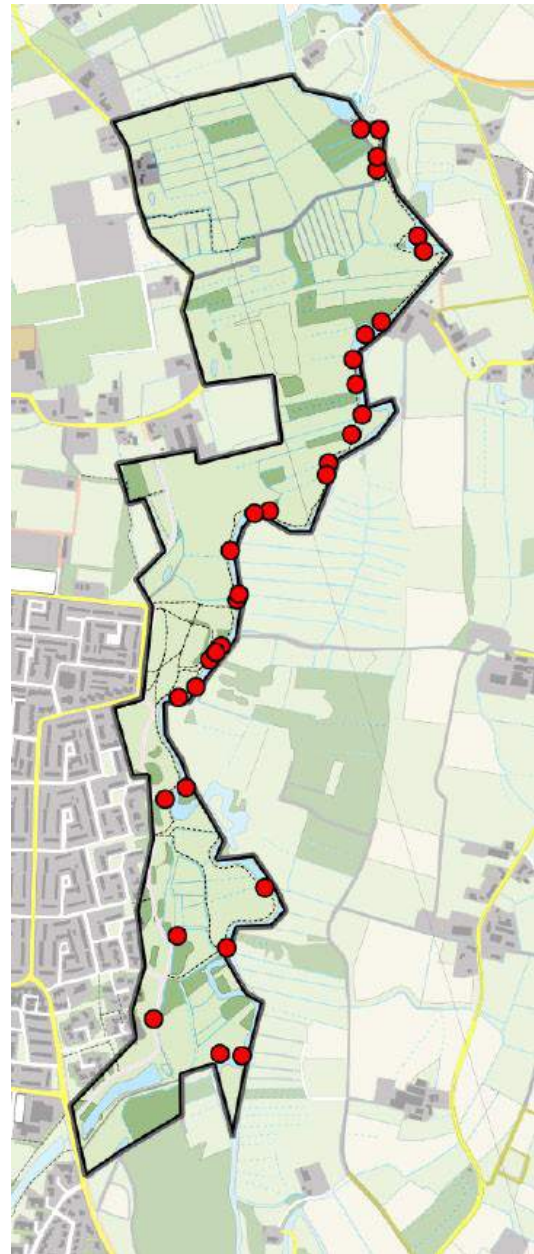
De staartmees is een uitgesproken standvogel. Hij komt alleen in Vaartbroek voor. Misschien hebben we in Bokt een territorium gemist. We hebben heel weinig waarnemingen kunnen noteren.

Fitis**2 territoria**

Er is pioniervegetatie aanwezig in Bokt in het afgestorven voormalige essenbos en in het zuiden op het bergbezinkbassin met jong struweel van duindoorn en andere struikvormers. Verder is in het onderzochte gebied nauwelijks leefgebied te vinden.

Tjiftjaf**55 territoria**

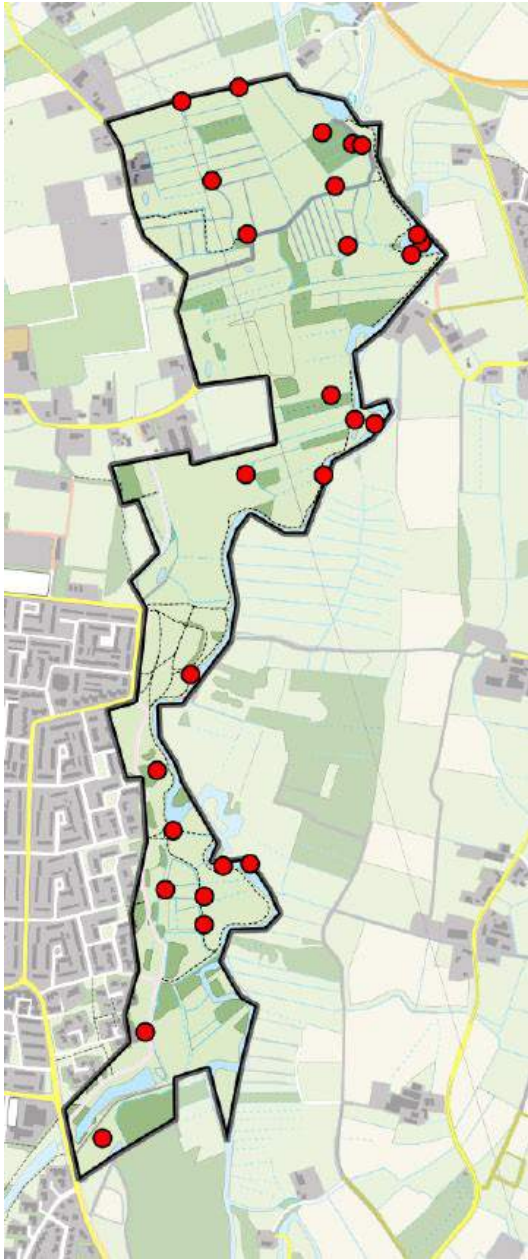
De tjiftjaf heeft als verschil met de zwartkop een territorium met bomen en wat lichte ondergroei nodig. De zwartkop vraagt om wat dichtere ondergroei. Het zwaartepunt van de territoria ligt iets meer op het drogere deel van het beekdal, dus in het westen. Hier liggen iets meer bosjes met een meer open ondergroei. We horen de eerste tjiftjaf op 3 maart. Het is een van de 3 algemeenste broedvogels in het gebied.

Kleine karekiet**32 territoria**

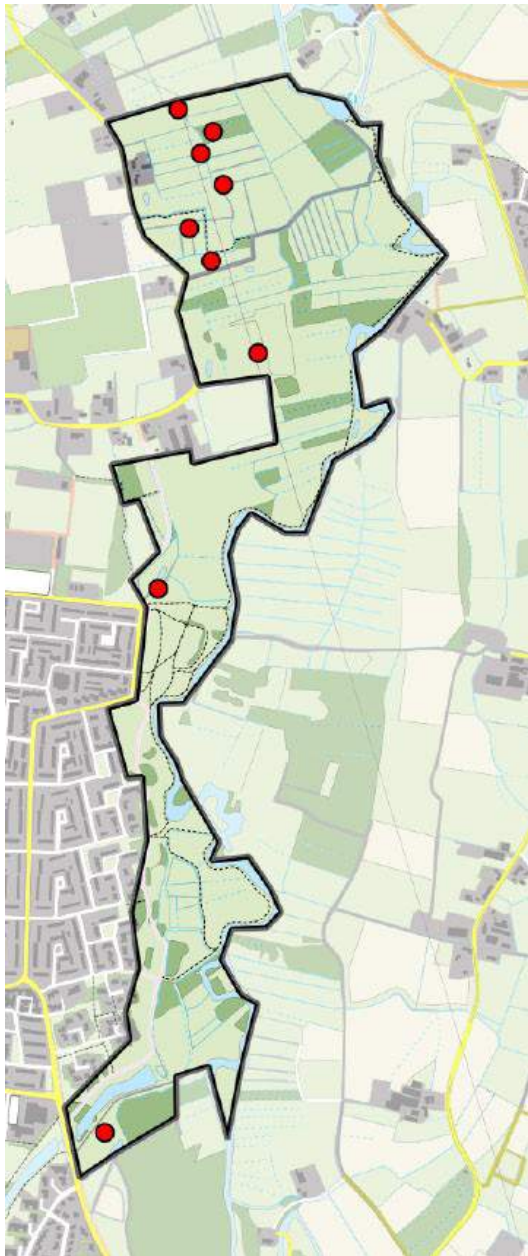
Na een aarzelande binnenkomst van de kleine karekieten horen we er vooral veel in de laatste 2 telrondes. In Bokt is de soort helemaal gebonden aan de beekzone. Het spaarzame riet dat wat verder van de beek groeit heeft bosrietzangers, maar geen karekieten. In Vaartbroek is het riet wat meer verspreid en daarom zien we de karekiet ook verder van de beek. De eerste zang is op 27 april. In sommige rietkragen zingen de karekieten minder dan 10 meter uit elkaar.

Bosrietzanger

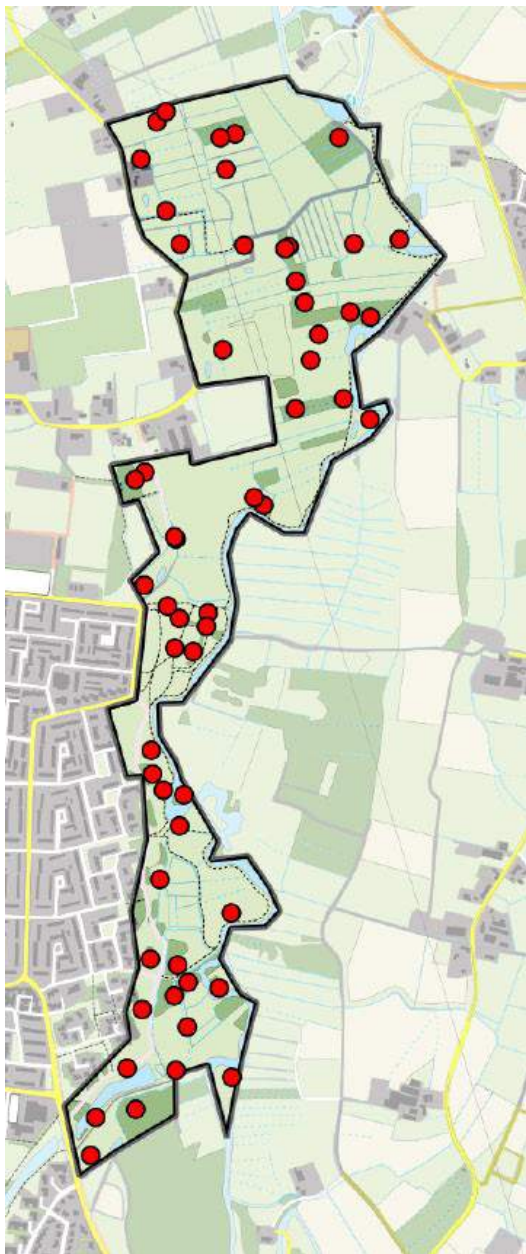
32 territoria



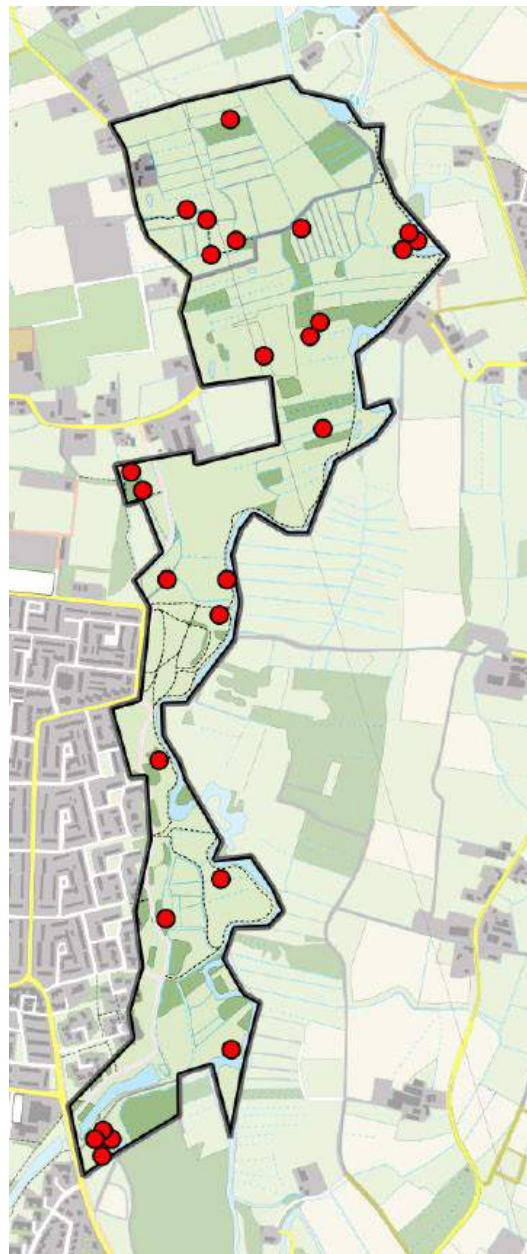
Van de bosrietzanger is bekend dat ze na aankomst van de zingende mannetjes, vaak snel een vrouwtje vinden en dan na ongeveer een week veel minder zingen. Ieder jaar ligt de zangpiek op een ander moment, door koude is de piek bijvoorbeeld later. Op 3 juni horen we veel bosrietzangers tegelijk zingen, dat zal ongeveer de zangpiek betreffen. We noteren dan 27 territoria. Toch kan Tom Heijnen er op 6 juni er nog 5 bij vinden, gemeld via waarneming.nl wat het aantal op 32 territoria brengt, een hoog aantal. De soort houdt van een rommelig en verruigd gebied. Het is een ruigtevogel.

Spotvogel, gevoelig**9 territoria**

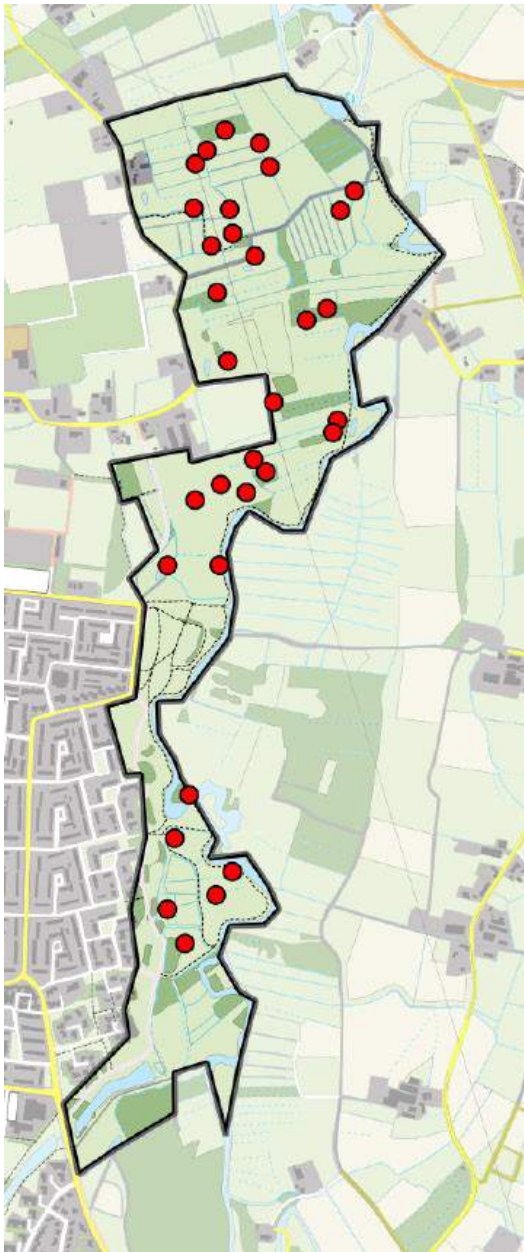
De meeste waarnemingen zijn van 19 mei, dat was meteen de eerste dag met zang in het gebied. En verder van 4 juni. De houtsingels tussen de smalle hooilandpercelen in het noorden hebben een rijke begroeiing met voornamelijk zwarte els. Hier bevinden zich 6 territoria, dicht bij elkaar. Eén van de 6 ligt op een voormalig essenbosperceel waar nu vlier opschiet. De 3 andere territoria liggen in een ander voormalig essenbosje met vlier, in een houtsingel met naastliggend struweel in het zuiden van Bokt en op het bergbezinkbassin met zeer dicht struweel van o.a. duindoorn en andere struikvormers. De spotvogel komt voornamelijk voor in struweelrijk loofbos en goed ontwikkelde houtwallen. Het moet voldoende dicht zijn en middelhoge struiken bevatten. Er is voorkeur voor vlier en vogelkers in de begroeiing, omdat de bessen later in het seizoen gegeten worden. De 9 getelde territoria is een hoog aantal. Dit geeft kwaliteit van het gebied aan. De 6 territoria in het noorden liggen in gebied zonder wandelpaden. Het ontbreken van honden kan hier positief werken.

Zwartkop**57 territoria**

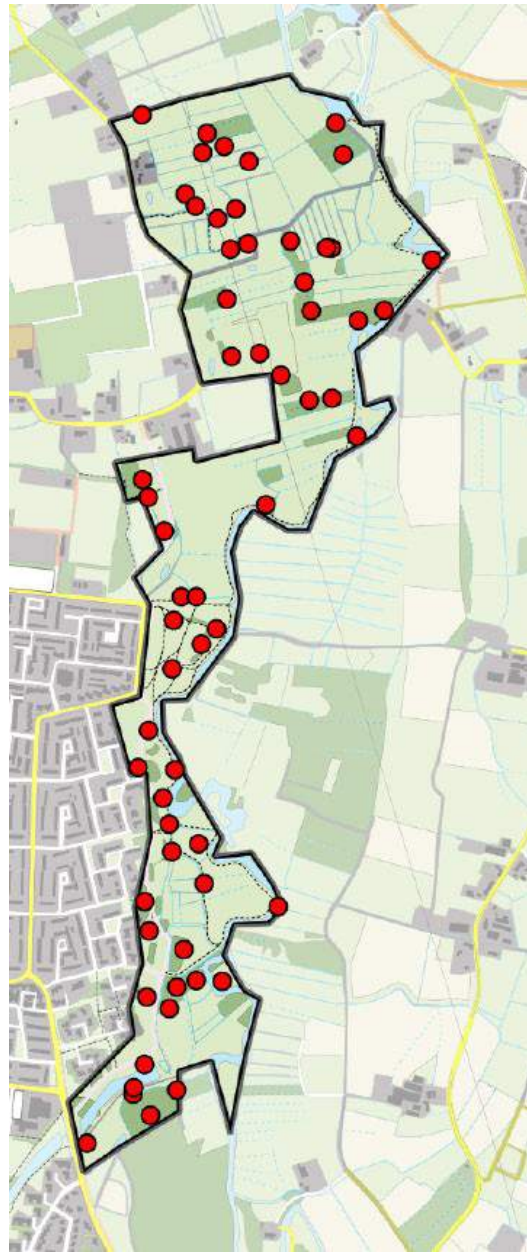
De zwartkop is een van de algemeenste broedvogels in het gebied. Het leefgebied bestaat uit wat bomen met een goed ontwikkelde struiklaag. De eisen zijn iets hoger dan bij de tjiftjaf. We zien een regelmatige verspreiding over heel Vaartbroek en Bokt, zowel in de drogere bossen met een meer open ondergroei als in de nattere bossen dicht bij de beek. De zwartkop blijft het hele seizoen door zingen.

Tuinfluit**26 territoria**

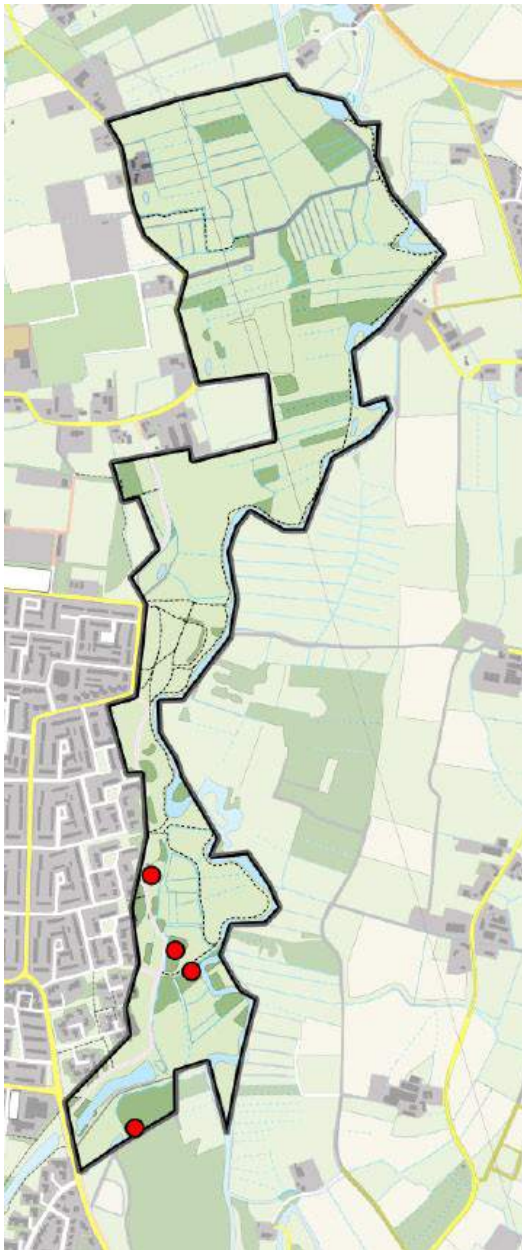
De tuinfluit heeft jong bos en struweel als voorkeursbiotoop. Als het jonge bos zich tot een kroonlaag ontwikkelt verdwijnt de tuinfluit en neemt de zwartkop het over. Het struweel mag niet te dicht zijn. Dit biotoop komt veel voor in het gebied. Met 26 territoria is de tuinfluit goed vertegenwoordigd. Veel tuinfluiters is een indicatie voor veel voorkomend struweel en daarmee voor de kwaliteit van het gebied.

Grasmus**32 territoria**

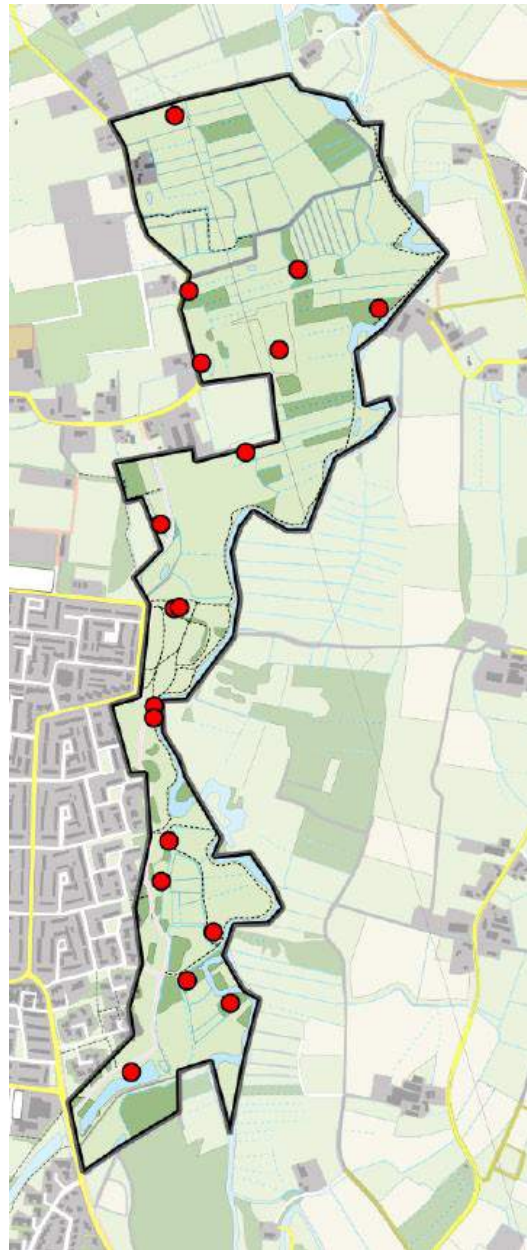
Alle nattere en struweelrijke gebieden herbergen grasmussen. Overal in Bokt en Vaartbroek kom je ze tegen. Het leuke is dat er gedurende het seizoen steeds meer bij komen. Het is een typische struweelvogelsoort, die houtsingels en kleine bosjes van wilgen goed weet te waarderen. Het grote aantal van 32 territoria is een graadmeter voor de kleinschaligheid en landschappelijke kwaliteit van Bokt.

Winterkoning**61 territoria**

Deze kleine fanatiekeling heeft dicht struikgewas op de verlanglijst staan. Bokt en Vaartbroek hebben daar genoeg van. In sommige natte elzensingels ontbreekt de soort, misschien door het niet beschikbaar zijn van drogere bodem om een nest te kunnen maken. Het is de meest algemene soort in het onderzochte gebied

Boomklever**4 territoria**

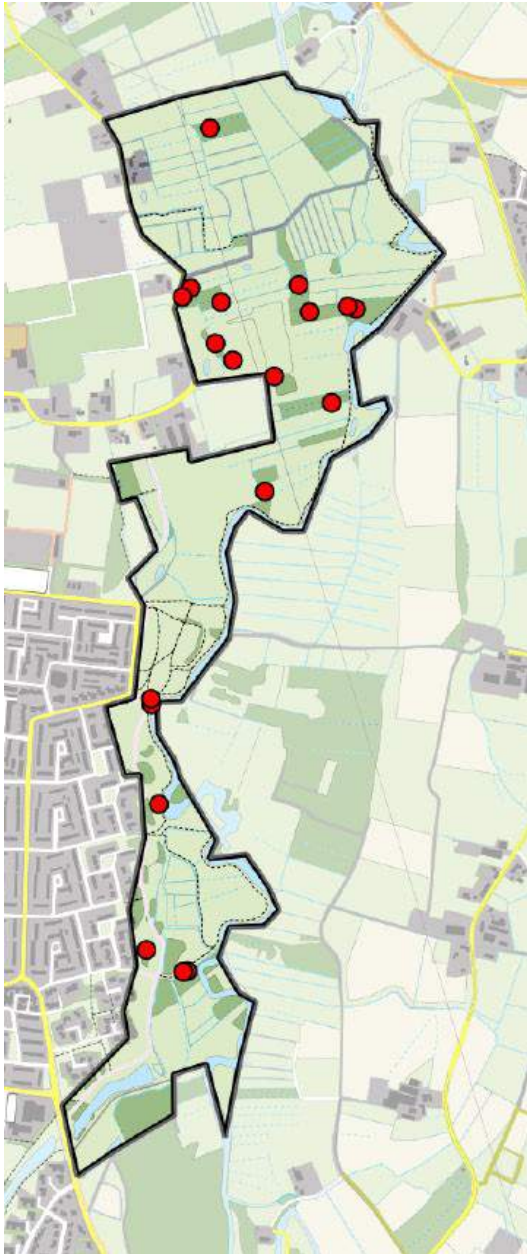
De boomklever komt weinig voor in Bokt en Vaartbroek. Enerzijds ontbreekt wat ouder bos, de essen zijn verdwenen. Anderzijds is er weinig ouder eiken- en berkenbos en dan nog meest langs de woonwijken van Vaartbroek. De soort laat zich horen en zien tijdens de eerste telrondes, maar wordt daarna erg stil. De soort was in 1979 zeldzaam in Brabant, maar heeft een enorme ontwikkeling in aantal doorgemaakt met het ouder worden van het bos.

Boomkruiper**18 territoria**

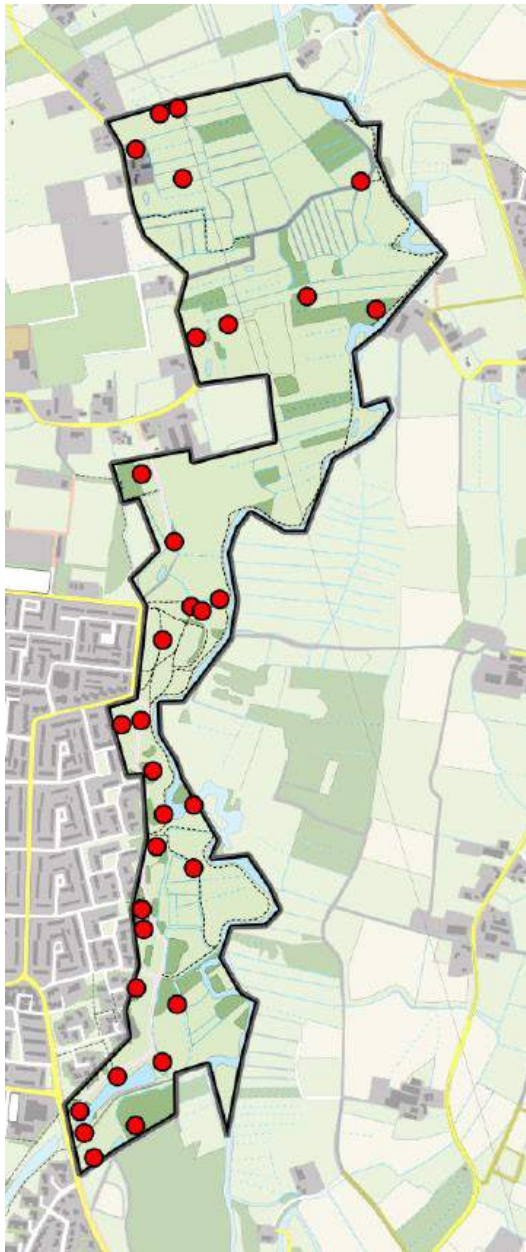
De boomkruiper komt verspreid door het hele gebied voor, maar toch het meeste op de wat drogere gedeeltes langs de westrand. De oude populieren in de omgeving van de Dommel hebben maar enkele territoria.

Spreeuw

19 territoria



Oudere bomen met veel holtes zijn aantrekkelijk als broedlocatie, vooral populieren. Hier worden één of twee nesten grootgebracht. De spreeuw zingt actief vanaf het begin van het telseizoen. Toch komen op veel locaties geen vervolgwaarnemingen in de geldige periode. Op deze locaties staan oude afstervende populieren met veel nestgelegenheid, waar in eerdere rondes spreeuwen zongen. Het vermoeden is daarmee dat het aantal spreeuwen in het gebied misschien 30% hoger ligt dan volgens de clustersystematiek blijkt. Begin mei vliegen veel jongen uit. Daarna zien we groepen van jonge spreeuwen met hun ouders gezamenlijk voedsel zoeken. De trend in Nederland is matig negatief door het verminderen van het voedselaanbod, bijvoorbeeld emelten in weilanden.

Merel**32 territoria**

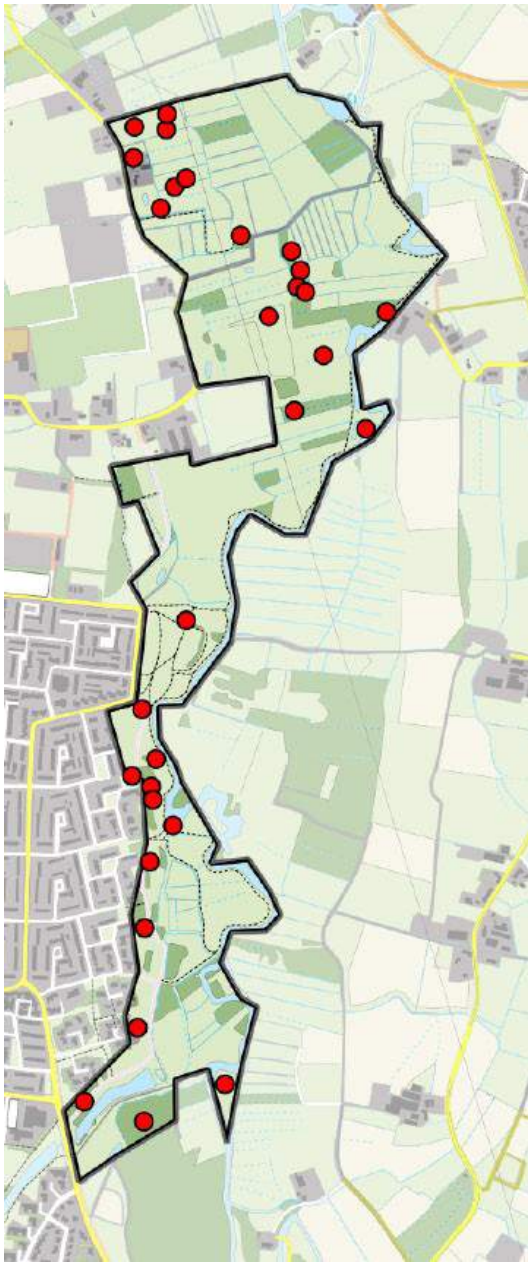
De merel komt verspreid voor in een goede dichtheid. Overal waar wat bosjes zijn verschijnt de soort.

Zanglijster**11 territoria**

De zanglijster komt meer voor in Vaartbroek dan in Bokt. Vaartbroek heeft meer oudere bomen en meer bosjes dan Bokt. De indruk is wel dat er enkele deelgebieden zijn waar we de soort niet hebben geconstateerd. Dit kan komen door het late tijdstip van ingaan van de geldige periode. We zijn in onze inventarisaties gewend dat de zanglijster ongeveer de helft van de territoria heeft ten opzichte van de merel. Hier is dat minder.

Roodborst

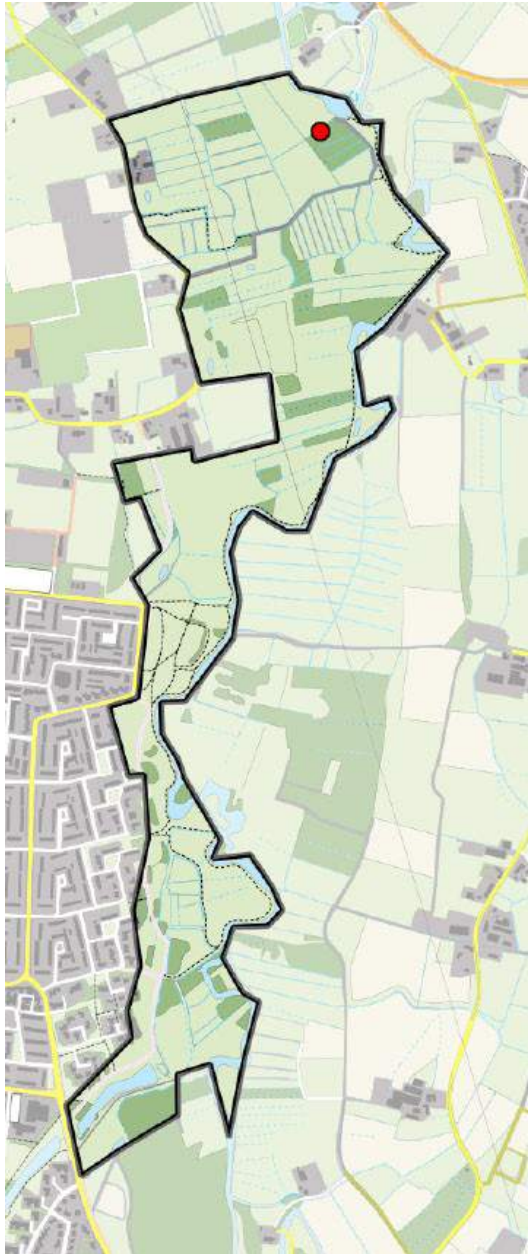
30 territoria



De roodborst heeft in tegenstelling tot de winterkoning juist meer openheid in de ondergroei nodig. Je ziet dat terug in de verspreidingskaart waar de meeste roodborsten een territorium hebben in het drogere westelijke deel waar de ondergroei minder dicht is dan in het natte deel in het oosten. De geldige periode voor de roodborst is vanaf 30 april, vanwege mogelijke doortrek tot die tijd. Dat betekent wel dat eerder zingende roodborsten die na 30 april al een nest hebben en gesetteld zijn, weinig meer zingen en dus naar verwachting gemist kunnen worden. We hebben de zangwaarnemingen van 27 en 29 april alsnog toegevoegd om onwaarschijnlijke leegte in de stippenkaart op te vangen. Ondanks deze correctie zal het werkelijke aantal territoria dus nog wat hoger liggen.

Blauwborst

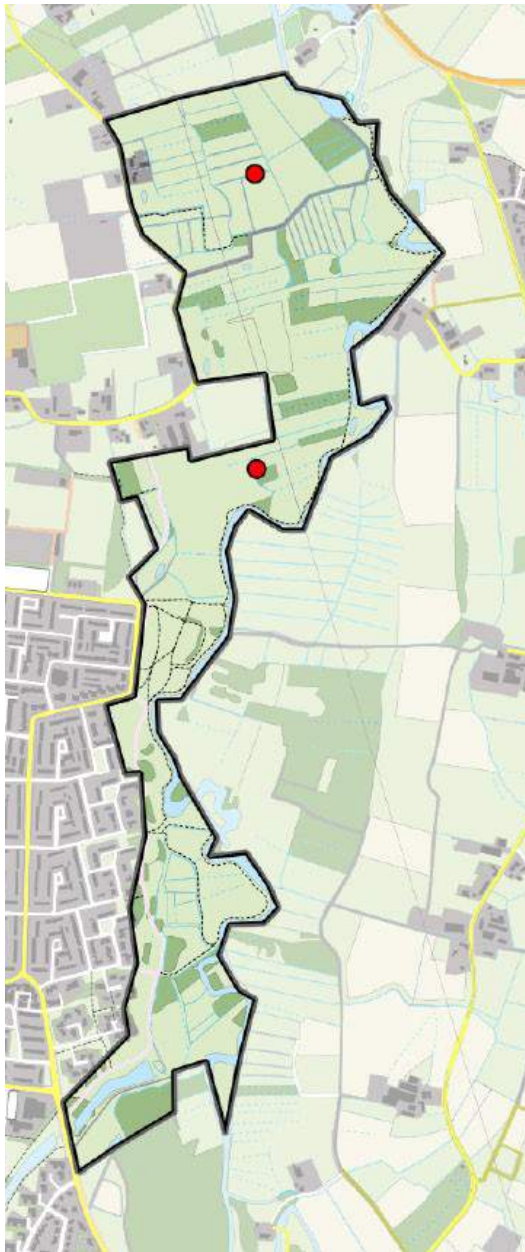
1 territorium



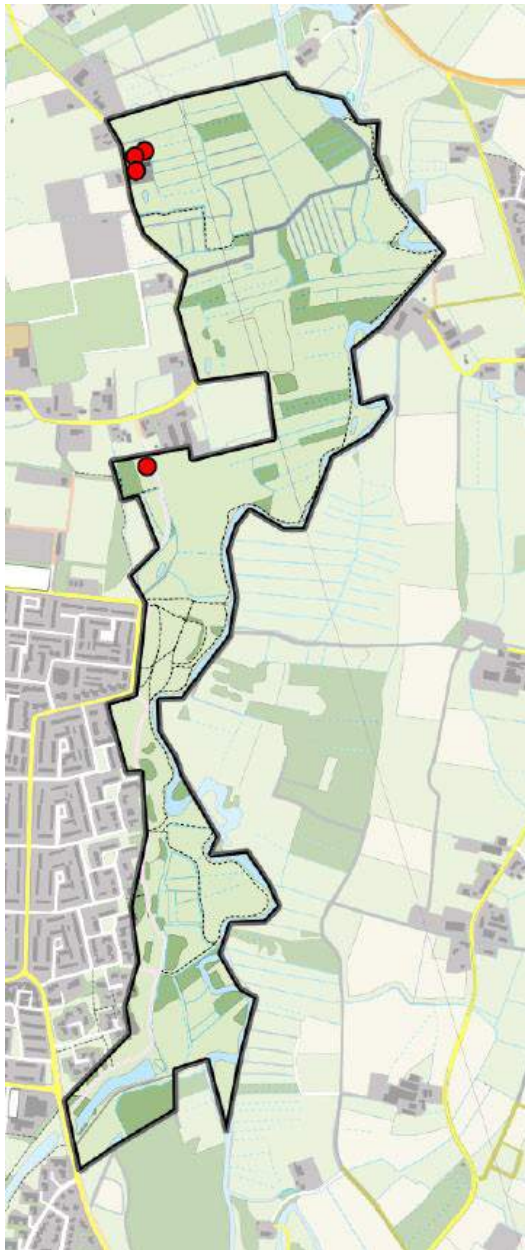
Wilgenstruiken omringd door dichte (hooiland) vegetatie met wat riet is het ideale biotoop voor de blauwborst. Dit biotoop komt om meerdere plekken in Bokt voor. Toch hebben we maar één waarneming van een zingende vogel gedaan. Het geeft aan dat er voor de soort nog iets ontbreekt. Te weinig variatie in de vegetatie? De blauwborst is een onopvallende zanger als er geen concurrentie is in de omgeving met maar één territorium. Op 9 juni wordt een juveniel in het territorium gezien, gemeld via waarneming.nl. De trend in Nederland is positief, de aantallen zijn sinds 1990 verdrievoudigd. Het is een ruigtevogel.

Roodborsttapuit

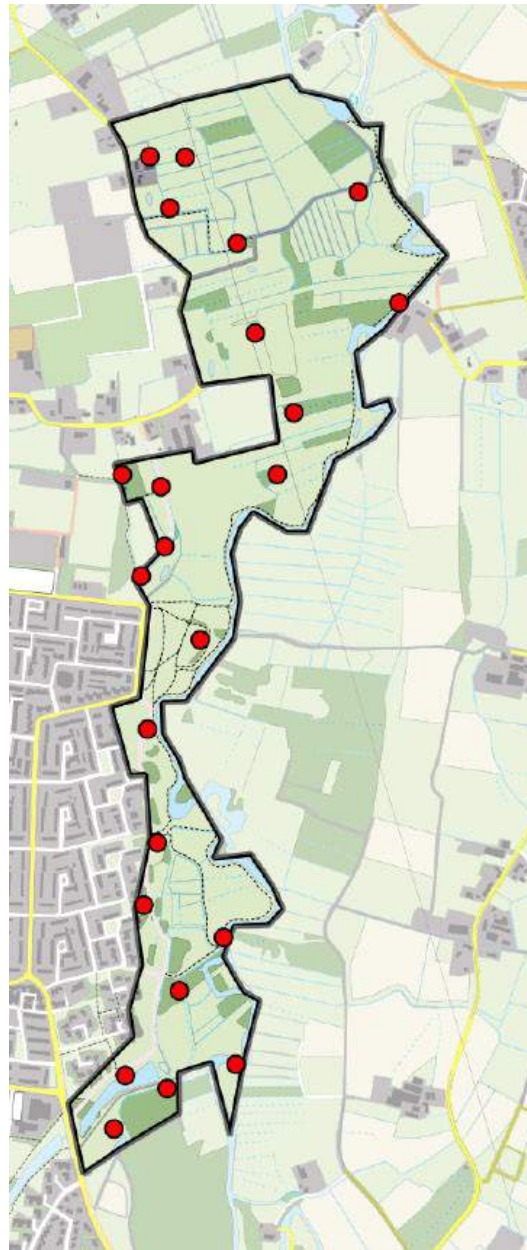
2 territoria



Het is een raadsel waarom zo'n op het eerste oog geschikt gebied maar 3 territoria bevat. Het gedeelte In Vaartbroek bijvoorbeeld waar nieuwe singels met struiken aangeplant zijn, lijkt erg geschikt. Ook op andere plekken ontbreekt de soort. Wellicht is de oorzaak de grote oppervlakte met natte vegetatie die het maken van een nest bemoeilijkt. Op andere plekken komen veel singels voor, die door het opgaande karakter van de elzen ook buiten de boot vallen. De roodborsttapuit houdt daar niet van. In de drogere weilanden zonder opgaande boombegroeiing en met voldoende weipaaltjes als uitzichtpunt ontbreekt de soort voor een groot deel. Het is een ruigtevogel. De trend in Nederland is licht negatief.

Huismus, gevoelig**4 territoria**

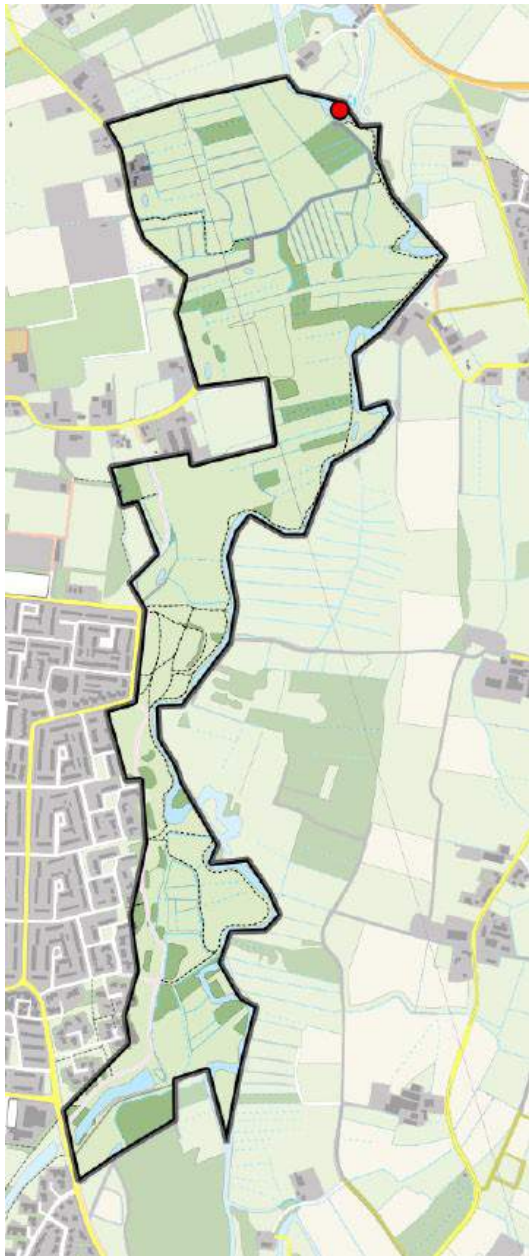
Langs de landweg Bokt komen verspreid huismussen voor op de erven van woningen en boerderijen. Een boerderij en een woning in het noorden vallen binnen het inventarisatiegebied, hier noteren we 3 territoria. Het vierde ligt buiten het erf van een andere boerderij, maar heeft hier ongetwijfeld binding mee. De huismus staat op de rode lijst omdat hij sterk is afgenomen.

Heggenmus**23 territoria**

De heggenmus heeft behoefte aan dichtere begroeiing in het biotoop. Dat is in Vaartbroek en Bokt overal te vinden. Het aantal territoria is hoog. Het is een struweelvogelsoort. In Brabant komt de heggenmus veel meer voor als in het noorden van het land.

Grote gele kwikstaart

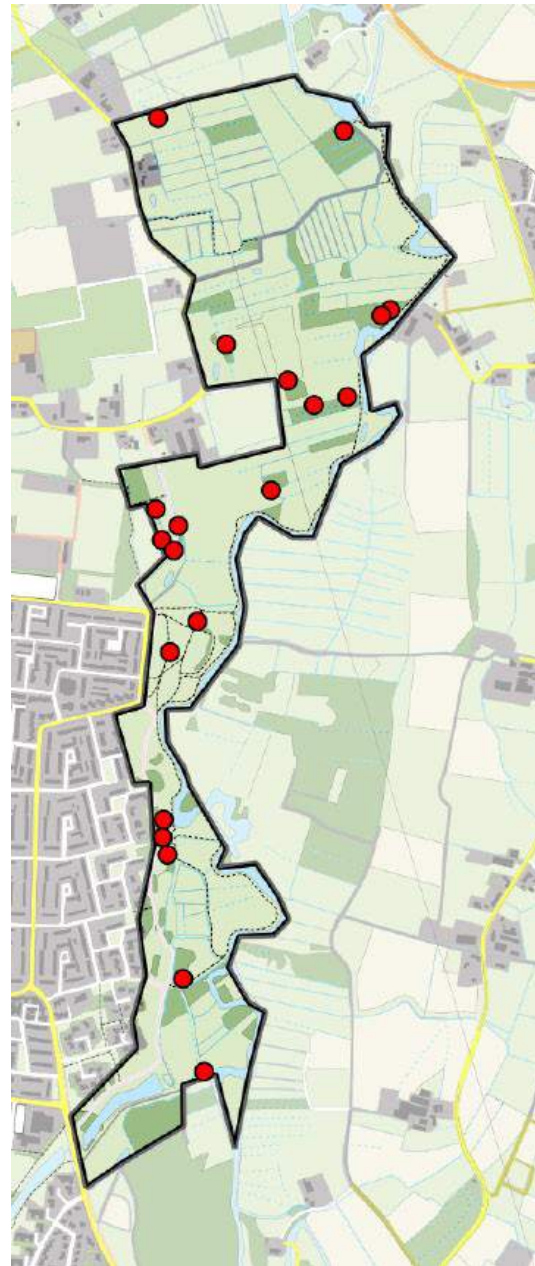
1 territorium



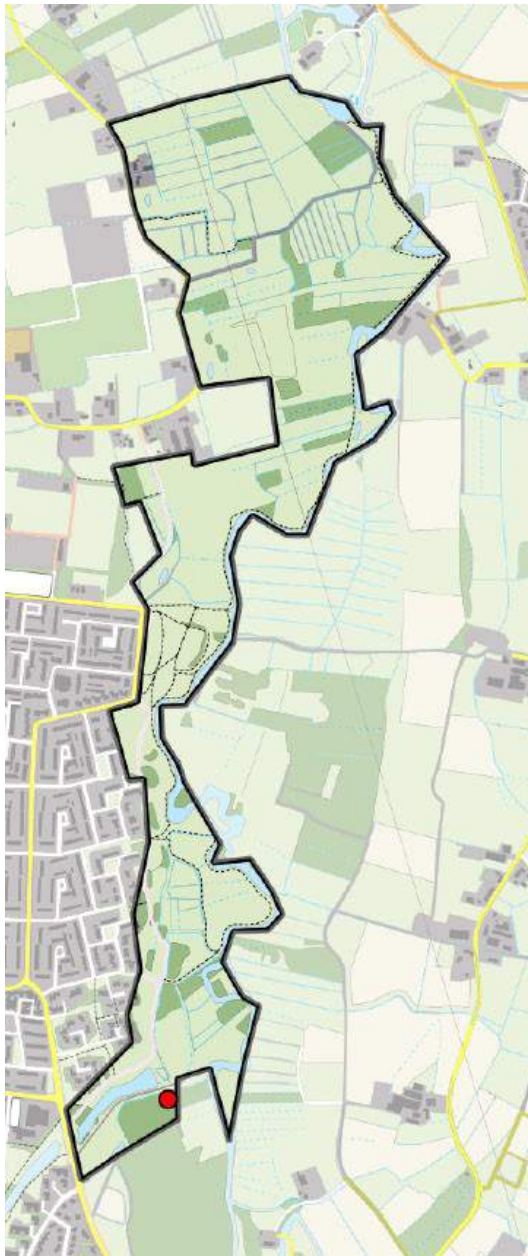
De Dommel is een beek met vele watermolens. Net ten oosten van ons telgebied ligt de Hooidonkse watermolen, met bijbehorende omleiding van de Dommel en een stuw die het water van de Dommel hoog moet houden volgens de oude molenrechten. Na de stuw ontstaat een verbreding van de Dommel met oevers met veel materiaal bestaand uit meegestroomde takken etc. uit de Dommel. Hier voelt de grote gele kwikstaart zich thuis. We zien de oude vogels regelmatig en op 19 juni ook een juveniel. Bij deze soort kunnen we een indicatie geven van het aantal grote gele kwikstaarten wat blijkt uit de diverse inventarisaties die we in de loop van de jaren hebben uitgevoerd. We volgen de Dommel van zuid naar noord: Dommel bij Dommelseweg in Valkenswaard: 1 (waarneming. H. van Maar, 2022), Volmolen in Riethoven: 1 (inventarisatie Dommel- en Keersopdal 2020), Klotputten (zandvang): 1 en afsplitsing Afwateringskanaal: 1 (gegevens uit inventarisatie 2020), waterzuivering Woensel: 1 (inventarisatie 2011), Soeterbeek: 1 (landgoed Soeterbeek 2018), en dit jaar bij de Hooidonkse watermolen. Vanaf Valkenswaard-noord tot aan het afwateringskanaal 4 territoria en vanaf de waterzuivering in Woensel tot aan de Hooidonkse watermolen 3 territoria. Daarnaast broedt al jaren een paar bij het van Abbemuseum in het centrum van Eindhoven. Dus ongeveer 10 paar voor dit beektraject van de Dommel met een lengte van ongeveer 15 km. Dit is een mooi aantal.

Witte kwikstaart**2 territoria**

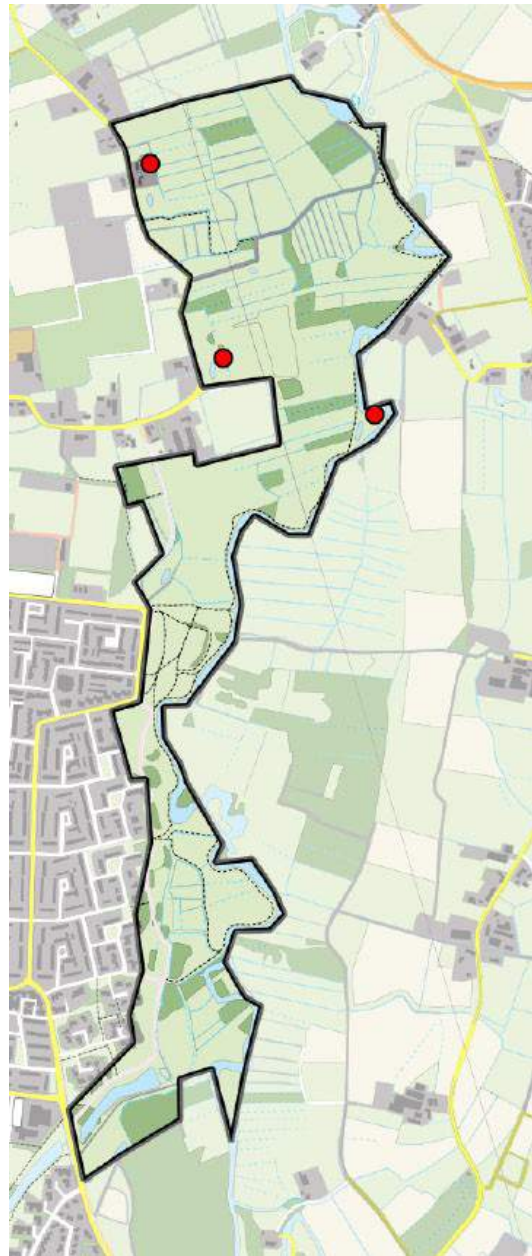
Een territorium ligt op het erf van de boerderij in het noorden. Een tweede ligt bij de Dommel, hier is vast ergens een overdekte nestplaats gevonden door de kwikstaarten. Op 12 juni zien we 4 juvenielen in het gebied, niet meer gebonden aan een territorium.

Vink**20 territoria**

De soort komt verspreid in het gebied voor op alle plekken met wat boombegroeiing. Het aantal territoria lijkt aan de lage kant, wat kan komen door het laat ingaan van de geldige periode, waardoor eerder gedane waarnemingen zonder bevestiging vervallen.

Goudvink**1 territorium**

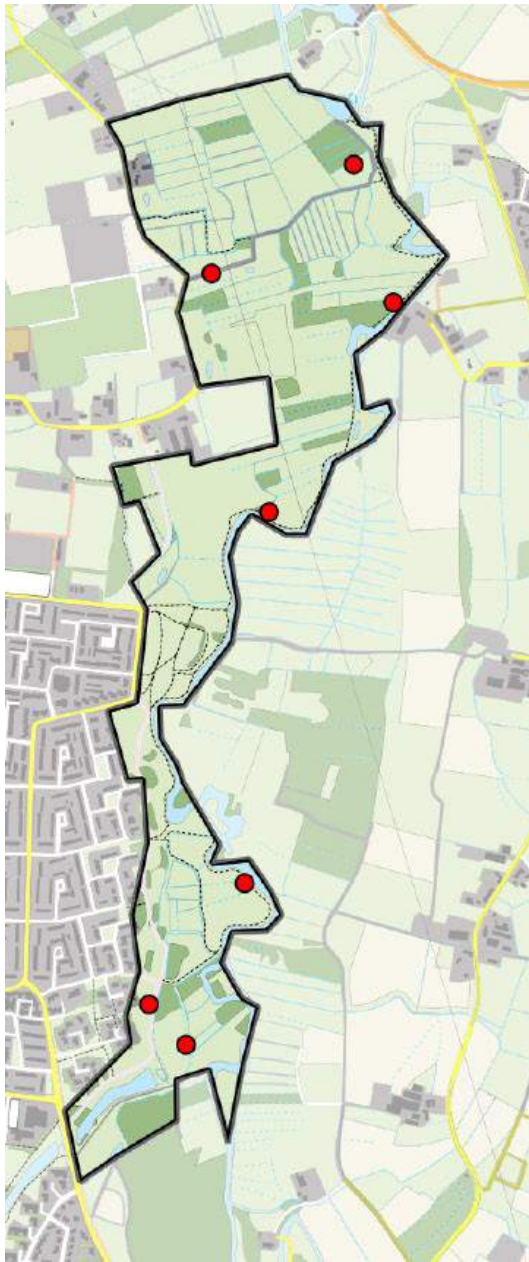
In het zuiden ligt een gedeelte dicht nat bos, met veel ondergroei en wat oudere bomen. Ideaal voor de goudvink. We horen en zien de vogels er verschillende keren. De soort neemt langzaam toe in Nederland.

Groenling**3 territoria**

De groenling kennen we vooral uit tuinen. In Bokt zien we 2 territoria in erf en tuin. Het derde ligt bij de Dommel in een bosje. We missen de soort in de vele elzensingels, waar hij misschien zou kunnen voorkomen. Wellicht zijn de singels te smal en te eenzijdig begroeid.

Putter

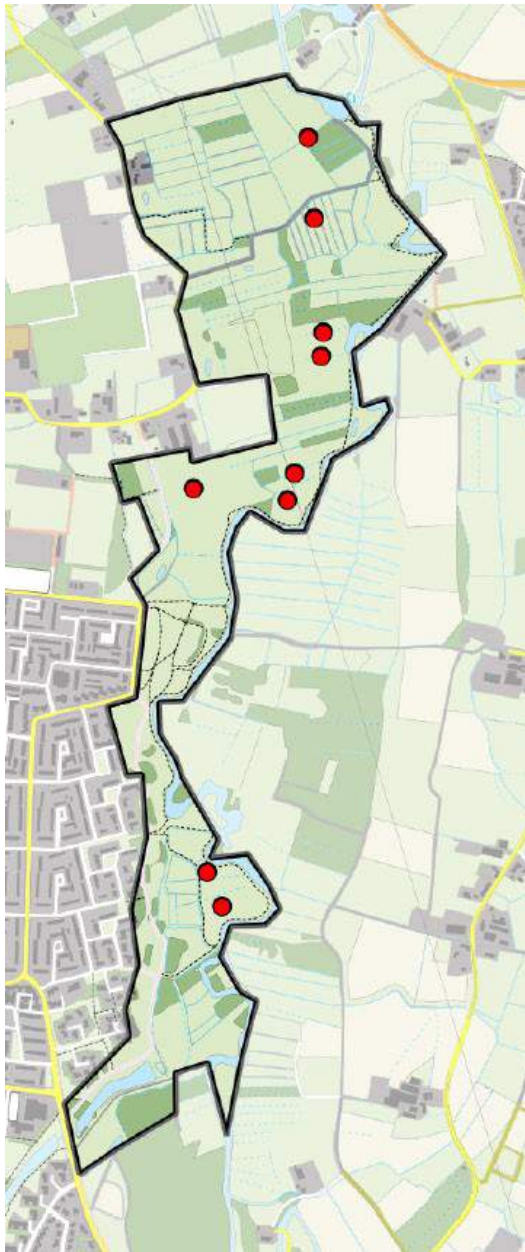
7 territoria



De putter neemt in Brabant nog steeds toe. In 1979 was de putter een zeldzaamheid in Brabant. Vanaf de jaren 90 begint de opmars in onze provincie, daarna gaat het snel en nu zien we overal putters. Het is een ruigtevogel. Ze foerageren op distels, die overal in het landschap aanwezig zijn. We zien veel putters in het gebied. Op 22 feb tijdens de eerste telronde vliegen er 15 in een groepje rond. Ze vliegen veel en over wat grotere afstanden, waardoor het gevaar van overtelling bestaat. Daarom zijn waarnemingen die mogelijk om dezelfde vogels zouden kunnen gaan verwijderd. Dit is redelijk subjectief. Het aantal territoria zou dus zowel hoger als lager kunnen zijn. We zien de vogels in Bokt en Vaartbroek in alle biotopen.

Rietgors

9 territoria



Deze moerasvogel vindt veel van zijn gading in Bokt en Vaartbroek. Veel natte gedeeltes met riet en een enkele boom of struik voldoen. Het aantal van 9 territoria is hoog te noemen. In de inventarisatie uit 2018 van de Rietmussen zagen we daar 13 territoria. In veel beekdalgedeeltes van de Dommel ten zuiden van Eindhoven ontbreekt de rietgors grotendeels. Hier zijn de beekdalen veel droger van karakter en komt moeras veel minder voor. De rietgors is een indicatiesoort voor moeras.

Conclusies

Conclusies vanuit ecologische vogelgroepen

Om wat meer inzicht te krijgen in de vogelpopulatie in het inventarisatiegebied Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek gebruiken we de systematiek die in de 90er jaren is ontwikkeld door H. Sierdsema. In het rapport "Broedvogels en beheer" uit 1995 zijn ecologische vogelgroepen geformeerd. Een ecologische vogelgroep bestaat uit een aantal vogelsoorten die ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun leefgebied. Dit zijn de zogenaamde kenmerkende soorten. Zie ook de tabel met territoria eerder in dit rapport. We kunnen het aantal in een gebied aanwezige kenmerkende soorten uit de ecologische vogelgroep vergelijken met het maximaal aanwezige aantal. Het aantal aanwezige kenmerkende soorten uit een ecologische vogelgroep bepaalt de kwaliteit.

Binnen de kenmerkende soorten van een ecologische vogelgroep kun je verder onderscheid maken in niet kritisch, vrij kritisch en kritisch. Dit is onderstaand aangegeven. We geven hier het voorbeeld van de niet kritische soort kuifeend, aangegeven met code 1: kuifeend 1, of de vrij kritische soort groene specht: groene specht 2, en bijvoorbeeld de kritische soort dodaars: dodaars 3.

Een ecologische vogelgroep is:

Optimaal ontwikkeld: als vrijwel alle kenmerkende en (vrij) kritische soorten voorkomen, meer dan 70% van de soorten.

Goed ontwikkeld: als kritische soorten vrijwel ontbreken, minder dan 30% van de kritische soorten is aanwezig. Meer dan 50% van de kenmerkende soorten is aanwezig.

Redelijk ontwikkeld: als kritische soorten geheel ontbreken. Minder dan 50% van de kenmerkende soorten is aanwezig.

We hebben de systematiek toegepast op de Boktse Beemden en niet op Dommeldal Vaartbroek. De volgende ecologische vogelgroepen zijn relevant in de Boktse Beemden:

Dodaarsgroep. Voedselarm tot matig voedselrijk open water.

Soorten: dodaars, wintertaling, geoorde fuut en zwarte stern.

2 van de 4 mogelijke soorten zijn aanwezig: dodaars (kritisch, 3) en wintertaling (2). De aanwezigheid van deze soorten in de dodaarsgroep is een indicatie voor de kwaliteit van de Dommel, de beek die in dichte oevervegetatie en zijarmen broedgelegenheid biedt. De dodaarsgroep is goed ontwikkeld.

Rietgorsgroep. Ruigtes en lage struwelen, veelal nat tot vochtig. (ruigtevogels van nat gebied

Soorten: blauwborst (2), paapje (3), sprinkhaanzanger (2), krekelzanger (2), rietgors (1).

2 vd 5 soorten zijn aanwezig, blauwborst (2) en rietgors (1). Dit is 40%, alleen de rietgors in hogere aantallen. De (vrij) kritische soorten ontbreken vrijwel.

In vergelijking met de Rietmussen aan de oostzijde van de Dommel scoort Boktse Beemden minder in deze ecologische groep. De Rietmussen heeft 3 vd 5 soorten. Vergelijken we de aantallen territoria uit deze groep voor Bokt en het moerasgedeelte van de Rietmussen dan heeft Bokt rietgors 7 territoria en blauwborst 1 territorium, dus 8 opgeteld. De Rietmussen heeft rietgors 9, blauwborst 6,

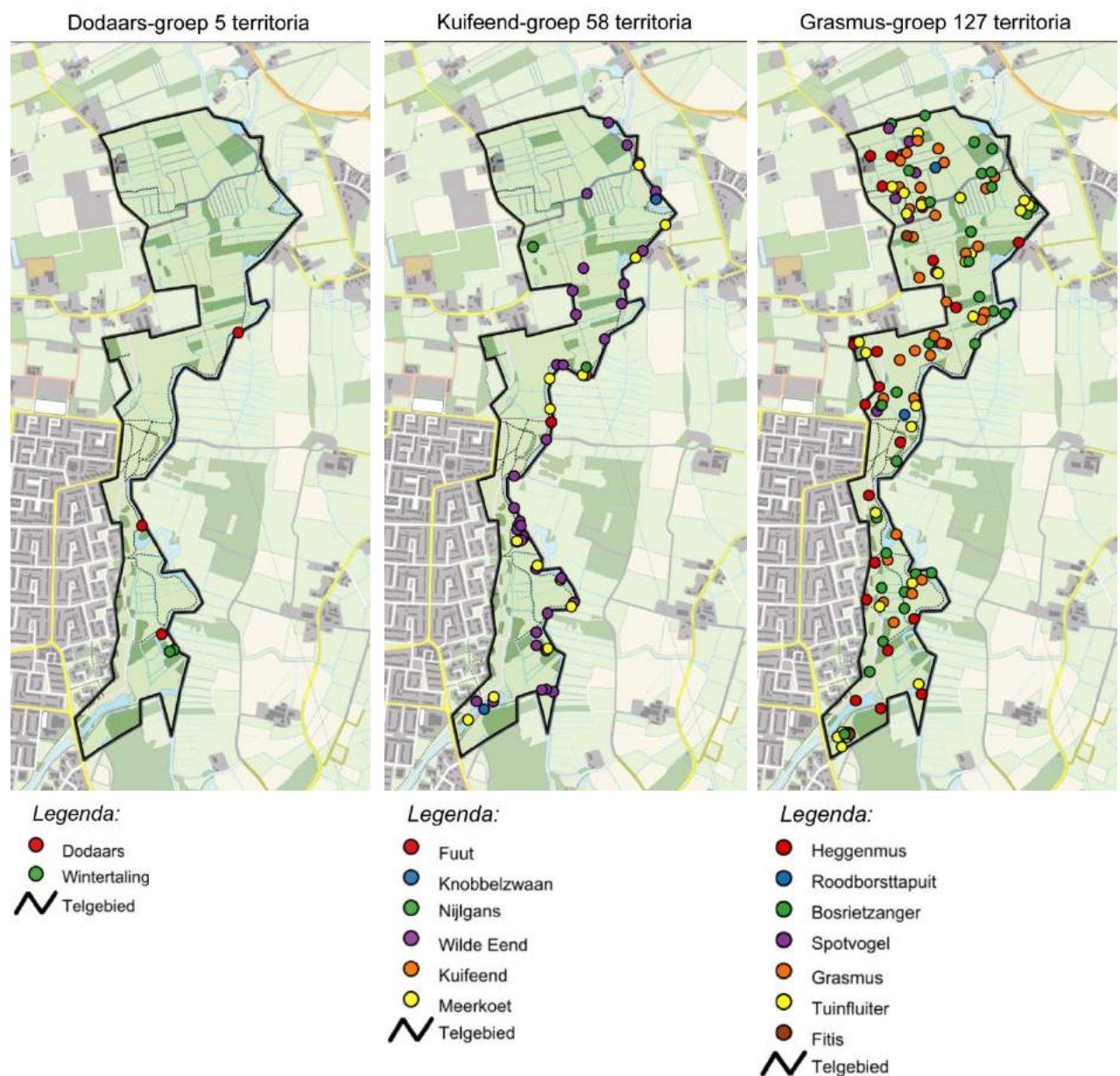
sprinkhaanzanger 6, dus 21 opgeteld, waarbij blauwborst en sprinkhaanzanger vrij kritische soorten zijn.

De oorzaak van het verschil is niet duidelijk. Maar Boktse Beemden blijft op dit moment duidelijk achter. De rietgorsgroep is in Bokt matig ontwikkeld

Kuifeendgroep. Voedselrijk open water

Soorten: fuut (1), knobbelzwaan (1), canadese gans (1), brandgans (1), nijlgans (1), bergeend (1), mandarijneend (1), wilde eend (1), kuifeend (2), meerkoet (1).

6 van de 10 soorten zijn aanwezig en in hoge aantallen. Daarmee is deze groep goed ontwikkeld. De Dommel, oevers en zijarmen bieden veel soorten broedgelegenheid. Alle soorten zijn welliswaar weinig kritisch, behalve de kuifeend.



Zomertalinggroep. Drassig, structuurrijk grasland met plaatselijk open water. (dus moerasvogels van open moeras).

Soorten: purperreiger (3), ooievaar (3), wintertaling (3), zomertaling (3), slobbeend (2), kempfaan (3), watersnip (2), dwergmeeuw (3), visdief (2), zwarte stern (3), velduil (3), gele kwikstaart (2).

Hiervan is vrijwel geen enkele soort aanwezig. Alleen de wintertaling, die in deze groep kritisch is (3). Dat vrijwel geen enkele soort aanwezig is geldt ook voor de Rietmussen. Deze groep bestaat volledig uit (vrij) kritische soorten. Het biotoop zal dus goed op orde moeten zijn om soorten onderdak te gaan geven. Er lijken kansen te liggen voor ooievaar, slobbeend, watersnip, zomertaling, gele kwikstaart en uitbreiding van wintertaling.

Grasmusgroep. Struiken, struwelen, jong bos. (dus struweelvogels).

Soorten: heggenmus (1), nachtegaal (2), roodborsttapuit (2), bosrietzanger (2), spotvogel (2), orpheusspotvogel (2), braamsluiper (2), grasmus (2), tuinfluiter (1), fitis (1), grauwe klauwier (3), kneu (2).

Bokt: 7 vd 12 soorten aanwezig. Aantal territoria van deze soorten: 84. Dit is een zeer hoge score. Het biotoop struweel in Bokt is volgens de systematiek goed tot zeer goed ontwikkeld. Vergelijkend met de Rietmussen is dit overeenkomstig. Rietmussen, moerasgedeelte: 6 vd 12 soorten aanwezig. Aantal territoria van deze soorten: 56, met de opmerking dat de oppervlakte struweel in het moerasgedeelte van Rietmussen wat kleiner in oppervlakte is.

Samenvattend scoren De Boktse Beemden daarmee alleen goed tot zeer goed voor struweelvogels. De Dommel als beek scoort eveneens goed.

Vergelijking met eerder onderzoek

Tom Heijnen was zo vriendelijk gegevens van eerder provinciaal onderzoek in de provincie Noord-Brabant op te diepen en toegankelijk te maken, door de gegevens te selecteren op de grenzen van het telgebied Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek in 2022. Uit deze gegevens ontstaat onderstaand een tijdbeeld.

Het provinciale onderzoek op broedvogels heeft iedere 10 jaar plaatsgevonden. De systematiek is iets anders dan de huidige Sovon systematiek. Sovon gaat uit van ongeveer 8 vroege telrondes om voldoende waarnemingen te verkrijgen. Het provinciale onderzoek beperkte zich noodgedwongen tot 4 onderzoeken, telkens tussen zonsopgang en maximaal 8 uur later. Een gebied kan dus vroeg op de dag geteld zijn met veel waarnemingen, maar ook later met minder waarnemingen. Uiteraard is in tijdstip gewisseld bij de 4 rondes. Het provinciale onderzoek geeft dus voornamelijk de aanwezigheid van soorten als broedvogel aan, maar de aantallen territoria zullen in werkelijkheid in veel gevallen aanzienlijk hoger hebben gelegen dan de genoemde in onderstaande tabel. Als 0 territoria werd genoteerd dan houdt dat in dat de soort in het betreffende jaar niet is opgemerkt tijdens de tellingen. We hebben de gegevens gesplitst in Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek. In onderstaande tabel zijn de typerende of zeldzamere soorten opgenomen. De algemene soorten dus niet. De waarnemingen in deelgebied Boktse Beemden zijn geel gemarkeerd.

soort	Territoria in 1985		Territoria in 1995 (en soms 2001)		Territoria in 2005	
	Bokt	Vaartbroek	Bokt	Vaartbroek	Bokt	Vaartbroek

tafeleend	0	0	1	0	0	0
kuifeend	0	0	1	0	0	0
krakeend	0	0	0	0	0	0
wintertaling	1, Diemer	0	0	0	0	0
patrijs	4	0	2 (1995)	0	0	0
dodaars	0	0	0	0	1	0
waterral	0	1, eiland	0	0	0	0
kievit	5	0	0	0	0	0
watersnip	1, Diemer	0	0	0	0	0
zomertortel	5	3	0	0	0	0
ijsvogel	1	0	0	1	0	0
wielewaal	2	0	1	1	0	0
roek	0	0	2	0	0	0
matkop	0	0	2	1	2	0
veldleeuwerik	2	0	0	0	0	0
bosrietzanger	16	18	27	14	6	0
spotvogel	0	0	4	2	1	0
grasmus	16	3	8	3	11	0
boomkruiper	3	0	2	2	4	2
grote lijster	4	0	0	0	0	0
kramsvogel	1, Diemer	0	0	0	0	0
blauwborst	0	0	0	0	0	0
nachtegaal	3	3	0	1 (2001)	0	0
roodborsttapuit	3	0	0	0	0	0
paapje	1, Diemer	0	0	0	0	0
gele kwikstaart	1	0	0	0	0	0
graspieper	3	0	0	0	0	0
goudvink	1	0	0	0	0	0
kneu	0	0	1	0	0	0
rietgors	8	5	2	2	0	0

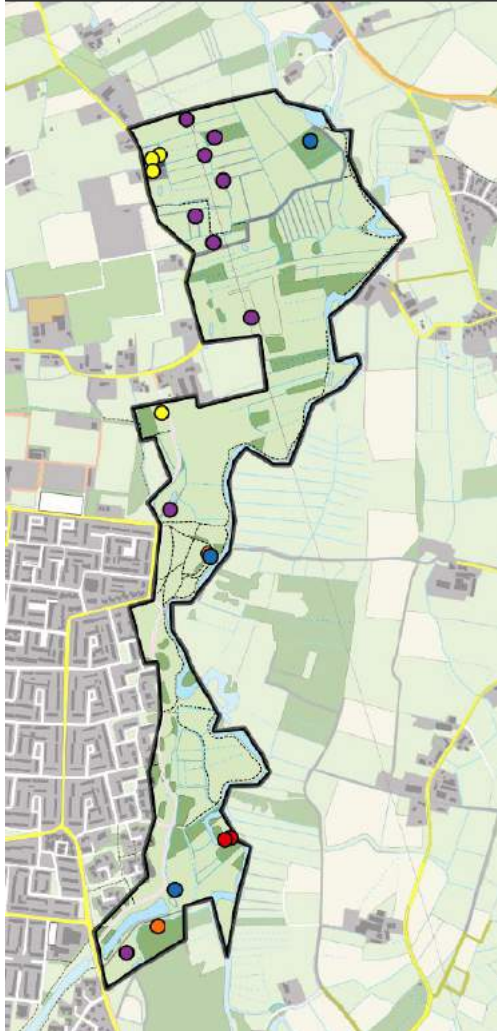
Enkele onderwerpen die opvallen in bovenstaande tabel:

- De Diemer, het gebied met veenbodem en zeggenvegetatie was in het verleden het meest waardevol voor vogels. Doelsoorten als wintertaling, watersnip, paapje (en kramsvogel) kwamen er voor. Hier zouden dus voor de toekomst de beste kansen liggen.
- Doelsoorten van weilanden met rijke vegetatie als patrijs, kievit, veldleeuwerik, grote lijster, gele kwikstaart en graspieper zijn na 1985 verdwenen. Een duidelijk signaal van afname van de variatie en de rijkdom in vegetatie.
- Doelsoorten van rijke houtsingels als zomertortel, nachtegaal en kneu zijn na 1995 verdwenen. Eveneens indicatorsoorten die de verslechtering van het biotoop aangeven.
- Er zijn nauwelijks bossoorten aanwezig. Een bevestiging van het grotendeels ontbreken van bos in de opeenvolgende decennia in Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek.
- Deelgebied Boktse Beemden is rijker aan vogelsoorten dan deelgebied Dommeldal Vaartbroek.
- Veel typerende of zeldzamere soorten zijn in de periode 1985 tot en met 2005 in beide deelgebieden afgenomen.

- De beek de Dommel heeft juist uitbreiding van soorten gekregen door het geleidelijk ingevoerde meer extensieve beheer van de beek.

Rode lijst

Rode Lijst soorten 20 territoria



De rode lijst benoemt soorten die in Nederland matig tot sterk afnemen. De vastgestelde rode lijst soorten in Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek zijn: wintertaling, koekoek, spotvogel, matkop en huismus.

Legenda:

- Wintertaling
- Koekoek
- Spotvogel
- Matkop
- Huismus
- ~ Telgebied

Aangetroffen bijzondere broedvogelsoorten in 2022

Als bijzondere broedvogelsoorten van de Boktse Beemden en Dommeldal Vaartbroek in dit broedseizoen noemen we: wintertaling, dodaars, houtsnip, koekoek, ijsvogel, kleine bonte specht, groene specht, matkop, spotvogel, blauwborst, grote gele kwikstaart, goudvink en rietgors. Verder ook de hoge aantallen van bosrietzanger en grasmus.

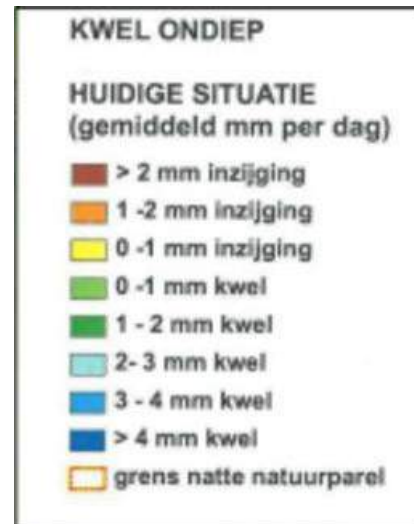
Huidige vogelkundige waarde

Samenvattend hebben de Boktse beemden en het Dommeldal in Vaartbroek grote waarde voor struweelvogels en watervogels van de Dommel. Het verder te ontwikkelen moeras kent nu nog weinig vogelkundige waarde. Dit kan tot ontwikkeling komen. Voor bosvogels en weidevogels heeft het gebied weinig vogelkundige waarde. Dit zal naar verwachting zo blijven.

Overwegingen

Overwegingen voor de Boktse beemden

Kaart Kwelpotenties



Door Oranjewoud in de GGOR studie berekende kweldruk in Natte natuurparel Dommeldal Eindhoven

Het rapport “Eco-hydrologisch onderzoek naar de kansen voor natuurherstel in de Boktse beemden” uit 2013 heeft inmiddels geleid tot herstel van de hydrologie in de Boktse beemden. Het rapport gaat uitgebreid in op de ecologische potenties van Bokt. Het rapport constateert dat er belangrijke vegetaties aanwezig zijn. Maar belangrijker nog is de constatering dat de kwelpotenties met basenrijke kwel tot in het maaiveld zeer hoog zijn. In het laagste deel van Boktse Beemden, waar nu de Diemer ligt zou zelfs de ontwikkeling van een doorstroombmoeras mogelijk zijn, iets wat in Brabant zeer zeldzaam is. Daarom is onze overweging dat de vegetatie in Bokt het belangrijkste is en leidend zou moeten zijn. Andere waarden, zoals vogelkundige waarden zouden daarop zouden moeten meeliften. In het boek “De Dommel, stroom door tijd, natuur en landschap” van de Ecologische kring Midden-Brabant uit 2011 staat dat het Dommeldal ten noorden van Eindhoven ooit weinig, nat en drassig was met kwel tot in het maaiveld en daardoor erg rijk aan plantensoorten. Er groeiden 6 soorten orchideeën en andere floristische delicatessen. Maar ze verdwenen. Daarom lijken er potenties genoeg te zijn bij de juiste hydrologische omstandigheden. Daarbij kunnen de ecologische waarden van de Boktse Beemden samengenomen worden met die van de Rietmussen. Ook hier ligt een flink weinig gebied. Het betreft een gezamenlijke oppervlakte. In 2022 werden in de Rietmussen herstelmaatregelen genomen. Welke zijn ons niet bekend. Een mogelijk beperkende factor is het soms overstromen van Boktse Beemden en Rietmussen met Dommelwater, dat helaas verrijkt is met effluent van de RWZI. De verrijking zal een negatieve invloed uitoefenen op de vegetatie ontwikkeling. Maar indien jaarrond kwel tot in maaiveld aanwezig is, kan het effluent niet of nauwelijks doordringen in de vegetatie. Hoogstens dat er wat vervuild slib aanwezig blijft. Wellicht zou de inrichting en het beheer van Boktse Beemden en Rietmussen meer op elkaar afgestemd kunnen worden?

Een andere vraag kan zijn in hoeverre houtsingels hersteld zouden moeten worden in Boktse Beemden of op sommige plaatsen juist verwijderd. Op historische kaarten zijn veel houtsingels aanwezig, ook in Diemer, waarbij kritische soorten als watersnip, paapje en wintertaling toch een plek vonden in het moeras tussen de houtsingels. Dit zou ervoor pleiten juist meer houtwallen te herstellen op plekken waar ze vroeger ook lagen.

Het uitgevoerde beheer zal enerzijds hooilandbeheer zijn en anderzijds extensief beheer met vee. De locaties waar dit plaatsvindt kunnen verschuiven, naar gelang de vegetatie zich gaat ontwikkelen en bijzondere en kenmerkende soorten zich gaan vertonen. Het begrazingsgebied ten noorden van de Diemer ligt deels ook op een veenbodem. In hoeverre is wordt de vegetatieontwikkeling hier afgeremd door de aanwezige (extensieve) begrazing?

Het ontwikkelen van bos in Bokt is lokaal mogelijk, mits de verrijkte ondergrond vooraf is verwijderd om verruiging te voorkomen en een soortenrijk bosbestand te kunnen ontwikkelen. Enerzijds is er vroeger in het beekdal weinig bos aanwezig geweest, het waren kleine percelen met houtsingels. Aan de andere kant heeft de provincie Noord-Brabant de bosstrategie vastgesteld, waarin staat dat op geschikte plekken bos aangeplant of ontwikkeld zou moeten worden vanuit de klimaatdoelstelling voor meer bos.

Wij zien vanuit het bovenstaande geen aanleiding om tot andere voorstellen te komen voor inrichting of beheer. Indien de vegetatie zich verder kan ontwikkelen zullen bijzondere vogelsoorten van moerassen zoals waterral, watersnip, slobbeend, zomertaling, wintertaling en porseleinhoen hopelijk terugkeren. Ook soorten van ruigtes kunnen zich op sommige plekken in het moerasgebied uitbreiden. Deze laatste soorten kunnen “overstappen” vanuit de Rietmussen waar ze al voorkomen. Verder is het bekend dat (extensieve) begrazing zich moeilijk verdraagt met grondbroeders. Maar als de waterstand in weiland op sommige plekken voldoende hoog blijft met kwel in het broedseizoen, dan zullen grondbroeders toch een kans zien omdat het vee op die plekken niet graast.

De rode lijstsoorten vragen altijd aandacht. In Bokt is dit alleen de spotvogel, die op verschillende plekken voorkomt. Met name in de elzensingels in het noordwesten van Bokt. Het zou mooi zijn als de structuur van smalle hooilandpercelen omringd door de singels die in een cyclus afgezet zouden moeten worden, in stand kan blijven. Andere vroegere rode lijstsoorten, zoals bijvoorbeeld grutto en tureluur zijn al verdwenen en zullen niet terugkomen. Een kritische en heel aansprekende soort als de ooievaar kan wel kansen gaan zien.

Het recreatieve aspect kan op gespannen voet staan met de vogelkundige waarden. Het aantal paden in de Boktse beemden is nu betrekkelijk gering. Toch wordt er veel gewandeld, vaak met honden. Gelukkig is de waterstand in de meest kwetsbare gebieden zo hoog dat honden er niet zullen komen. Een natuurlijke zonering. Uitbreiding van paden moet voorkomen worden, bijvoorbeeld in het noordwesten.

Overwegingen voor Dommeldal in Vaartbroek

Hier is het beekdal smaller dan in de Boktse beemden. De kwelpotenties zijn hier eveneens hoog, maar minder dan in Bokt. Het stedelijke gebied vangt veel water weg. In het Dommeldal in Vaartbroek zijn inmiddels toch veel natte plekken ontstaan, die gelukkig niet uitnodigen om te betreden. Ook hier natuurlijke zonering. Toch is het een smal beekdal waardoor de vogelstand negatief beïnvloed zal worden door de vele bezoekers en hun honden. Het is niet anders, dit beekdal is een belangrijk uitloopegebied voor de bewoners van de naastliggende wijken. Gelukkig kunnen de Boktse beemden en zeker ook de tegenoverliggende gebieden Soeterbeek en de Rietmussen rustig blijven en hogere natuurwaarden ontwikkelen. Voor bosontwikkeling in Vaartbroek lijkt de

oppervlakte klein. De vele aanwezige zichtlijnen tussen kleine bosjes door maken dit beekdal juist zo aantrekkelijk.

De Dommel als beek

De loop van de beek is vrij recent hersteld, waarbij oude meanders weer zijn aangetakt. Ook het geleidelijk ingevoerde meer extensieve onderhoud van de beekoevers de laatste 2 decennia zorgt voor verhoging van de natuurwaarde. Door de meanders zijn eilandjes voor de bever ontstaan, die zich recent in het gebied heeft gevestigd en broeden er een aantal soorten van open water met rijke oeverbegroeiing. Dit zijn dodaars, fuut, wintertaling, krakeend, kuifeend, wilde eend, ijsvogel, grote gele kwikstaart, waterhoen, meerkoet, knobbelzwaan en kleine karekiet. Geen geringe lijst. Opvallend zijn daarbij fuut, dodaars en wintertaling. Deze 3 komen niet tot weinig voor op andere delen van de Dommel boven- en benedenstrooms van Eindhoven.

Waarde van Natte natuurpleel Dommeldal Eindhoven

Eén van de kwaliteiten van de stad Eindhoven en de directe omgeving ten opzichte van andere vergelijkbare steden is de groene verwevenheid die hier aanwezig is. De beken door en langs Eindhoven hebben vrijwel overal ruimte behouden om redelijk vrij te kunnen stromen. De beekdalen werden niet of maar deels bebouwd. De beken kregen de ruimte om te stromen en de laatste jaren ook om te overstromen. De bijbehorende waarden bleven voor een redelijk deel behouden: soms hoge natuurwaarde, overal veel landschappelijke waarde en een hoge recreatieve waarde voor Eindhovenaren en bewoners van omliggende gemeentes. De aanwezige beekdalen mogen geen andere bestemming krijgen. Bebouwing en wegaanleg moet worden vermeden. Verdere extensivering is gewenst.

We zijn heel benieuwd of de doorgevoerde vernatting van de Boktse Beemden en het Dommeldal bij Vaartbroek zal gaan leiden tot verdere ontwikkeling van de moerasvegetatie, zodat een doorstroommoeras met als voorbeeld de Urkhovense Zeggen/Collse Zeggen verder in beeld komt. De kwelpotenties geven aanleiding tot hoge verwachtingen.



Overige waarnemingen

Onderstaand de waarnemingen van niet broedvogels. Daaraan zijn soorten toegevoegd die op waarneming.nl (W) zijn ingevoerd. Dit is gebeurd van januari tot half juli 2022.

<u>Ooievaar</u>	22 feb 2 ex, 22 mei 1 ex (W), 25 mei 1 ex (W)
<u>Blauwe reiger</u>	3 mrt 1 ex, 17 mrt 3 ex, in mei valt op dat de reigers voedselvluchten uitvoeren van oost naar west met volle krop over het noorden van Bokt.
<u>Grote zilverreiger</u>	21 jan 1 ex, 4 mrt 3 ex, 15 apr 1 ex.
<u>Aalscholver</u>	19 feb 2 ex, 22 feb 1 ex, 3 mrt 1 ex, 17 mrt 1 ex
<u>Kolgans</u>	22 feb 130 ex
<u>Zomertaling</u>	2 apr 1 ex
<u>Tafeleend</u>	15 apr 1 ex
<u>Havik</u>	30 apr 1 ex.
<u>Kleine plevier</u>	22 mei 1 ex (W), 4 jun 1 ex (W)
<u>Scholekster</u>	17 mrt 2 ex. overvliegend, 14 apr 3 ex. Overvliegend
<u>Oeverloper</u>	14 apr 2 ex. Dommel, 15 apr 1 ex.
<u>Witgat</u>	2 apr 1 ex Dommel
<u>Groenpootruiter</u>	15 apr 1 ex Dommel
<u>Watersnip</u>	4 mrt 1 ex, 17 mrt 6 ex. opvliegend uit het zeggenmoeras de Diemer bij de Dommel in Bokt, daar op 18 mrt 3 ex.
<u>Kleine mantelmeeuw</u>	3 jun 1 ex.
<u>Kokmeeuw</u>	regelmatig enkele ex.
<u>Steenuil</u>	21 jan roep van 2 ex. vanuit omgeving volkstuincomplex west van Bokt, daar 26 mrt roep van 1 ex en daar op 12 apr. roep van 1 ex.
<u>Gierzwaluw</u>	regelmatig ex. boven het gebied foeragerend.
<u>Zwarte specht</u>	2 apr. 1 ex.
<u>Slechtvalk</u>	9 mei 1 ex (W)
<u>Boomvalk</u>	25 apr 1 ex overvliegend, F. Verhagen (W)

<u>Torenvalk</u>	geen waarnemingen!
<u>Roek</u>	27 apr 1 ex overvliegend, 3 jun 2 ex overvliegend, ten oosten van Bokt op het grondgebied van Nuenen is een kleine kolonie aanwezig.
<u>Kauw</u>	17 mrt 80 ex. overvliegend.
<u>Boerenwaluw</u>	regelmatig enkele ex. foeragerend boven het gebied.
<u>Huiswaluw</u>	regelmatig een ex. foeragerend boven het gebied.
<u>Kramsvogel</u>	3 mrt 1 ex
<u>Koperwiek</u>	17 mrt 10 ex
<u>Nachtegaal</u>	22 mei 1 ex ter plaatse (W)
<u>Cetti's zanger</u>	22 apr op 2 plekken langs de Dommel zang (W)
<u>Sijs</u>	21 jan enkele, 22 feb 50 ex, 3 mrt 3 ex.
<u>Keep</u>	22 feb 4 ex
<u>Geelgors</u>	4 mrt 1 ex, en 18 mrt 1 ex.

Zoogdieren

<u>Ree</u>	22 feb 3 ex, 17 mrt 2 ex, 27 apr 1 ex, 19 mei 2 ex
<u>Eekhoorn</u>	3 mrt 1 ex en 19 mrt 2 ex.
<u>Konijn</u>	17 mrt 2 ex, 21 mei 3 ex en 4 jun 2 ex.
<u>Haas</u>	29 apr 1 ex
<u>Vos</u>	12 apr 1 ex.
<u>Das</u>	19 mei dassenburcht met vers uitgegraven pijpen in het noorden van Bokt. De verschillende pijpopeningen liggen tot ongeveer 10 meter uit elkaar. De locatie benoemen we verder niet, maar is bekend bij de eigenaar van het terrein, de gemeente Eindhoven. Op 4 juni een waarneming van een das in de weilanden in de Boktse Beemden.
<u>Bever</u>	2 exemplaren in de Dommel. Ze zwemmen bij een recent omgeknaagde 25 meter hoge oude populier, die dwars over de Dommel is gevallen. Uit de inventarisatie van de Rietmussen in 2018 bleek destijds dat een burcht aan de Nuenense zijde van de Dommel aanwezig is.

Literatuurlijst

- Atlas van de Nederlandse broedvogels, R. Teixeira, Natuurmonumenten, 1979
- Avifauna van Noord-Brabant, F. van Erve e.a., 1967
- Broedvogels en beheer, H. Sierdsema, Staatsbosbeheer, 1995
- Broedvogels van midden en oost Brabant, W. Poelmans e.a., provincie Noord-Brabant, 1997
- Broedvogelinventarisatie Dommeldal en Keersopdal in Veldhoven en Bergeijk, IVN Veldhoven-Eindhoven-Vessem, 2020
- Broedvogelinventarisatie Rietmussen in Nuenen, IVN Veldhoven-Eindhoven-Vessem, 2018
- Broedvogelinventarisatie landgoed Soeterbeek in Nuenen, IVN Veldhoven-Eindhoven-Vessem, 2018
- Broedvogelinventarisatie Eckartsebos, Lage Heide en de Bogten in Eindhoven, 2010 en 2011, IVN Veldhoven-Vessem.
- Broedvogelinventarisatie Klotputten in Eindhoven, IVN Veldhoven-Vessem, 2009
- Natuurterreinen in de Agglomeratie Eindhoven, KNNV, 1969
- Oranjewoud, 2009, rapport GGOR Dommeldal, Oosterhout.
- Provincie Noord-Brabant, vogelinventarisatiegegevens vlakdekkende kartering, 1985, 1995 (2001) en 2005, bewerkt door T. Heijnen.
- Sovon vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998 – 2002.
- Sovon vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland, broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering.
- www.sovon.nl
- www.vogelbescherming.nl
- www.wikipedia.nl

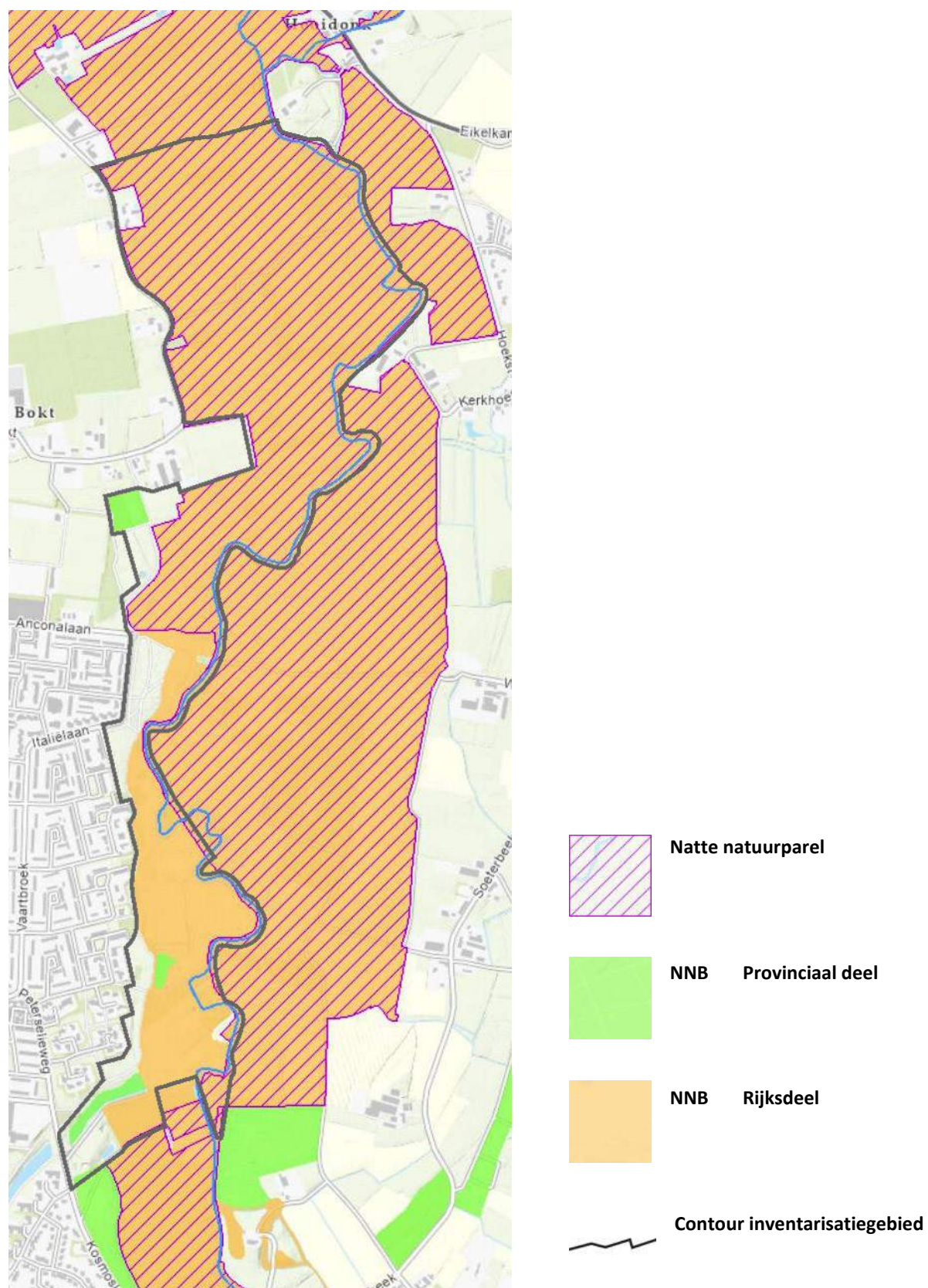
Herkomst kaartmateriaal, ondergronden en foto's

- | | |
|---|---------------------------------------|
| ■ Kaart Ligging inventarisatiegebied | PDOK |
| ■ Kaart Toponiemen | Freizeitkarten (Garmin) |
| ■ Kaart Natuur- en landschapstypes | QGIS |
| ■ Stippenkaarten soorten | SOVON |
| ■ Stippenkaarten Vogelgroepen en Rode lijst | SOVON |
| ■ Kaart Kwelpotenties | GGOR studie Bureau Oranjewoud |
| ■ Historische kaarten | Topo Tijdreis (Kadaster) |
| ■ Natuur Netwerk Brabant en Natte natuurparel | Kaartbank Provincie Noord-Brabant |
| ■ Hoogtekaart | AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland) |
| ■ Luchtfoto | Kaartbank Provincie Noord-Brabant |
| ■ Foto's | Gerard Lijten |

Bijlagen

- Natuur Netwerk Brabant (NNB) en Natte natuurparel.
- Historische kaarten
- Hoogtekaart
- Luchtfoto

Kaart Natte natuurparel en Natuur Netwerk Brabant (NNB)



Historische kaarten

±1900



±1955



Historische kaarten

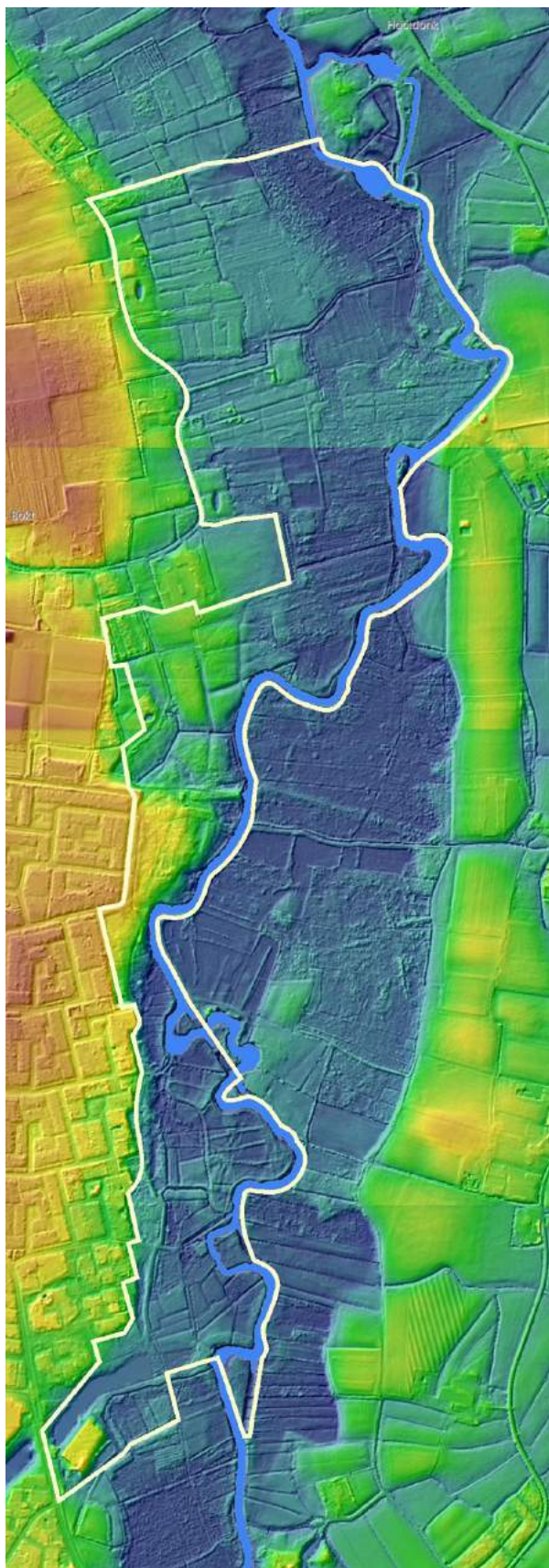
±1975



±2000



Hoogtekaart



Luchtfoto

